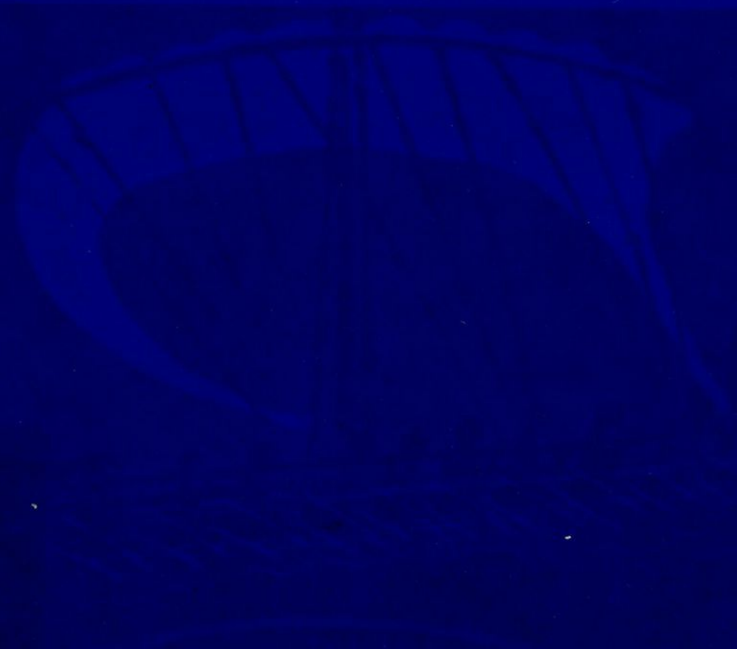

ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ - ΓΙΛΥΤΣΗ

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΑΝΘΙΜΟΣ ΟΥΛΟΣΤΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΑΘΗΝΑ 1978

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Τό διδύλιο αὐτό γράφτηκε στή σειρά ἐκδόσεων τῆς « Σχολῆς Μωραΐτη ».

Σ' αυτό τό βιβλίο θά διαβάσεις :

1. γιά τή χρονολογία καί τίς πηγές τῆς ἱστορίας —
2. γιά τά προϊστορικά χρόνια —
3. γιά τοὺς Κρητες —
4. γιά τοὺς Ἀχαιοὺς —
5. γιά τίς ἑλληνικὲς ἀποικίες —
6. γιά τή Σπάρτη —
7. γιά τὴν Ἀθήνα —
8. γιά τή θρησκευτικὴ ζωὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων —
9. γιά τοὺς περσικοὺς πολέμους —
10. γιά τὴν ἡγεμονία τῶν Ἀθηνῶν —
11. γιά τὸν πελοποννησιακὸ πόλεμο —
12. γιά τὴν ἡγεμονία τῆς Σπάρτης —
13. γιά τὴν ἡγεμονία τῆς Θήβας —
14. γιά τὴν ἡγεμονία τῆς Μακεδονίας —
15. γιά τό ἔργο τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου —

Ὁ ναός τοῦ Δία στή Νεμέα

Ὕμνος στὸν ἥλιο τῆς Ἑλλάδας

Πατρίδα σάν τόν ἥλιο σου ἥλιος ἄλλου δέ λάμπει.
Πῶς εἰς τό φῶς σου λαχταροῦν ἡ θάλασσα κι οἱ κάμποι,
πῶς λουλουδίζουν τά θουνά, τά δάση, οἱ λαγκαδιές,
στέλνοντάς σου θυμίαμα μυριάδες μυρωδιές!
Ἀφρολογοῦν οἱ ρεματιές καί λαχταρίζει ἡ λίμνη,
χίλιες πονλιῶν λαλιές ἤχοῦν, τῆς ὁμορφιᾶς σου ὕμνοι.

Λ. ΜΑΒΙΛΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ - ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

1. Ἡ Ἱστορία πού θά μάθεις

Στήν τετάρτη τάξη θά μάθεις τήν ἱστορία τῶν Ἑλλήνων, πού ἔζησαν στήν ἴδια χώρα πού ζεῖς καί σύ τώρα, ἀλλά σέ μιάν ἄλλη ἐποχή, στήν ἀρχαιότητα.

Βλέπεις πώς δυό λέξεις εἶναι ἀραιά γραμμένες.

Πρέπει νά σοῦ τίς ἐξηγήσω.

Ἡ ἱστορία εἶναι μία διήγηση. Διηγεῖται καί ἐξηγεῖ πώς ἔζησαν οἱ ἄνθρωποι τά περασμένα χρόνια· δηλ. μᾶς γνωρίζει τόν πολιτισμό τους.

Ἡ ἀρχαιότητα εἶναι ἓνα κομμάτι, μιά μεγάλη περίοδος τῆς ἱστορίας.

2. Χρονολογία

Γιά νά σοῦ διηγηθῶ ὅμως τά περασμένα γεγονότα, πρέπει πρῶτα πρῶτα νά σοῦ πῶ πότε ἀκριβῶς ἔγιναν. Πρέπει νά τά τοποθετήσω μέσα στό χρόνο, νά τοὺς δώσω μιά ἡμερομηνία.

Αὐτό κάνουν καί οἱ ἱστορικοί πού δουλεῖά τους εἶναι νά μελετοῦν καί νά γράφουν τήν ἱστορία.

Νά θυμᾶσαι ὅτι ὡς βάση, ὡς ἀρχή, παίρνουν τή γέννηση τοῦ Χριστοῦ, πού εἶναι ἓνα πολύ σπουδαῖο γεγονός γιά ὅλους τοὺς χριστιανούς. Ἔτσι, τὰ χρόνια χωρίζονται σέ δύο μεγάλες ἐποχές:

Τά χρόνια μετά τή γέννηση τοῦ Χριστοῦ, ἀποτελοῦν τή μετὰ Χριστόν ἐποχή. Τά χρόνια, πού πέρασαν πρὶν ἀπὸ τή γέννηση τοῦ Χριστοῦ, ἀποτελοῦν τήν πρὸ Χριστοῦ ἐποχή.

Γιά παράδειγμα: ὅταν λέω ὅτι τώρα ζοῦμε στό ἔτος 1977 ἐννοῶ ὅτι πέρασαν χίλια ἐννιακόσια ἐβδομήντα ἐπτά χρόνια ἀπὸ τή γέννηση τοῦ Χριστοῦ ὡς σήμερα.

Ὅταν γράφω ὅτι ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνα ἔγινε τό ἔτος 490 πρὶν ἀπὸ τή γέννηση τοῦ Χριστοῦ, ἐννοῶ ὅτι ἔγινε τετρακόσια ἐνενήντα χρόνια, πρὶν νά γεννηθεῖ ὁ Χριστός.

Τά χρόνια, πού ἀκολούθησαν τή γέννηση τοῦ Χριστοῦ, τὰ μετροῦμε κανονικά, δηλ. ἓνα - δύο - τρία ... καί φτάνουμε τό χίλια ἐννιακόσια ἐβδομήντα ἐπτά. Δίπλα σέ κάθε χρόνο βάζουμε τό σημάδι (μ.Χ.) πού σημαίνει μετὰ Χριστόν.

Τά χρόνια, πού πέρασαν πρὶν τή γέννηση τοῦ Χριστοῦ, τὰ μετροῦμε ἀνάποδα. Λέμε 400 - 399 - 398 - 397 ... χρόνια, πρὶν νά γεννηθεῖ ὁ Χριστός. Δίπλα γράφουμε τό σημάδι (π.Χ.), πού σημαίνει πρὸ Χριστοῦ. Ἐνα γεγονός πού ἔγινε τό 400 π.Χ. εἶναι παλιότερο ἀπὸ ἓνα ἄλλο πού συνέβηκε τό 397 π.Χ.

Αὐτό τό χρονολογικό σύστημα τό χρησιμοποιοῦμε ἐμεῖς οἱ χριστιανοί. Εἶναι τό χριστιανικό σύστημα.

Καταλαβαίνεις ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δέ μετροῦσαν οὐ-

τε μετροῦν τό χρόνο μέ τό ἴδιο χρονολογικό σύστημα.

Οἱ Ἕλληνες στήν ἀρχαιότητα ἀρχίζουν νά μετροῦν τό χρόνο ἀπό τό ἔτος πού ἀναφέρονται οἱ πρῶτοι Ὀλυμπιακοί ἀγῶνες. Αὐτό, σύμφωνα μέ τό δικό μας σύστημα, ἀντιστοιχεῖ μέ τό ἔτος 776 π.Χ.

Θά σοῦ ἐξηγήσω ἀκόμη δύο λέξεις, πού θά τίς συπαντήσεις μέσα στό βιβλίο: *αἰώνας καί χιλιετία*.

Ὁ αἰώνας διαρκεῖ 100 χρόνια καί ἡ χιλιετηρίδα, ὅπως καταλαβαίνεις, 1000 χρόνια.

6ος αἰώνας π.Χ. εἶναι τά 100 χρόνια ἀνάμεσα στό 600 καί τό 500 π.Χ.

5ος αἰώνας π.Χ. εἶναι τά 100 χρόνια ἀνάμεσα στό 500 καί τό 400 π.Χ.

Τώρα μπορῶ νά σοῦ πῶ ὅτι ἡ ἀρχαιότητα περιλαμβάνει τά χρόνια ἀπό τό 3.000 π.Χ. ὥς τό 476 μ.Χ. Τότε διαλύθηκε τό δυτικό ρωμαϊκό κράτος.

Ἐσύ, σ' αὐτό τό βιβλίο, θά διαβάσεις τήν ἱστορία τῶν Ἑλλήνων ἀπό τό 3.000 π.Χ. ὥς τό 146 π.Χ. Τότε ἡ Ρώμη κατάκτησε τήν Ἑλλάδα.

3. Πηγές τῆς ἱστορίας

Πῶς ὅμως μαθαίνουμε τήν ἱστορία τῶν περασμένων; Πῶς γνωρίζουμε τόν τρόπο τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, πού ἔζησαν πρίν ἀπό μᾶς;

Ἀπό δύο πηγές, ὅπως τίς λέμε:

α. Ἀπό τά μνημεῖα, δηλ. ἀπ' ὅσα μᾶς ἄφησε κάθε ἐποχή: ἐρεῖπια καί κατοικίες, ἀπό ναούς καί παλάτια,

όπλα, εργαλεία, σκεύη, κοσμήματα, αγγεία μέ ζωγραφιές
καί άλλα.

β. Ἀπό τὰ γ ρ α π τ ᾶ μ ν η μ ε ῖ α, δηλ. ἀπ' ὅσα ἔγρα-
ψαν οἱ ἄνθρωποι κάθε ἐποχῆς ἢ ἄλλοι ἄνθρωποι γι' αὐ-
τούς καί σώθηκαν μέχρι σήμερα: ἐπιγραφές, ποιήματα,
ἱστορίες καί ἄλλα.

Καταλαβαίνεις, λοιπόν, ὅτι ὅσο πῖο πολλὰ μνημεῖα καί
μάλιστα γραπτά μνημεῖα διαθέτουμε, τόσο καλύτερα
γνωρίζουμε τήν ἱστορία ἑνός λαοῦ.

Αὐτοί πού ἐργάζονται, γιά νά φέρουν στό φῶς τοῦ
ἡλίου τὰ θαμμένα μέσα στή γῆ μνημεῖα, λέγονται ἁ ρ -
χ α ι ο λ ό γ ο ι καί οἱ ἐργασίες τους ἀρχαιολογικές ἁ ν α -
σ κ α φ έ ς.

Νά θυμᾶσαι:

*Ἡ ἱστορία περιγράφει καί ἐξηγεῖ τή ζωή τῶν ἀνθρώπων
πού ἔζησαν πρὶν ἀπό μᾶς.*

*Οἱ ἱστορικοί γράφουν τήν ἱστορία, ἀφοῦ μελετήσουν
προσεχτικά δνὸ πηγές, τὰ μνημεῖα καί τὰ γραπτά μνημεῖα.*

*Ἡ χρονολογία τοὺς βοηθεῖ νά ὀρίζουν τὰ γεγονότα μέσα
στό χρόνο.*

*Ἡ ἀρχαιότητα εἶναι μία περίοδος τῆς ἱστορίας, πού περι-
λαμβάνει τὰ χρόνια ἀνάμεσα στό 3.000 π.Χ. καί στό 476 μ.Χ.*

Ἑρωτήσεις - Ἐργασίες

1. Πόσα χρόνια πέρασαν ἀπό τή γέννηση τοῦ Χριστοῦ ὥς σή-
μερα;

2. Σέ ποιόν αἰῶνα ζοῦμε;
3. Ποιά χρόνια ἀποτελοῦν τόν 4ο αἰῶνα π.Χ.;
4. Πότε τελειώνει ἡ ἀρχαιότητα; Τί συνέβη τότε;
5. Διάβασε καί γράψε πῶς μετροῦσαν τό χρόνο οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες.

Οι σπηλιές ήταν τό πρώτο φυσικό καταφύγιο τῶν ἀνθρώπων,
τό πρώτο τους «σπίτι»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

(ΧΡΟΝΙΑ ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΦΗ)

Πρίν αρχίσω τή διήγησή μου γιά τούς ἀρχαίους "Ελληνες, θέλω νά σοῦ μιλήσω λίγο γιά τά προϊστορικά χρόνια.

Δέν πρέπει ποτέ νά ξεχάσεις ὅτι ὁ πολιτισμός τῶν ἀνθρώπων βασίστηκε πάνω στήν πρόοδο καί στίς ἀνακαλύψεις, πού ἔκαναν οἱ π ρ ῶ τ ο ι ἄ ν θ ρ ω π ο ι , σιγά σιγά, μέ χίλιους κόπους καί ταλαιπωρίες, στό διάστημα τῶν προϊστορικῶν χρόνων.

Δυστυχῶς, δέν ἔχουμε κανένα γραπτό μνημεῖο, πού θά μᾶς βοηθοῦσε νά γνωρίσουμε καλύτερα τόν τρόπο τῆς ζωῆς τους, γιατί οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι δέν ἤξεραν νά χρησιμοποιοῦν τή γραφή.

✓ Γι' αὐτό καί οἱ ἱστορικοί ὀνόμασαν τά χρόνια, πού δέ μᾶς ἄφησαν κανένα γραπτό μνημεῖο, π ρ ο ῖ σ τ ο ρ ι κ ἄ χ ρ ό ν ι α , ἐνῶ τά ἄλλα, πού γι' αὐτά ἔχουμε γραπτές μαρτυρίες, τά ὀνόμασαν ἱ σ τ ο ρ ι κ ἄ χ ρ ό ν ι α.✓

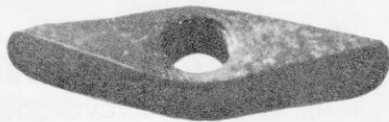
Τίς πληροφορίες γιά τή ζωή τῶν πρώτων ἀνθρώπων τίς παίρνουμε ἀπό τά μνημεῖα πού μᾶς ἄφησαν. Ἀπό κατοικίες, σκευή, ὅπλα, ἐργαλεῖα καί ἀπό ὁμορφες ζωγραφίες, πού βρέθηκαν στούς τοίχους μερικῶν σπηλιῶν.

Τά προϊστορικά χρόνια τά χωρίζουμε σέ τρεῖς ἐποχές: στήν παλαιολιθική ἐποχή, στή νεολιθική ἐποχή καί στήν ἐποχή τοῦ μετάλλου.

1. Παλαιολιθική ἐποχή (600.000 - 8.000 π.Χ.)

Τά πολύ παλιά χρόνια ἡ πατρίδα μας ἦταν σκεπασμένη μέ ἄρκετά δάση. Ἔκανε φοβερό κρύο. Οἱ ἄνθρωποι ζοῦσαν ὁμαδικά μέσα στίς σπηλιές καί ζέσταναν τό κορμί τους μέ τά δέρματα τῶν ζώων, πού κυνηγοῦσαν. Κύρια ἀσχολία εἶχαν τό κυνήγι καί τό ψάρεμα.

Γιά νά φτιάξουν τά ὅπλα καί τά ἐργαλεῖα, πού τούς

α) Πέτρινα ἐργαλεῖα πού χρησιμοποιοῦσε ὁ ἄνθρωπος τῆς παλαιολιθικῆς ἐποχῆς

β) Πέτρινα ἐργαλεῖα πού χρησιμοποιοῦσε ὁ ἄνθρωπος τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς

(Εὐκόλα μπορεῖς νά κάμεις τή σύγκριση καί νά δεῖς τή διαφορά).

ήταν χρήσιμα, πελεκοῦσαν τίς πέτρες τή μία μέ τήν ἄλλη καί τοῦς ἔδιναν ἓνα χοντροκομμένο σχῆμα.

Ἡ πέτρα (ὁ λίθος) ἦταν τό μόνο ὑλικό πού χρησιμοποιοῦσαν γιά τίς κατασκευές τους, γι' αὐτό καί οἱ ἱστορικοί ὀνόμασαν αὐτή τήν περίοδο τῆς προϊστορίας παλαιολιθική ἐποχή ἢ ἐποχή τοῦ ἀκατέργαστου λίθου.

Αὐτή ἡ ἐποχή κράτησε πολλές χιλιετίες κι ἦταν ἡ μεγαλύτερη περίοδος τῆς προϊστορίας.

Οἱ ἄνθρωποι τότε ἤξεραν ν' ἀνάβουν φωτιά γιά νά ζεσταίνονται, νά φωτίζουν τή σπηλιά, νά ψήνουν τό φαγητό τους καί νά κρατοῦν μακριά τά ἄγρια ζῶα.

Πολλές φορές, κλεισμένοι μέσα στίς σπηλιές, δοκίμαζαν νά σχεδιάσουν πάνω στούς βράχους εἰκόνες ζῶων ἢ ἀνθρώπινες φιγούρες.

Σέ σπήλαια τῆς Μακεδονίας, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Ἡπείρου μά καί τῆς Πελοποννήσου καί τῶν Β. Σποράδων, βρέθηκαν ἑκατοντάδες ἐργαλεῖα καί ἄλλα ἀντικείμενα, πού εἶχαν χρησιμοποιήσει οἱ ἄνθρωποι τῆς παλαιολιθικῆς ἐποχῆς.✓

2. Νεολιθική ἐποχή (8.000 - 2.800 π.Χ.)

Τά χρόνια περνοῦσαν. Τό κρῦο ὑποχώρησε καί ὁ καιρός ἄρχισε νά ζεσταίνει. Οἱ ἄνθρωποι ἔμαθαν σιγά σιγά νά λειαίνουν τίς πέτρες καί νά φτιάχνουν ἐργαλεῖα πιό μικρά καί πιό εὐχρηστα.

Ἡ ἐποχή αὐτή τῆς προϊστορίας ὀνομάζεται νεολιθική ἐποχή ἢ ἐποχή τοῦ κατέργασμένου λίθου.

Αὐτή τήν ἐποχή, οἱ ἄνθρωποι ἔμαθαν κάτι πολύ σπου-

δαίο: νά καλλιεργοῦν τή γῆ. Ἔσπειραν καί περιμένοντας τό θερισμό, ἀναγκάστηκαν νά σταματήσουν τή μετακίνηση καί νά ἐγκατασταθοῦν κάπου μόνιμα.

Ἀπό κυνηγοί καί ψαράδες ἔγιναν γεωργοί καί κτηνοτρόφοι. Ἡμέρωσαν τό πρόβατο, τήν κατσίκα, τό ἄλογο, τό γουρούνι, γιά τίς ἀνάγκες τους.

Ἔτσι δημιουργήθηκαν τά πρῶτα χωριά, οἱ πρῶτοι συνοικισμοί, πού συνήθως γίνονταν κοντά σέ πηγές ἢ μεγάλα ποτάμια.

Πολλοί ἄνθρωποι ζοῦσαν μέσα σέ καλύβες ἢ σέ κατοικίες, πού ἔφτιαχναν μέσα στίς λίμνες, ἐπάνω σέ πασσάλους.

Μιά κινητή γέφυρα τοὺς ἔνωνε μέ τήν κοντινὴ ξηρά.

Αὐτές ἦταν οἱ λιμναῖες κατοικίες, πού τοὺς προφύλαγαν ἀπὸ τὰ ἄγρια ζῶα.

Ἦξεραν νά ὑφαίνουν ζεστά μάλλινα ὑφάσματα καί νά φτιάχνουν πήλινα ἀγγεῖα, γιά νά συγκεντρώνουν τά προϊόντα, πού τοὺς ἔδινε ἡ γῆ. Τά ἀγγεῖα ἦταν, βέβαια, ἄτεχνα στήν ἀρχή, σιγά σιγά ὅμως τά βελτίωσαν καί τά στόλισαν μέ ὁμορφα σχέδια καί ζωγραφιές.

Στὴ Θεσσαλία, στήν Ἀνατ. Στερεά, στήν Ἀργολίδα καί στήν Κορινθία, βρέθηκαν οἱ περισσότεροι συνοικισμοὶ τῶν ἀνθρώπων, πού ἔζησαν στήν Ἑλλάδα τὴ νεολιθικὴ ἐποχή.

3. Ἐποχὴ τοῦ χαλκοῦ (2.800 - 1.100 π.Χ.)

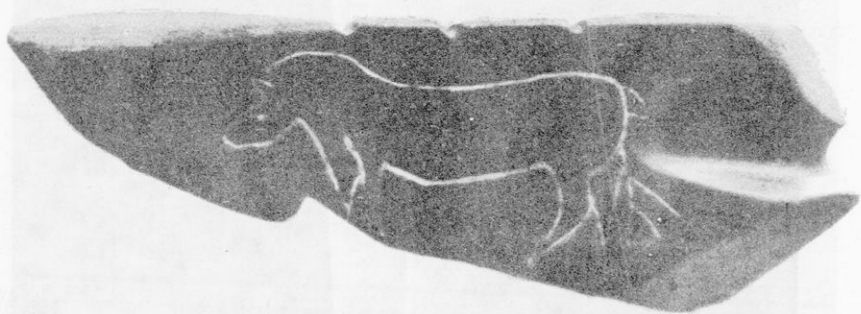
Πέρασαν πολλοὶ αἰῶνες. Τό ἀνθρώπινο μυαλό δέ σταμάτησε νά σκέπτεται τρόπους, πού θά ἔκαναν τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀσφαλέστερη καί ἀνετότερη.

Οἱ ἄνθρωποι ἔμαθαν ν' ἀνοίγουν ὀρυχεῖα καί νά βγά-

ζουν μέταλλα, για νά φτιάξουν όπλα καί εργαλεία μεγαλύτερης άντοχής.

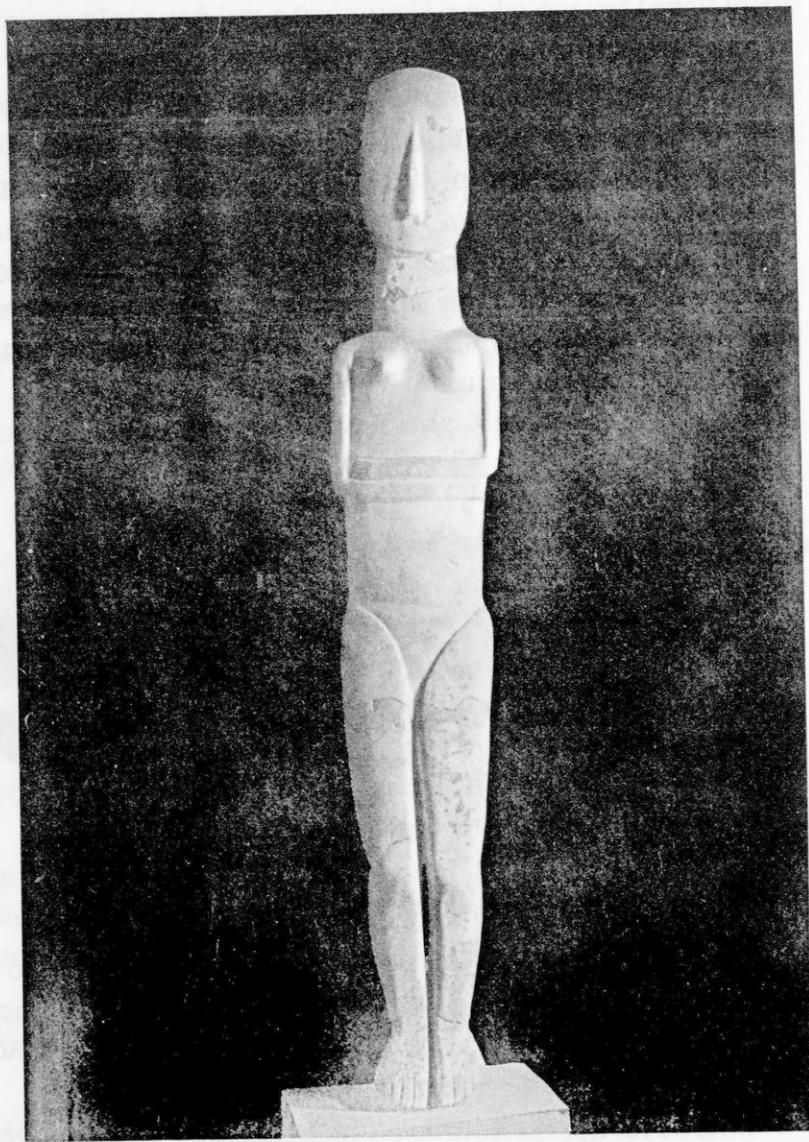
Τό πρώτο μέταλλο πού χρησιμοποίησαν ήταν ό χαλκός, ύστερα ό κασσίτερος. Μέ τήν ανάμειξη τών δύο μετάλλων έφτιαξαν τόν μπρούντζο. Τελευταία χρησιμοποίησαν τό σίδερο.

Ή έποχή αὐτή τής προϊστορίας όνομάζεται έποχή τ ο υ μ ε τ ά λ λ ο υ . Τήν έποχή αὐτή, αναπτύχθηκαν πολιτισμοί στην ήπειρωτική Έλλάδα, στίς Κυκλάδες καί στην Κρήτη.

Ήν τώρα σκεφτεῖς ότι ή προϊστορία κράτησε έκατοντάδες χιλιάδες χρόνια, ένω ή ιστορική περίοδος άρχισε στην Έλλάδα έδω καί 3.000 χρόνια περίπου, θά καταλάβεις τήν άπεραντοσύνη τής προϊστορίας.

Μπροστά της ή περίοδος τής Ίστορίας φαίνεται πολύ σύντομη, όπως φαίνεται ένας χρόνος μπροστά σ' έναν αιώνα.

Τό ἀγαλματάκι φτιάχτηκε στίς κυκλάδες
2000, χρόνια πρὶν νά γεννηθεῖ ὁ Χριστός

Νά θυμᾶσαι:

Στά προϊστορικά χρόνια οἱ ἄνθρωποι δέ γνώριζαν τή γραφή.

Χωρίζουμε τά προϊστορικά χρόνια σέ τρεῖς ἐποχές.

Στήν παλαιολιθική ἐποχή οἱ ἄνθρωποι ἦταν κυνηγοί. Ζοῦσαν σέ σπηλιές, χρησιμοποιοῦσαν λίθινα ἐργαλεῖα καί γνώριζαν τή χρήση τῆς φωτιάς.

Στή νεολιθική ἐποχή οἱ ἄνθρωποι ἔγιναν γεωργοί καί κτηνοτρόφοι. Ἔχτισαν τούς πρώτους συνοικισμούς καί τίς πρώτες λιμναῖες κατοικίες.

Στήν ἐποχή τοῦ χαλκοῦ οἱ ἄνθρωποι χρησιμοποίησαν γιά τά ἐργαλεῖα καί τά ὄπλα τους πρώτα τό χαλκό καί ὕστερα τόν μπροῦντζο.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες

1. Σέ ποιά ἐποχή οἱ ἄνθρωποι ζοῦσαν σέ σπήλαια; Σέ συνοικισμούς;

2. Πῶς ἔδρισκαν τήν τροφή τους οἱ ἄνθρωποι τῆς παλαιολιθικῆς ἐποχῆς; Πῶς τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς;

3. Σέ ποιά διαμερίσματα τῆς χώρας μας θρέθηκαν ἐρεῖπια ἀπό συνοικισμούς τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς; Προσπάθησε νά βρεῖς εἰκόνες ἀπό τέτοιους προϊστορικούς συνοικισμούς.

4. Διάβασε καί γράψε ποιά ζῶα ζοῦσαν τά προϊστορικά χρόνια στήν πατρίδα μας.

Ὁ ταῦρος ἦταν τό ἱερό ζῶο τῶν Κρητῶν

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΚΡΗΤΕΣ : ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΝΑΥΤΙΚΟΙ

1. Οί Κρήτες καί ἡ θάλασσα

Στ' ὁμορφο νησί τῆς Κρήτης, μέ τά ψηλά βουνά καί τίς μικρές πεδιάδες, ζοῦσε ανάμεσα στό 3.000 καί τό 1.450 π.Χ. ἕνας χαρούμενος καί εἰρηνικός λαός. Ἀνῆκε στή μεσογειακή φυλή κι εἶχε ἔρθει ἀπό τή γειτονική Μικρά Ἀσία.

Οἱ κάτοικοι τοῦ νησιοῦ πολύ γρήγορα στράφηκαν στή θάλασσα. Ναυπήγησαν ἰστιοφόρα καί ξανοίχτηκαν στό πέλαγος. Ἐγιναν ναυτικοί καί ἔμποροι. Ἡ θέσῃ τῆς Κρήτης τοὺς βοήθησε νά ἔρθουν σ' ἐπαφή μέ ὅλους τοὺς πολιτισμένους λαούς τῆς Ἀνατολῆς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Γιατί ἡ Κρήτη βρίσκεται σχεδόν σέ ἴση ἀπόσταση ἀπό τρεῖς ἡπείρους: τήν Εὐρώπη, τήν Ἀσία καί τήν Ἀφρική.

Οἱ Κρήτες πουλοῦσαν στήν Αἴγυπτο, στή Μ. Ἀσία καί στά νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους τά προϊόντα τῆς γῆς τους, τά κρασί, τό λάδι καί τά ὁμορφα πῆλινα ἀγγεῖα, πού ἔφτιαχναν οἱ τεχνίτες τους. Στήν πατρίδα τους ἔφερναν σιτάρι, μέταλλα κι ὅ,τι ἄλλο εἶχαν ἀνάγκη.

Ἔτσι, οἱ Κρήτες μέ τό ἐμπόριο πρόκοψαν, ἔγιναν θαλασσοκράτορες καί γέμισαν μέ πλοῦτο καί δύναμη τό καταπράσινο νησί τους.

2. Ἡ ἱστορία τῆς Κρήτης

Ἀπό τό 2.500 ὥς τό 1.700 π.Χ. τήν Κρήτη τήν κυβερνοῦσαν ἡγεμόνες πού εἶχαν χωρίσει τό νησί σέ μικρά κράτη.

Γύρω στό 1.700 π.Χ. ἕνας δυνάτος σεισμός κατάστρεψε τά παλάτια τῶν ἡγεμόνων. Οἱ Κρήτες δέν ἔχασαν τό θάρρος τους. Ἐχτίσαν καινούρια ἀνάκτορα μεγαλύτερα καί λαμπρότερα.

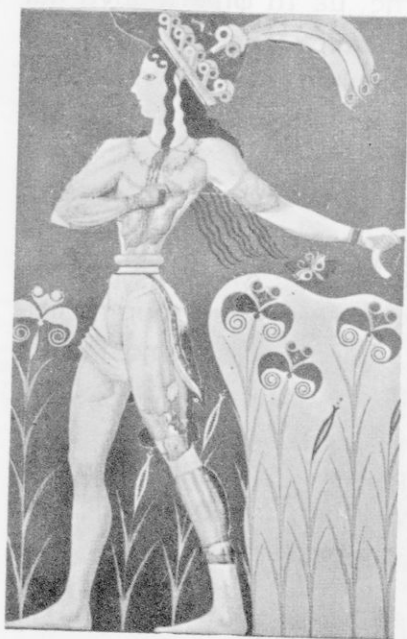
Στό κέντρο τῆς βόρειας πλευρᾶς τοῦ νησιοῦ, στήν Κνωσό, κοντά στό σημερινό Ἡράκλειο, οἱ ἡγεμόνες

ἀπόκτησαν μεγάλη δύναμη καί ἀνακηρύχτηκαν βασιλιάδες. Σιγά-σιγά ἔγιναν κυρίαρχοι σέ ὅλη τήν Κρήτη. Κυβέρνησαν ἀπό τό 1.700 ὥς τό 1.450 π.Χ. καί οἱ περισσότεροι εἶχαν τό ὄνομα Μίνως.

Στό διάστημα αὐτό οἱ Κρήτες ἀνάπτυξαν ἕνα θαυμάσιο πολιτισμό, πού ἔμεινε στήν ἱστορία γνωστός μέ τό ὄνομα μινωικός πολιτισμός.

Τότε πού τό νησί γνώριζε τή μεγαλύτερή του δόξα καί εὐημερία, ἦρθε ἀναπάντεχα ἡ καταστροφή.

Ἕνας τρομερός σεισμός ἀπό μιά τρομακτική ἔκρηξη τοῦ ἡφαιστείου τῆς γειτονι-

Ὁ πρίγκιπας μέ τά κορίνα
(Ἀπό τίς τοιχογραφίες τοῦ
ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ)

Η «θεά μέ τά γίδια», μεγάλη γυναικεία θεότητα της μινωικής Κρήτης

κῆς Θήρας ἐξαφάνισε τόν πολιτισμό τῶν Κρητῶν. Ἡ Κνω-
σός καταστράφηκε. Τά παλάτια δέν ξαναχτίστηκαν. Σέ λίγο
ἦρθαν ἀπό τήν Ἑλλάδα Ἀχαιοί καί ἡ ἐξουσία τοῦ νησιοῦ
πέρασε στά χέρια τους.✓

3. Ὁ πολιτισμός τῶν Κρητῶν

Ὅσα γνωρίζουμε γιά τόν πολιτισμό τῶν Κρητῶν, τά
ὀφείλουμε στίς ἀνασκαφές, πού ἔκανε στήν Κνωσό ὁ Ἄγ-
γλος ἀρχαιολόγος Έβανς ἐδῶ καί ἑκατό περίπου χρό-
νια καί στίς ἀνασκαφές πού ἔκαναν ἀργότερα ἄλλοι ἐπι-
στήμονες στή Φαιστό, στά Μάλλια καί σ' ἄλλες
περιοχές τοῦ νησιοῦ.

Οἱ Κρήτες, τόν καιρό τῆς μεγάλης τους ἀκμῆς, ἀπό τό
1.700 ὡς τό 1.450 π.Χ., ἔχτισαν σέ σπουδαῖα σημεῖα τοῦ
νησιοῦ τους, μεγαλόπρεπα ἀνάκτορα.

Κάθε ἀνάκτορο ἦταν τό θρησκευτικό κέντρο μά καί τό
κέντρο κάθε δραστηριότητος στήν περιοχή πού ἦταν χτι-
σμένο.

Γύρω του ἀπλωνόταν ἓνας οἰκισμός, μιά μικρή
πόλη.

Μή φανταστεῖς ὅμως πῶς τό ἀνάκτορο ἦταν ἓνα μόνο
κτίριο. Ἦταν ἓνα ὁλόκληρο κτιριακό συγκρότημα, δηλ. πολ-
λά κτίρια, τά περισσότερα πολυώροφα μέ τρεῖς, τέσσερις
καί πέντε ὀρόφους, χτισμένα γύρω ἀπό μιά κεντρική αὐλή.

Ἀτέλειωτοι διάδρομοι ὀδηγοῦσαν σέ ἱερά, σέ βασιλικά
διαμερίσματα, σέ ἐργαστήρια, σέ ἀποθήκες.

Τό μεγαλύτερο σέ ἔκταση, μά καί τό πιό λαμπρό, ἦταν
τό ἀνάκτορο τῆς Κνωσοῦ.

Μέ τίς ἀνασκαφές, ἦρθαν στό φῶς τά ἐρείπια τῶν
ἀνακτόρων. Ἀπό τά ἐρείπια, ἀπό τίς θαυμάσιες τοιχο-

γραφίες πού σώθηκαν και από άλλα εύρηματα, γνωρίσαμε πώς ζούσαν οι πλούσιοι Κρήτες και οι βασιλιάδες τους. Για τους άπλους ανθρώπους, τους χωρικούς, τους ναυτικούς, τους τεχνίτες, μάθαμε πολύ λίγα.

Οι Κρήτες αγαπούσαν μέ πάθος τη ζωή και καθετί πού τήν κάνει άνετη και όμορφη.

Τά παλάτια και οι κατοικίες των πλουσίων ήταν έφοδιασμένα μέ όλες τις άνέσεις. Νά σκεφτείς ότι στά λουτρά τους έτρεχε ζεστό και κρύο νερό.

Οι γυναίκες, πού είχαν μία ξεχωριστή θέση στην κοινωνία των Κρητών, διάλεγαν μέ μεγάλη φιλαρέσκεια τά φορέματά τους, χτένιζαν τά μαλλιά τους μέ ιδιαίτερη χάρη κι έβαφαν προσεχτικά τό πρόσωπό τους. Ήταν οι «Παριζιάνες» της εποχής εκείνης.

Ήντρες και γυναίκες αγαπούσαν τη διασκέδαση, τους χορούς, τά συμπόσια, τους αγώνες και τις ταυρομαχίες.

Τους θεούς τους λάτρευαν στό ύπαιθρο ή σέ όρισμένες αίθουσες των ανακτόρων. Ναούς δέν έχτιζαν. Γύρω από ένα βωμό πρόσφεραν θυσίες σέ μία γυναικεία θεότητα, στη θεά της γής, τη μητέρα όλων των αγαθών.

Άνθρωποι μέ βαθιά αγάπη για τη ζωή και τη φύση, οι Κρήτες, δέν άφησαν εύκαιρία νά μήν αποτυπώσουν

«Η παριζιάνα»

(Έτσι ονόμασαν τη γυναίκα της τοιχογραφίας)

Ἀναστηλωμένα εἱρεῖπια ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα τῆς Κνωσοῦ

στis τοιχογραφίες και στά άγγεια τό φυσικό κόσμο. Οί καλλιτέχνες τους ζωγράφιζαν μέ ζωηρά χαρούμενα χρώματα: λουλούδια, πουλιά, ψάρια, βράχους, σκηνές από τούς άγώνες και τίς ταυρομαχίες, σκηνές από τήν καθημερινή ζωή.

Κι είναι οί τοιχογραφίες κι οί άγγειογραφίες ένα μαγικό βιβλίο μέ εικόνες χωρίς λόγια, πού μās μιλούν γιά τήν όμορφη, άνετη κι ευθυμη ζωή τών Κρητών.

**Ο διπλός πέλεκυς
ήταν θρησκευτικό
σύμβολο τών Κρη-
τών**

Νά θυμάσαι:

Άνάμεσα στό 1.700 και τό 1.450 π.Χ. ή Κρήτη ήταν ένα σπουδαίο κράτος μέ μεγάλο πολιτισμό.

Τό 1.450 οί Άχαιοί έγιναν κύριοι τών Κρητών.

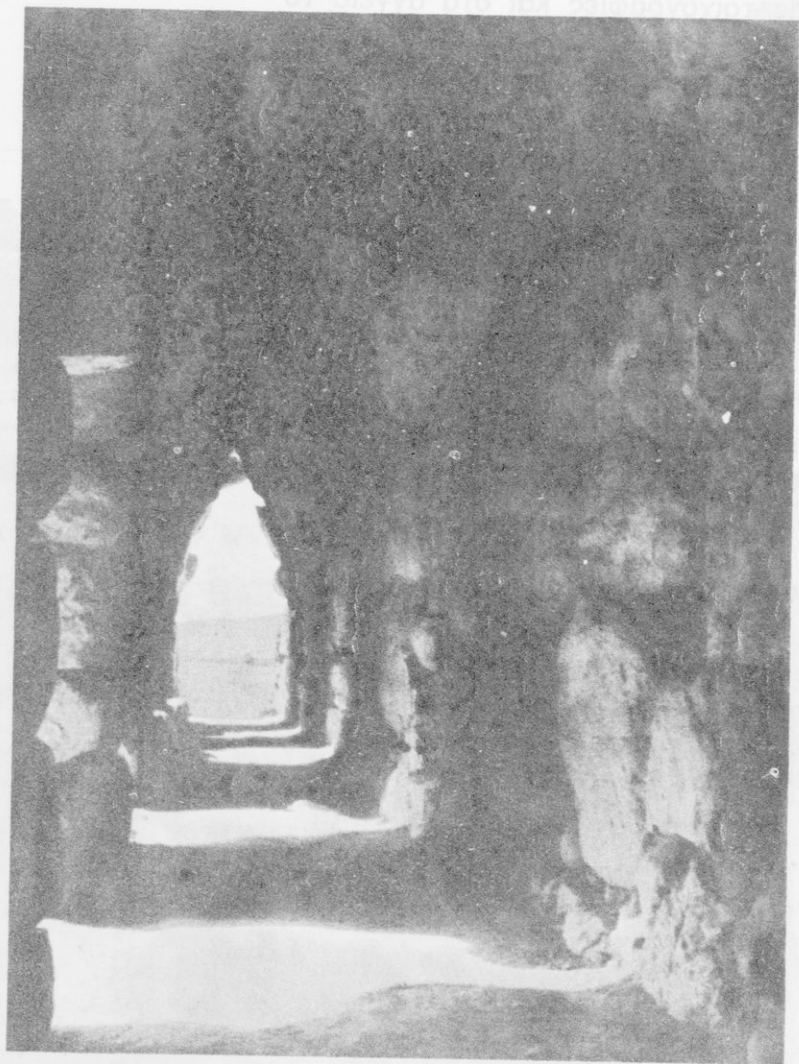
Γνωρίσαμε τόν κρητικό πολιτισμό από τά ερείπια τών ανακτόρων και τίς τοιχογραφίες, πού δρεθήκαν μέ τίς ανακαφές στην Κνωσό, στη Φαιστό, στά Μάλλια.

Οί Κρητες άγαπούσαν τήν πολυτέλεια και τήν άνεση.

Αάτρειναν μία γυναικεία θεότητα.

Ερωτήσεις - Εργασίες

1. Γιατί οί Κρητες άσχολήθηκαν μέ τό έμπόριο και τή ναυτιλία;
2. Νά διηγηθείς στην τάξη τό μύθο του Θησέα και του Μινώταυρου.
3. Γράψε τό μύθο του Δαίδαλου και του Ίκαρου.
4. Κάνε μία συλλογή εικόνων μέ θέμα: «Η μινωική τέχνη».

Τά κυκλώπεια τείχη στήν Τίρυνθα. Εἶναι χτισμένα μέ τόσο πελώριες πέτρες, πού ἔκαμαν τοὺς ἀρχαίους νά φαντάζονται ὅτι τά ἔχτισαν οἱ μυθικοὶ γίγαντες, οἱ Κύκλωπες

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΑΣ

1. Βουνά και θάλασσα

Παρατήρησε προσεχτικά τό χάρτη τῆς Ἑλλάδας. Δύο χρώματα κυριαρχοῦν: τό καφέ καί τό γαλάζιο.

Δύο εἶναι τά χαρακτηριστικά γνωρίσματα τῆς πατρίδας μας: τά βουνά καί ἡ θάλασσα.

Περὴφανα ψηλά βουνά ξεκινοῦν ἀπὸ τό βοριά, ἀπὸ τὴ Θράκη, τὴ Μακεδονία, τὴν Ἥπειρο καί φτάνουν ὡς τό νοτιότερο ἄκρο, στὸ ἀκρωτήριο Ταίναρο. Ἄδικα θὰ ψάξεις γιὰ καμιὰ μεγάλη πεδιάδα, γιὰ κανένα πλωτὸ ποτάμι.

Μικρές εἶναι οἱ πεδιάδες μας, πού ἀγκαλιάζονται ἀπὸ τά βουνά καί ζοῦν χωριστά ἢ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη.

Μικροὶ εἶναι καί οἱ ποταμοὶ μας, πού ποτίζουν τοὺς λιγοστούς κάμπους.

Μά ἡ θάλασσα βρίσκεται παντοῦ. Βρέχει ὁλόγυρα τὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο, μπαίνει βαθιά μέσα της καί σχηματίζει μικροὺς καί μεγάλους κόλπους.

Σ' ὅποιο σημεῖο τοῦ ἐσωτερικοῦ κι ἂν βρίσκεσαι, δέν ἀπέχεις ἀπὸ τὴ θάλασσα περισσότερο ἀπὸ 100 χιλιόμετρα.

Στὴ θάλασσα οἱ Ἕλληνες γύρεψαν ἀπὸ τά πολὺ παλιὰ χρόνια ὅ,τι δέν τοὺς ἔδινε τό φτωχό, ὀρεινὸ ἔδαφος τῆς πατρίδας τους. Ἐγιναν ἀπὸ πολὺ νωρὶς ψαράδες, ἔμποροι ἢ ναυτικοί.

Καί οἱ κάτοικοι τῶν πεδιάδων καί τῶν κοιλάδων ἔμειναν γιά πάρα πολλά χρόνια χωρισμένοι σέ μικρά κράτη, ἔτσι ὅπως τό 'θελαν τά ψηλά βουνά, πού χώριζαν τή γῆ τους.

2. Αἰγαῖοι

Σ' αὐτή, λοιπόν, τή γῆ πού σήμερα ὅλοι τήν ὀνομάζουμε Ἑλλάδα, ἔφτασαν στό τέλος τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς, περίπου 3.000 χρόνια πρίν νά γεννηθεῖ ὁ Χριστός, ἄνθρωποι ἀπό τήν Ἀσία, πού ἀνῆκαν στή μεσογειακή φυλή.

Ἔφεραν μαζί τους χάλκινα ὅπλα καί μ' αὐτούς ἄρχισε γιά τήν Ἑλλάδα ἡ ἐποχή τοῦ μετάλλου.

Ἐγκαταστάθηκαν στά παράλια, στά νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους καί στήν Κρήτη κι ἐνώθηκαν μέ τούς παλιούς κατοίκους. Πολύ γρήγορα ἄρχισαν νά ταξιδεύουν καί νά ἐμπορεύονται. Πρῶτοι αὐτοί ἀνοίχτηκαν στό πέλαγος κι ἔφτασαν ὡς τήν Ἰταλία καί τήν Ἰσπανία.

Οἱ ἱστορικοί ὀνόμασαν αὐτούς τούς ἀνθρώπους Αἰγαίους καί τόν πολιτισμό τους αἰγαῖο πολιτισμό.

3. Ἀχαιοί – Οἱ πρῶτοι Ἕλληνες

Περισσότερα πράγματα δέν ξέρουμε γιά τούς Αἰγαίους. Μά ἓνα εἶναι σίγουρο. Γύρω στά 2.000 π.Χ. οἱ Αἰγαῖοι ἀναστατώθηκαν ἀπό τόν ἐρχομό ἑνός καινούριου λαοῦ.

Ἀρχισαν νά κατεβαίνουν ἀπό τό βοριά, ἀπό τήν Κεντρική Εὐρώπη, ἄλλες φυλές, οἱ Ἀχαιοί, οἱ Ἴωνες, οἱ Αἰολεῖς.

Όλοι ανήκαν στην ινδοευρωπαϊκή φυλή και μιλούσαν την ελληνική γλώσσα.

Οί περισσότεροι και οί ισχυρότεροι ήταν οί Ἀχαιοί.

Κατέβαιναν νότια, όλο νότια, ζητώντας καινούρια βοσκοτόπια. Ήταν δυνατοί, τολμηροί και έξυπνοι πολεμιστές. Έφερναν μαζί τους τό άλογο και χρησιμοποιούσαν μπρούντζινα όπλα.

Οί παλιοί κάτοικοι, οί Προέλληνες τούς δέχτηκαν, μή μπορώντας νά κάμουν διαφορετικά, κι ένώθηκαν μαζί τους.

Οί μετακινήσεις τών Ἀχαιών κράτησαν 400 περίπου χρόνια.

4. Πώς ζούσαν οί Ἀχαιοί

Οί Ἀχαιοί, σάν έφτασαν στην Ελλάδα, ήταν ποιμένες. Ένώθηκαν όμως μέ τόν παλιό πληθυσμό, τούς Αιγαίους, και γνώρισαν τόν πολιτισμό τους και τόν πολιτισμό τών Κρητών.

Άπ' αυτούς έμαθαν νά καλλιεργοῦν την ελιά και τό άμπέλι. Σταμάτησαν, λοιπόν, τίς μετακινήσεις και έγκαταστάθηκαν σέ πολλά χωριά και μικρές πόλεις. Έγιναν γεωργοί και τεχνίτες.

Μερικοί άπ' αυτούς πλούτισαν σιγά σιγά κι άπόχτησαν πολλά κτήματα και μεγάλη δύναμη.

Κάθε μεγάλο χωριό, κάθε πόλη, είχε ένα βασιλιά και πολλούς ευγενείς. Έτσι, ή Ελλάδα, εκείνη την εποχή, ήταν χωρισμένη σέ πολλά μικρά βασίλεια. Ό βασιλιάς μαζί μέ τούς ευγενείς – τούς πλούσιους κτηματίες – κυβερνούσε τό κράτος του κι έπαιρνε τίς αποφάσεις γιά πόλεμο ή ειρήνη.

Ἡ ζωὴ τῶν Ἀχαιῶν βασιλιάδων καὶ τῶν εὐγενῶν ἦταν πολὺ ἀπλή. Εἶχαν, βέβαια, ὑπηρέτες, μὰ δούλευαν καὶ οἱ ἴδιοι, γιὰ νὰ φτιάξουν ὅλα ὅσα εἶχαν ἀνάγκη : ροῦχα, ἐργαλεῖα, ὅπλα.

Ἀγαποῦσαν τὴν ποίηση, τὸ καλὸ κρασί καὶ τὸ πλούσιο φαγητό καὶ μέ ἰδιαίτερη εὐχαρίστηση φιλοξενοῦσαν τοὺς ξένους.

Συχνὰ ὅμως ἔκαναν πολέμους, πότε ὁ ἓνας ἐναντίον τοῦ ἄλλου, πότε ἐνωμένοι ἐναντίον ἄλλων λαῶν. Κύρια ἀπασχόλησή τους ἦταν ὁ πόλεμος. Γι' αὐτό καὶ κατοικοῦσαν σέ ὀχυρωμένα ὑψώματα, μέσα σέ δυνατά κάστρα, στίς ἀκρόπολεις.

Οἱ ὑπήκοοι τῶν βασιλιάδων ζοῦσαν γύρω ἀπὸ τὴν ἀκρόπολη, δουλεύοντας τὴ γῆ, τὸν πηλὸ καὶ τὰ μέταλλα. Ἀργότερα, παίρνοντας ὥς παράδειγμα τοὺς Κρῆτες, στράφηκαν στὴ θάλασσα κι ἔγιναν ἔμποροι ἢ ναυτικοί. Ἐπικράτησαν στὴν Κνωσό, ἔγιναν κύριοι τοῦ νησιοῦ καὶ κύριοι τῆς Μεσογείου.

Μέ τὰ γρήγορα πλοῖα τους ταξίδευαν στὴν Ἀσία, τὴν Αἴγυπτο, τὴν Ἰταλία καὶ τὴν Ἰσπανία.

Γύρω στὰ 1.400 π.Χ. τὰ σπουδαιότερα ἀρχαῖα κράτη ἦταν οἱ Μυκῆνες καὶ ἡ Τίρυνθα στὴν Ἀργολίδα, ἡ Πύλος στὴ Μεσσηνία, ὁ Ὀρχομενός καὶ ἡ Θήβα στὴ Βοιωτία καὶ ἡ Ἰωλκός στὴ Θεσσαλία.

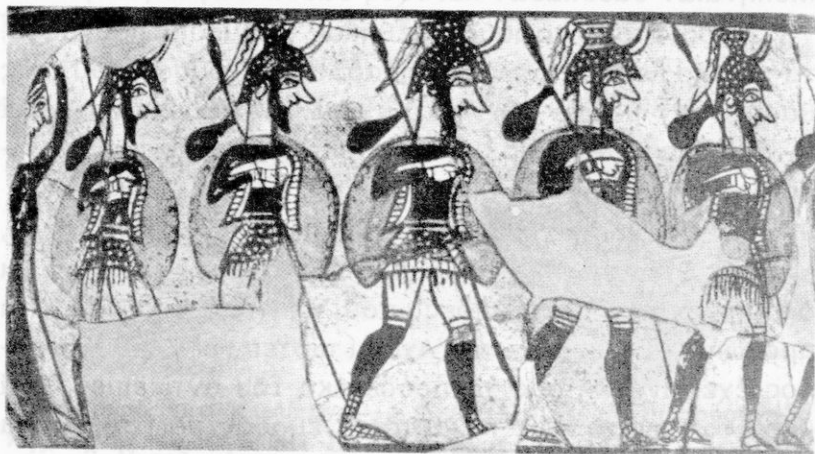
5. Πῶς γνωρίσαμε τοὺς Ἀχαιοὺς

Ἄν ζοῦσες πρὶν ἑκατὸ χρόνια, δέ θά ἤξερες τόσα πολλὰ πράγματα γιὰ τὴν ἀρχὴ τῆς ἱστορίας μας, γιὰ τοὺς πολεμιστὲς Ἀχαιοὺς καὶ τὰ κάστρα τους.

Ὁ δάσκαλός σου θά σοῦ ἔλεγε ὅσα τραγοῦδῃσε γι' αὐτούς ὁ Ὅμηρος, ἓνας τυφλός ποιητής, πού ἐζησε περίπου 800 χρόνια πρὶν νά γεννηθεῖ ὁ Χριστός.

Στά δυό του ποιήματα, τήν Ἰλιάδα καί τήν Ὀδύσσεια, ἀνάφερε πολλά πράγματα γιά τούς Ἀχαιοὺς, μά δέ θά ἦσουν αἰσιόγιοι, ἂν ὅλα ἦταν ἀληθινά ἢ ἂν τά εἶχε γεννήσει ἡ φαντασία του.

Πρὶν ἀπό ἑκατό ὅμως χρόνια, ἓνας Γερμανός, ὁ Σλῆμαν, πού εἶχε διαβάσει τόν Ὅμηρο, ἔκανε ἀνασκαφές

Ἀχαιοὶ πολεμιστές

στῆς Μυκῆνες κι ἔφερε στό φῶς τά ἀνάκτορα καί τούς τάφους τῶν Μυκηναίων βασιλιάδων. Ὁ Ὅμηρος εἶχε πεῖ τήν ἀλήθεια. Ἡ ἀρχή εἶχε γίνει.

Ἔσκαψαν στήν Τίρυνθα, στήν Πύλο, στή Θήβα, στόν Ὀρχομενό, στήν Ἰωλκό.

Τά ἀρχαῖα ἀνάκτορα ἓνα ἓνα πρόβαλαν καί φανέρωσαν τά μυστικά τους.

6. Οί πολύχρυσες Μυκῆνες

Τό πιό δυνατό, τό πιό πλούσιο ἀχαϊκό κράτος, πού ὅλα τ' ἄλλα τό ἀναγνώριζαν σάν ἀνώτερό τους, ἦταν οἱ Μυκῆνες. Γι' αὐτό κι ὁ πολιτισμός τῶν Ἀχαιῶν ὀνομάστηκε μυκηναϊκός πολιτισμός.

Ὁ Ὅμηρος στά τραγούδια του ὀνόμασε τίς Μυκῆνες πολύχρυσες, ἀπό τό χρυσάφι καί τόν πλοῦτο πού εἶχαν.

Πραγματικά, ὅταν ὁ Σλῆμαν ἔσκαψε στήν Ἀκρόπολη τῶν Μυκηνηῶν, βρῆκε τά ἐρείπια ἀπό τά ἀνάκτορα τῶν Μυκηναίων βασιλιάδων καί τούς βασιλικούς τάφους.

Μέσα στούς τάφους βρέθηκαν θαυμάσια πράγματα, τά κτερίσματα, τά περισσότερα χρυσά, πού μᾶς θαμπώνουν μέ τήν τέχνη τους καί μᾶς δείχνουν πώς οἱ Ἀχαιοί ἦταν πλούσιοι, μά καί σπουδαῖοι τεχνίτες καί καλλιτέχνες.

Βρέθηκαν σκεύη καί κοσμήματα χρυσά, ἀγγεῖα, μπρούντζινα ὄπλα, στολισμένα μέ ὁμορφα σχέδια, κι ἀκόμη χρυσές προσωπίδες, πού τίς τοποθετοῦσαν στά πρόσωπα τῶν νεκρῶν. Οἱ Ἀχαιοί πίστευαν πώς ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκη ἀπό τά πρόσωπικά του ἀντικείμενα καί μετά τό θάνατό του. Γι' αὐτό τά ἔθαβαν μαζί του μέσα στούς τάφους.

Ἀπό τά ξίφη, τίς παραστάσεις πάνω στά σκεύη, τά κοσμήματα, τίς τοιχογραφίες, βλέπουμε πώς οἱ Ἀχαιοί, ἀντίθετα ἀπό τούς Κρήτες, ἦταν πολεμικός λαός. Ἀγαποῦσε ξεχωριστά τούς ἀγῶνες καί τίς πολεμικές περιπέτειες. Οἱ τεχνίτες τους ὡς θέματα γιά τά ἔργα τους, ἔπαιρναν σκηνές ἀπό κυνήγια, σκηνές ἀπό ἀγῶνες, πολεμιστές, ἄρματα, καράβια.

Μπορεῖς καί σύ νά θαυμάσεις τά εὐρήματα τῶν τά-

φων, ἂν κάνεις μία ἐπίσκεψη στό ἀρχαιολογικό μουσεῖο Ἀθηνῶν.

7. Ὁ Τρωϊκός πόλεμος

Ὁ Ἀγαμέμνωνας ἦταν ἓνας δυνατός καί πλούσιος βασιλιάς τῶν Μυκηνῶν. Στά χρόνια τῆς βασιλείας του, γύρω στά 1.200 π.Χ. οἱ Ἀχαιοί βασιλιάδες ἐνώθηκαν καί μέ τά καράβια τους ξεκίνησαν νά κυριέψουν τήν Τροία, μία πόλη τῆς Μ. Ἀσίας χτισμένη στά παράλια τοῦ Ἑλλησπόντου. Εἶπαν πώς πηγαιναν νά φέρουν πίσω τήν ὠραία Ἑλένη, πού τήν εἶχε κλέψει ὁ Πάρης τό πριγκηπόπουλο τῆς Τροίας.

Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶναι πώς ἤθελαν νά κατακτήσουν καινούριους τόπους καί νά πλουτίσουν περισσότερο.

Ἕνα χρυσό ποτήρι μυκηναϊκῆς τέχνης. Βρέθηκε στό Βαφειό τῆς Λακωνίας

Αὐτή ἡ ὀλόχρυση προσοπίδα εἶναι γνωστή ὡς ἡ «προσωπίδα τοῦ Ἀγαμέμνονα»

Ὁ πόλεμος κράτησε 10 χρόνια καί ὀνομάστηκε τρωϊκός πόλεμος.

Ὡπως θά δεῖς παρακάτω, ὁ τυφλός ποιητής Ὁμηρος τραγούδησε τίς περιπέτειες αὐτοῦ τοῦ πολέμου.

8. Οἱ Δωριεῖς

Ἀνάμεσα στό 1.200 π.Χ. καί στό 1.100 π.Χ. ἓνας καινούριος λαός εἰσέβαλε στήν Ἑλλάδα ἦταν οἱ Δωριεῖς,

πού ανήκαν κι αυτοί στην ινδοευρωπαϊκή φυλή και κατέβαιναν από τό βοριά.

Δυνατοί και άγριοι, προχωρούσαν προς τό νότο και κατάστρεφαν στό πέρασμά τους ένα ένα τά άχαϊκά βασίλεια.

Οί άκροπόλεις δέν μπόρεσαν νά τούς άντισταθοῦν. Οί Άχαιοί χρησιμοποιούσαν ακόμη τά μπρούντζινα όπλα.

Σέ διάστημα λιγότερο από έναν αιώνα, οί Δωριεῖς είχαν γίνει κύριοι τής Έλλάδας. Οί περισσότεροι πέρασαν τόν Ίσθμό κι έγκαταστάθηκαν στην Πελοπόννησο.

Ή πιό δυνατή δωρική φυλή ήρθε νά κατοικήσει στην κοιλάδα του Εύρώτα, στή Λακωνική.

Άπό τή Δωρική φυλή προήλθαν οί Λάκωνες ή Σπαρτιάτες.

9. Οί Άχαιοί στην Ίωνία

Μέ τήν κάθοδo των Δωριέων, πολλοί Άχαιοί σκοτώθηκαν κι όσοι σώθηκαν, αναγκαστικά ένώθηκαν μέ τούς κατακτητές. Άπό τήν άνάμειξη Προελλήνων, Άχαιών και Δωριέων, προήλθαν οί Έλληνες.

Μερικοί όμως Άχαιοί δέν μπόρεσαν ν' άντέξουν τή σκλαβιά. Μπήκαν στά γρήγορα πλοία τους και πέρασαν άπέναντι στίς γειτονικές παραλίες τής Μ. Άσίας άναζητώντας μία καινούρια πατρίδα.

Έπειτα από πολλούς κόπους και περιπέτειες, έγκαταστάθηκαν στην καινούρια εύφορη γή κι όργάνωσαν τή ζωή τους σύμφωνα μέ τό προηγούμενο παράδειγμα πού είχαν. Ίδρυσαν κι έδω πολλά μικρά βασίλεια – πόλεις. Άνάμεσά τους ξεχώριζαν τά βασίλεια τής Μιλήτου, τής Έφέσου και τής Φώκαιας.

«Ἡ πύλη τῶν λεόντων», ἡ εἴσοδος στήν ἀκρόπολη τῶν Μυκηνῶν.
Παρατήρησε τοὺς ὀγκόλιθους τοῦ τείχους

10. Τά ὁμηρικὰ ἔπη

Στήν καινούρια τους πατρίδα, πού τήν ὀνόμασαν Ἴωνία, οἱ νεοφερμένοι ἄποικοι, ἔφεραν ὅλες τίς παλιές τους συνήθειες, τή λατρεία τῶν προγονικῶν θεῶν, τήν ὁμορφή τέχνη τους καί τά ποιήματά τους, ἔφεραν δηλ. τόν τρόπο τῆς παλιάς τους ζωῆς.

Στήν Ίωνία άνθισε ένας καινούριος πολιτισμός, ο ιωνικός πολιτισμός.

Όμως, μέσα τους βαθιά, ζούσε ή αγάπη γιά τήν παλιά πατρίδα. Οί πίο παλιοί θυμόνταν τά ήρωικά κατορθώματα τών προγόνων καί τά ιστοροῦσαν στά παιδιά τους.

Ανάμεσα στίς θύμησες, ή πίο δυνατή ήταν εκείνη του τρωικού πολέμου.

Αοιδοί, δηλ. περιπλανώμενοι τραγουδιστές, γύριζαν στίς αὐλές τών βασιλιάδων καί τά μικρά χωριά καί τραγουδοῦσαν, παίζοντας τή λύρα, τά κατορθώματα τών Αχαιών στήν παλιά τους πατρίδα.

Τά τραγούδια αὐτά, συγκεντρωμένα καί χωρισμένα σέ δύο μεγάλα ποιήματα, τήν Ίλιάδα καί τήν Όδύσσεια, τά ἀπάγγελλαν οί αοιδοί γύρω στά 800 π.Χ.

Πιστεύουμε πώς ποιητής τους ήταν ό Όμηρος, πού γεννήθηκε εκείνη τήν ἐποχή στήν Ίωνία καί τά ονομάζουμε όμηρικά ἔπη. Σ' αὐτά χρωστᾶμε τίς περισσότερες γνώσεις μας γιά τούς πολεμιστές Αχαιοῦς καί τούς εὐγενικούς Ίωνες.

Νά θυμᾶσαι :

Γνωρίζουμε τήν ἀρχή τῆς Ίστορίας μας ἀπό τά διηγητικά ἔπη καί ἀπό τίς ἀνασκαφές.

Οί Αχαιοί ἦρθαν ἀπό τό βορρά τό 2.000 π.Χ. καί ἱδρυσαν στήν Ἑλλάδα πολλά μικρά βασίλεια.

Οί βασιλιάδες κατοικοῦσαν σέ ὄχρωμένες ἀκροπόλεις καί ἀγαποῦσαν τίς πολεμικές περιπέτειες.

Οί Δωριεῖς, πού ἀνῆκαν στήν ἴδια φυλή μέ τούς Αχαιοῦς, κατέβηκαν ἀργότερα στήν Ἑλλάδα, τό 1.100 π.Χ., καί κατάστρεψαν τά βασίλεια τών Αχαιών.

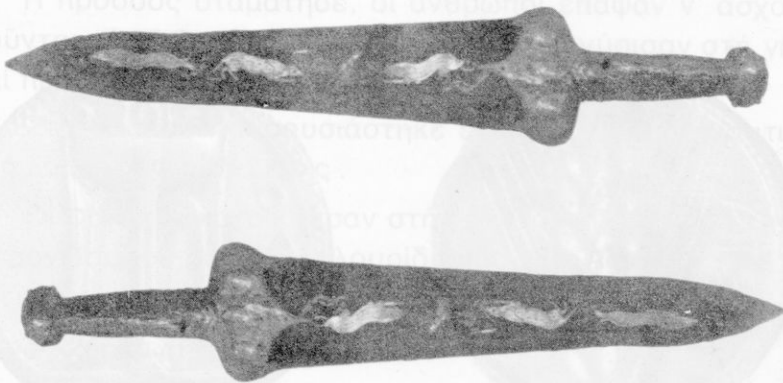
Ἀπό τήν ἔνωση Προελλήνων, Ἀχαιῶν καί Δωριέων προῆλθαν οἱ Ἕλληνες.

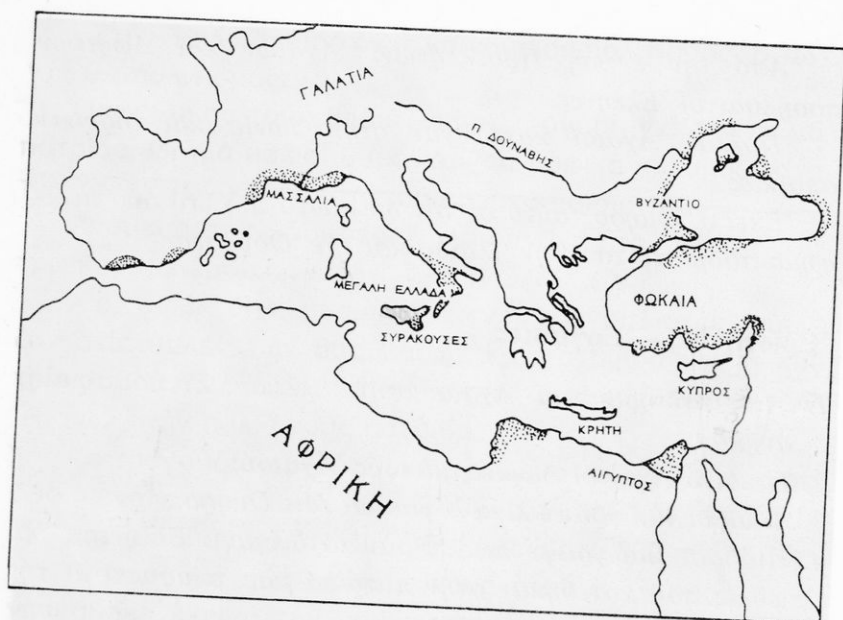
Πολλοί Ἀχαιοί κατέφυγαν στήν Ἰωνία καί ἵδρυσαν ἀποικίες.

Ἐκεῖ ὁ Ὅμηρος σύνθεσε τόν 8ο αἰῶνα π.Χ. τά δύο περίφημα ποιήματά του, τήν Ἰλιάδα καί τήν Ὀδύσσεια.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες

1. Ἀπό ποῦ ἦρθαν οἱ Ἀχαιοί στήν Ἑλλάδα; Σέ ποιά φυλή ἀνήκαν;
2. Τί κοινό εἶχαν οἱ Δωριεῖς μέ τοὺς Ἀχαιοὺς;
3. Διάδασε καί γράψε λίγα λόγια γιά τόν Ὅμηρο.
4. Διάδασε καί γράψε πῶς πῆραν τό ὄνομα «Ἕλληνες», οἱ φυλές πού κατέδθηκαν στήν πατρίδα μας, σύμφωνα μέ τή μυθολογία.

Από τόν 8ο ὡς τόν 6ο αἰῶνα π.Χ. οἱ Ἕλληνες ἵδρυσαν ἀποικίες σ' ὅλα σχεδόν τὰ παράλια τῆς Μεσογείου. Νά βρεῖς στό χάρτη τίς Συρακοῦσες καί τή Μασσαλία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΑΠΟΙΚΙΕΣ

1. Όμηρικά χρόνια

Ἡ κάθοδος τῶν Δωριέων στήν Ἑλλάδα ἔφερε μεγάλη ἀναστάτωση στή ζωή τῶν παλιῶν κατοίκων της.

Πολλοί, ὅπως εἶδες, ἔφυγαν ἀπό τήν πατρίδα τους καί ἱδρυσαν ἀποικίες στά παράλια τῆς Μ. Ἀσίας.

Ὅσοι ἔμειναν, ἀναγκαστικά ἐνώθηκαν μέ τούς Δωριεῖς καί ἡ ζωή ξαναβρῆκε τό ρυθμό της.

Πόσο πολύ ὅμως διέφερε ἀπό πρὶν!

Ἡ πρόοδος σταμάτησε, οἱ ἄνθρωποι ἔπαψαν ν' ἀσχολοῦνται μέ τό ἐμπόριο καί τήν τέχνη. Ξαναγύρισαν στή γῆ καί περιορίστηκαν στή γεωργία.

Στή θάλασσα παρουσιάστηκε ἕνας καινούριος ναυτικός λαός, οἱ Φοῖνικες.

Οἱ Φοίνικες κατοικοῦσαν στήν ἀνατολική παραλία τῆς Μεσογείου, σέ μιά στενή λουρίδα γῆς τῆς Ἀσίας.

Βρῆκαν εὐκαιρία τήν ἀναστάτωση τῶν Ἑλλήνων κι ἔγιναν κύριοι τῆς Μεσογείου.

Τά χρόνια πού κύλησαν μετά τήν κάθοδο τῶν Δωριέων ὡς τό 800 π.Χ. τά ὀνομάζουμε ὀμηρικά χρόνια,

γιατί ο Όμηρος, μέ τά ποιήματά του, μās δίνει τίς πληροφορίες γιά κείνη τήν ἐποχή.

Τρεῖς αἰῶνες, όλόκληρα τριακόσια χρόνια, χρειάστηκαν γιά νά ὀργανωθοῦν πάλι οἱ Ἕλληνες καί νά κάνουν τήν ἐμφάνισή τους, δυνατοί καί δραστήριοι.

2. Οἱ Ἕλληνες ἰδρύουν καινούριες ἀποικίες

Ἀπό τόν 8ο αἰῶνα π.Χ. οἱ Ἕλληνες στράφηκαν ἄλλη μιὰ φορά στήν παλιά τους ἀγάπη, τή θάλασσα, μέ καινούρια ὄρεξη καί μέ μεγαλύτερη ὁρμή.

Τούς Φοῖνικες τούς παραμέρισαν.

Τούς εἶχε κυριέψει ἡ ἐπιθυμία νά ταξιδέψουν σέ μακρινά μέρη, νά γνωρίσουν καινούριους τόπους καί νά πλουτίσουν ἀπό τό ἐμπόριο.

Κι ἄλλοι ὅμως λόγοι τούς ἔσπρωξαν στήν ξενιτιά.

Στήν Ἑλλάδα, μέ τά χρόνια, ὁ πληθυσμός μεγάλωσε καί τά προϊόντα τῆς γῆς δέν ἦταν ἀρκετά, γιά νά τόν θρέψουν.

Πολλοί ἔφευγαν ἀπό τήν πατρίδα τους, ἀναζητώντας ἕναν καινούριο τόπο εὐφορο καί πλούσιο, γιά νά τόν κατοικήσουν.

Ἄλλοτε πάλι γινόταν μιὰ ἀλλαγὴ στό πολίτευμα μιᾶς πόλης καί οἱ ἀντίθετοι ἀναγκάζονταν νά ἐγκαταλείψουν τά σπίτια τους, γιά τό φόβο τῆς τιμωρίας.

Αὐτοί οἱ τρεῖς λόγοι ἔσπρωξαν τούς Ἕλληνες νά ἰδρύσουν ἕνα πλῆθος ἀπό ἀποικίες σ' ὅλα τά παράλια τῆς Μεσογείου:

1. ἡ αὐξηση τοῦ πληθυσμοῦ.
2. ἡ πολιτική κατάσταση.
3. ἡ ἐπιθυμία γιά τό ἐμπόριο καί τό κέρδος.

Ο αποικισμός των Ελλήνων κράτησε από τον 8ο αιώνα ως τον 6ο αιώνα π.Χ.

3. Πώς ίδρυναν οί Έλληνες μιά καινούρια αποικία

Πρίν φύγουν οί ἄποικοι από τήν πόλη τους, τή Μητρόπολη, ὅπως τήν ὀνόμαζαν, ζητοῦσαν τό χρησμό τοῦ Ἀπόλλωνα. Οἱ ἱερεῖς, καλὰ πληροφορημένοι ἀπό τοὺς ξένους, πού περνοῦσαν ἀπό τό μαντεῖο τῶν Δελφῶν, ἔδιναν τή συμβουλή τους, ποίος τόπος ἦταν κατάλληλος γιά ἀποικισμό.

Σάν ἔπαιρναν τό χρησμό, ὄριζαν ἕναν ἀρχηγό τῆς ἀποστολῆς, τόν οἰκιστή πού καταγόταν ἀπό τίς πιό παλιές οἰκογένειες τῆς Μητροπόλης.

Ὁ οἰκιστής μετέφερε στήν καινούρια ἀποικία τό «ἱερό πῦρ» ἀπό τό ναό τῆς Ἑστίας, πού βρισκόταν στή Μητρόπολη.

Οἱ ἄποικοι ταξίδευαν μέ γρήγορα κι ἐλαφριά καράβια.

Εἶχαν νά ξεπεράσουν πολλές δυσκολίες. Ἡ πιό μεγάλη ἦταν ἡ στάση τῶν ἀνθρώπων, πού ἦταν ἀπό παλιά ἐγκαταστημένοι στόν τόπο πού ἔφταναν.

Ἄλλοτε ἡ στάση τους ἦταν φιλική κι ἄλλοτε ἐχθρική. Σ' αὐτή τήν περίπτωση ἔπρεπε νά πολεμήσουν.

Ὅταν οἱ ἄποικοι παραμέριζαν καί τό τελευταῖο ἐμπόδιο, ἄναβαν τό «ἱερό πῦρ» στό ναό πού ἔχτιζαν καί τείχιζαν τήν ἀποικία τους.

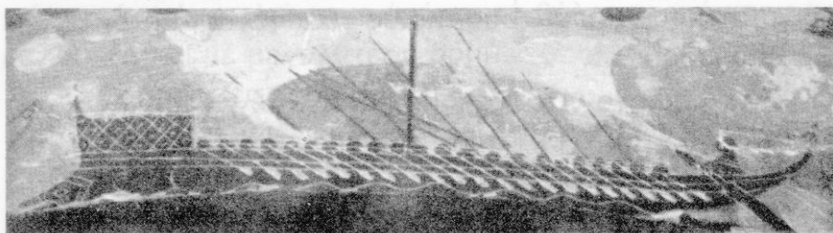
Σιγά σιγά ἔχτιζαν κατοικίες κι ἄλλους ναούς, θέατρα κι ἄλλα οἰκοδομήματα. Ἡ ἀποικία ἦταν ἀνεξάρτητη ἀπό τή Μητρόπολη.

Οἱ κάτοικοί της ὅμως μιλοῦσαν τήν ἴδια γλῶσσα, λά-

τρευαν τούς ἴδιους θεούς, εἶχαν τά ἴδια ἥθη καί ἔθιμα κι ἔκαναν ἐμπόριο μέ τή Μητρόπολη, πού τή σέβονταν καί τήν ἀγαποῦσαν.

4. Οἱ Ἕλληνες γίνονται κυρίαρχοι τῆς Μεσογείου

Οἱ Ἕλληνες ἱδρυσαν ἀποικίες σ' ὅλα τά παράλια τῆς Μεσογείου, στίς ἀκτές τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς, τῆς

Ἀθηναϊκό καράβι

Μέ τέτοια γρήγορα κι ἐλαφριά καράβια οἱ Ἕλληνες ταξίδευαν στή Μεσόγειο θάλασσα καί ἱδρυσαν πολλές ἀποικίες στά παράλια τῆς

Ἰταλίας, τῆς Γαλατίας (σημ. Γαλλίας) καί τῆς Ἰσπανίας.

Οἱ ἀποικίες πρόκοψαν, πλούτισαν κι ἐγίναν σπουδαία πνευματικά κέντρα, ὅπου οἱ τέχνες καί τά γράμματα ἀπασχολοῦσαν πολύ τούς κατοίκους τους.

Στήν Κάτω Ἰταλία, οἱ ἀποικίες ἦταν τόσες πολλές, πού νόμιζες πώς βρισκόσουν στήν Ἑλλάδα, γι' αὐτό καί ὅλη ἡ περιοχή ὀνομάστηκε ἐκεῖνα τά χρόνια «Μεγάλη Ἑλλάδα». Οἱ Συρακοῦσες, στό νησί Σικελία, Ν.Δ. ἀπό τήν Ἰταλία, ἦταν μιά ἀπό τίς σπουδαιότερες καί μεγαλύτερες πόλεις - ἀποικίες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας.

Κάτι πού ἴσως σοῦ φανεῖ ἀπίστευτο εἶναι ὅτι καί τή

Μασσαλία, τό μεγαλύτερο λιμάνι τῆς σημερινῆς Γαλλίας, τὴν ἵδρυσαν Ἑλλήνες ἀποικοί. Καί νά πῶς:

Τά δύο αὐτά νομίσματα εἶναι ἀπό τίς ἐλληνιζέες ἀποικίες στή Σικελία

Τόν 6ο αἰῶνα π.Χ. οἱ Πέρσες ἕνας λαός πού κατοικοῦσε στό ἐσωτερικό τῆς Ἀσίας, ἀπόχτησε δύναμη, προχώρησε πρὸς τὰ παράλια καί ὑπόταξε ὅλες τίς ἐλληνικές ἀποικίες τῆς Μ. Ἀσίας.

Πολλοί Ἴωνες τότε ἄφησαν πάλι τή γῆ τους καί ξενιτεύτηκαν. Οἱ Ἴωνες τῆς Φώκαιας προχώρησαν δυτικά ὡς τὰ παράλια τῆς Γαλλίας καί ἵδρυσαν τή Μασσαλία.

Ἄλλοι Ἴωνες ἵδρυσαν ἀποικίες στά παράλια τοῦ Εὐξεινου Πόντου.

Βλέπεις πῶς οἱ Ἑλλήνες ἀπλώθηκαν σ' ὅλον τόν τότε γνωστό κόσμον. Στίς καινούριες πατρίδες τους διατήρησαν τή γλῶσσα τους, τή θρησκεία τους καί τίς συνήθειές τους.

Οἱ βάρβαροι, πού κατοικοῦσαν ἐκεῖ, γνώρισαν τό θαυμάσιο ἐλληνικό πολιτισμό καί ἄρχισαν κι αὐτοί νά ἐκπολιτίζονται.

Τόν 6ο αἰῶνα π.Χ. ἡ ἐλληνική γλῶσσα ἀκουγόταν σ' ὅλη τή Μεσόγειο καί τό ἐλληνικό νόμισμα κυριαρχοῦσε παντοῦ.

Έτσι, οί Έλληνες είχαν γίνει κυρίαρχοι τῆς Μεσογείου.

Στή μητροπολιτική Ελλάδα, οί Έλληνες πλούτισαν ἀπό τό ἐμπόριο πού ἔκαναν μέ τίς ἀποικίες, γιατί γιά πρώτη φορά τότε χρησιμοποίησαν τό νόμισμα. Πολλοί ἔμποροι, ναυτικοί καί τεχνίτες, συγκεντρώθηκαν ἀπό τά χωριά στίς πόλεις.

Οί πόλεις μεγάλωσαν. Κάθε μιά ἀποτελοῦσε κι ἓνα ανεξάρτητο κράτος μέ δική του πολιτική καί οἰκονομική κατάσταση.

Γύρω στόν 6ο αἰώνα π.Χ. οί σπουδαιότερες πόλεις - κράτη τῆς Ἑλλάδας ἦταν τό κράτος τῆς Σπάρτης στήν Πελοπόννησο καί τό κράτος τῆς Ἀθήνας στήν Ἀττική.

Γι' αὐτά τά δύο κράτη θά σοῦ μιλήσω στά παρακάτω μαθήματα.

Νά θυμᾶσαι:

Ἀπό τόν 8ο ἕως τόν 6ο αἰώνα π.Χ., οί Έλληνες ἴδρυσαν πολλές ἀποικίες σ' ὅλα σχεδόν τά παράλια τῆς Μεσογείου.

Κάθε ἀποικία διατηροῦσε φιλικές σχέσεις μέ τή Μητρόπολη, ἦταν ὅμως ανεξάρτητη ἀπ' αὐτήν.

Πολλές ἀποικίες ἔγιναν σπουδαῖα πνευματικά κέντρα.

Οί ξένοι λαοί γνώρισαν τόν ἑλληνικό πολιτισμό ἀπό τοὺς ἀποίκους.

Οί Έλληνες τῆς Ἑλλάδας πλούτισαν ἀπό τό ἐμπόριο πού ἔκαναν μέ τίς ἀποικίες.

Ἑρωτήσεις

1. Ποιοί ἦταν οἱ λόγοι πού ἔσπρωξαν τούς Ἕλληνες νά ἰδρύνουν ἀποικίες;
2. Τί ἦταν ἡ Μητρόπολις; Ὁ οἰκιστής;

Σπαρτιάτης πολεμιστής.
Τό γλυπτό δορίζεται στο μουσείο της Σπάρτης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΣΠΑΡΤΗ - ΕΝΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

1. Ἡ Σπάρτη μέχρι τόν 6ο αἰώνα π.Χ.

α) Ἡ ἐγκατάσταση

Στήν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα, ἀνάμεσα σέ δύο ψηλά βουνά, τόν Ταῦγετο καί τόν Πάρνωνα, ἦρθε γύρω στά 1.100 π.Χ. κι ἐγκαταστάθηκε ἡ πιό δυνατή δωρική φυλή. Τό κράτος τῶν Ἀχαιῶν πού ὑπῆρχε μέχρι τότε στήν περιοχή τῆς Σπάρτης, τό διάλυσε. Τούς νικημένους τούς μεταχειρίστηκε πολύ σκληρά. Τούς ἔκανε δ ο ὄ λ ο υ ς, εἰ λ ω τ ε ς, ὅπως τούς ἔλεγαν, καί τούς ἔβαλε νά δουλεύουν στά κτήματα τῶν πλούσιων.

Μερικοί ἀπό τούς κατακτητές Δωριεῖς πῆγαν καί κατοίκησαν στά ὄρεινά μέρη, γύρω ἀπό τή Σπάρτη.

Καλλιεργοῦσαν τά μικρά κτήματά τους ἢ εἶχαν ὡς ἀσχολία τό ἐμπόριο καί τήν τέχνη. Τούς ἔλεγαν π ε ρ ι ο ἰ κ ο υ ς.

Οἱ κατακτητές Δωριεῖς, πού εἶχαν στή διάθεσή τους μεγάλες ἐκτάσεις γῆς, ἦταν οἱ π ο λ ῖ τ ε ς τῆς Σπάρτης, αὐτοί πού εἶχαν ὅλα τά δικαιώματα.

β) Ἡ ἐξάπλωση - Μεσσηνιακοί πόλεμοι

Στήν ἀρχή, οἱ Σπαρτιάτες ἢ Λακεδαιμόνιοι, ὅπως

ονομάστηκαν οί Δωριεῖς, περιορίστηκαν στή Λακωνία.

Λίγους αἰῶνες ἀργότερα θέλησαν νά κατακτήσουν τή γειτονική εὐφορη Μεσσηνία. Αὐτό τό κατάφεραν μετά ἀπό σκληροὺς πολέμους, πού τοὺς ὀνομάζει ἡ ἱστορία μεσσηνιακοὺς.

Ὁ πρῶτος μεσσηνιακός πόλεμος ἔγινε τόν ὄγδοο αἰῶνα, κράτησε 20 χρόνια καί τελείωσε μέ νίκη τῶν Σπαρτιατῶν. Οἱ Μεσσήνιοι ἔγιναν εἰλωτες.

Ὁ δεύτερος μεσσηνιακός πόλεμος ἄρχισε μετά ἀπό 100 περίπου χρόνια, τόν ἔβδομο αἰῶνα π.Χ.

Οἱ Μεσσήνιοι, πού δέν ἄντεχαν στή σκλαβιά, ἐπαναστάτησαν μέ ἀρχηγό τόν γενναῖο Ἀριστομένη. Οἱ Σπαρτιάτες, ἐπειδὴ κινδύνεψαν νά νικηθοῦν ἀπό τοὺς Μεσσηνίους, ζήτησαν ἀπό τήν Ἀθήνα ἓνα στρατηγό, ὅπως τοὺς εἶχε πεῖ νά κάνουν τό μαντεῖο τῶν Δελφῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι, γιά νά τοὺς πειράξουν, τοὺς ἔστειλαν τόν Τυρταῖο, πού ἦταν ἓνας κουτσός ποιητής.

Ὁ Τυρταῖος μέ τά φλογερά πατριωτικά του ποιήματα ἔδωσε θάρρος στοὺς Σπαρτιάτες, πού ἐπιτέθηκαν στοὺς Μεσσηνίους καί κατάφεραν νά τοὺς νικήσουν ὀριστικά. Ἔτσι τό σπαρτιάτικο κράτος ἀναδείχτηκε τό ἰσχυρότερο σ' ὅλη τήν Πελοπόννησο.

γ) Ἡ διοίκηση

Ὡς τόν ἕκτο αἰῶνα τό κράτος τῆς Σπάρτης ἔμοιαζε μέ τ' ἄλλα ἑλληνικά κράτη. Μόνο πού τό κυβερνοῦσαν δύο βασιλιάδες κι ἓνα συμβούλιο, πού τό ἀποτελοῦσαν κτηματίες.

Οἱ Σπαρτιάτες ἦταν κυρίως γεωργοί. Σιγά σιγά ἄρ-

χισαν νά ἐμπορεύονται μέ τίς πόλεις τῶν ἀποικιῶν καί νά πλουτίζουν.

Ξαφνικά ὅμως κάθε ἐπαφή μέ τ' ἄλλα κράτη σταμάτησε. Τό σπαρτιάτικο κράτος ἀναδιοργανώθηκε πάνω σέ ἄλλες βάσεις καί πῆρε μιά στρατιωτική μορφή.

Ποιά ἦταν ἡ αἰτία αὐτῆς τῆς ξαφνικῆς ἀλλαγῆς;

Οἱ Σπαρτιάτες ἔλεγαν πώς τήν ἀναδιοργάνωση τοῦ κράτους τήν ὀφείλαν σ' ἓνα σπουδαῖο νομοθέτη, τό *Λυκοῦργο*, πού ἔβαλε νόμους γιά τό καθετί.

Ὁ Λυκοῦργος ὅμως εἶναι ἓνα μυθικό πρόσωπο. Κανείς δέν ξέρει ποιός ἔκανε πραγματικά τίς μεταρρυθμίσεις.

2. Ἡ Σπάρτη στόν ἕκτο αἰῶνα

Οἱ τρεῖς τάξεις

Σύμφωνα μέ τήν καινούρια ὀργάνωση, κάθε ἐπαφή μέ τ' ἄλλα ἐλληνικά κράτη σταμάτησε καί οἱ κάτοικοι περιορίστηκαν στήν καλλιέργεια τῆς γῆς. Ζοῦσαν ἀπό τή γεωργία.

Οἱ κάτοικοι χωρίστηκαν σέ τρεῖς τάξεις:

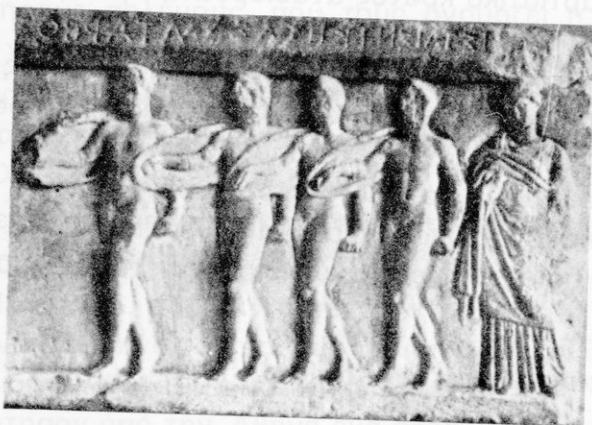
α) τοὺς *Σπαρτιάτες*, β) τοὺς *περιοίκους* καί γ) τοὺς *εἰλωτες*.

α) Οἱ *Σπαρτιάτες* ἦταν οἱ πολῖτες τοῦ κράτους. Αὐτοί ζοῦσαν ἀπό τά προϊόντα, πού τοὺς ἔδιναν τά κτήματά τους. Δέν τά καλλιεργοῦσαν ὅμως οἱ ἴδιοι, μά οἱ εἰλωτες.

Οἱ Σπαρτιάτες ἔπαιρναν μέρος στή διοίκηση τοῦ κράτους καί αὐτοί σήκωναν τό βάρος τοῦ πολέμου.

β) Οἱ *περίοικοι* εἶχαν πάρει κτήματα λιγότερο εὐφώρα καί ἀπομακρυσμένα καί τά καλλιεργοῦσαν μόνοι

τους. Οί περίοικοι δέν μπορούσαν νά πάρουν μέρος στή διοίκηση τοῦ κράτους, πολέμουσαν ὅμως στό πλάι τῶν Σπαρτιατῶν.

Ὁ πυρρίχιος χορός. Οἱ Σπαρτιάτες χόρευαν τό χορό μέ τήν ἀσπίδα στό χέρι

γ) Οἱ εἴλωτες ἦταν πραγματικά σκλάβοι τῶν Σπαρτιατῶν. Ζοῦσαν ἀπό τά λίγα εἰσοδήματα, πού κρατοῦσαν ἀπό τήν καλλιέργεια τῆς γῆς. Δέν εἶχαν κανένα δικαίωμα καί οἱ κύριοί τους μπορούσαν νά τούς σκοτώσουν χωρίς νά δώσουν λόγο σέ κανένα.

Καί νά σκεφτεῖ κανεῖς ὅτι οἱ εἴλωτες ἦταν πολύ περισσότεροι ἀπό τούς Σπαρτιάτες καί τούς περιοίκους.

Σ' αὐτό τό γεγονός ὀφείλεται ἡ στρατιωτική μορφή πού πῆρε τό σπαρτιατικό κράτος. Οἱ Σπαρτιάτες, δηλαδή, μόνοι τους, ἀνάμεσα σ' ἀνθρώπους πού δέν τούς συμπαθοῦσαν καθόλου, ἀνάμεσα στούς εἴλωτες τῆς Μεσσηνίας καί τῆς Λακωνίας, ζοῦσαν μέ τό φόβο τῶν ἐπαναστάσεων. Γι' αὐτό καί ὀργάνωσαν ἔτσι τό κράτος τους, πού νά εἶναι πάντοτε ἔτοιμοι γιά πόλεμο.

Στό πρόσωπο κάθε νέου Σπαρτιάτη έβλεπαν έναν αὐριανό πολεμιστή.

3. Ἡ ἀνατροφή τῶν παιδιῶν

Θέλεις νά μάθεις πῶς μεγάλωναν τὰ Σπαρτιατόπουλα ἐκεῖνο τόν καιρό; Ἡ ζωή τους διέφερε πολύ ἀπό τή δική σου. Τά γερά παιδιά ἔμεναν κοντά στή μητέρα τους ὡς τὰ ἐφτά τους χρόνια.

Ἐκείνη φρόντιζε ἀπό τή γέννησή τους ν' ἀποχτήσουν γερά σώματα καί καλή ἀνατροφή.

« Δέν τὰ φάσκωνε, ἄφηνε τὰ μέλη κι ὅλο τό σῶμα ἐλεύθερο. Τά συνήθιζε νά τρῶνε ὅλα τὰ φαγητά, νά μήν ἔχουν παραξενιές, νά μή φοβοῦνται τό σκοτάδι καί τήν ἐρημιά, νά μήν κλαῖνε καί φωνάζουν ».

Ὅταν τὰ παιδιά συμπλήρωναν τόν ἑβδομο χρόνο τῆς ζωῆς τους, τὰ ἔπαιρνε τό κράτος κι αὐτό φρόντιζε ἀπό δῶ καί πέρα γιά τήν ἀνατροφή τους. Ὅλη τους ἡ ἐκπαίδευση εἶχε σκοπό ν' ἀποχτήσουν γερά σώματα καί νά γίνουν ἀργότερα γενναῖοι στρατιῶτες καί ὑπάκουοι πολῖτες.

Γι' αὐτό τὰ χώριζαν σέ ομάδες καί τὰ ἄφηναν νά παίζουν μέ συνομήλικα παιδιά, ξυπόλητα καί, τόν περισσότερο καιρό, γυμνά.

Τά συνήθιζαν στήν πείνα, στό κρύο, στίς ταλαιπωρίες.

Φαγητό τούς ἔδιναν λίγο κι ἄνοστο, γιά ν' ἀναγκάζονται νά τό συμπληρώσουν κλέβοντας. Ἡ κλεψιά δέν ἦταν ντροπή· τούς μάθαινε τήν τόλμη καί τήν πονηριά. Δέν ἔπρεπε ὅμως νά φανερωθεῖ. Ἀμα φανεωνόταν, τούς τιμωροῦσαν.

Κάποτε ἓνα Σπαρτιατόπουλο ἔκλεψε μιά ἀλεπουδίτσα

καί τήν ἔκρυσσε μέσα στά ροῦχα του. Τό παιδί γιά νά μή φωνάξει καί φανερωθεῖ, ἄφησε τό ζῶο νά τοῦ ξεσκίσει τήν κοιλιά καί πέθανε χωρίς νά πεῖ μιὰ λέξη.

Τά Σπαρτιατόπουλα φοροῦσαν χειμῶνα καλοκαίρι τό ἴδιο ροῦχο καί γιά στρῶμα στὸν ὕπνο τους εἶχαν καλάμια, πού τά ἔκοβαν ἀπό τίς ὄχθες τοῦ Εὐρώτα.

Συνέχεια γυμνάζονταν στό δρόμο, στό πῆδημα, στήν πάλη, στό δίσκο καί στό ἀκόντιο.

Μάθαιναν μόνο γραφή καί ἀνάγνωση.

Ἀντίθετα, ἡ μουσική, τά ποιήματα καί ὁ χορός, ἐπιαναν ἓνα μεγάλο μέρος τῆς ζωῆς τους.

Κάθε τραγούδι, κάθε λέξη, κάθε κίνηση ἦταν ζωηρή κι εἶχε σκοπό νά τά γεμίσει ἐνθουσιασμό, νά τά ξεσηκώσει γιά πόλεμο.

Ὅταν χόρευαν στίς γιορτές, σχημάτιζαν τρεῖς χορούς : τῶν γερόντων, τῶν ἀνδρῶν καί τῶν παιδιῶν.

Ὁ χορός τῶν γερόντων ἔψαλλε :

« Κάποτε ἦμαστε ἐμεῖς γενναῖα παλικάρια ».

Ὁ χορός τῶν ἀνδρῶν ἀπαντοῦσε :

« Τώρα εἵμαστε ἐμεῖς· δοκίμασε ἂν θέλεις ».

Ὁ χορός τῶν παιδιῶν ἔλεγε :

« Ἐμεῖς θά γίνουμε πολὺ καλύτεροί σας ».

Μάθαιναν ἀκόμη τά Σπαρτιατόπουλα νά σέβονται, τοὺς μεγαλύτερους, νά «λακωνίζουν», δηλαδή νά δίνουν πολὺ σύντομες ἀπαντήσεις καί νά ὑπακούουν πιστά στοὺς ἄρχοντες καί στοὺς νόμους τῆς Σπάρτης.

Ἀλλά καί γιά τήν ἀνατροφή τῶν κοριτσιῶν φρόντιζε τό κράτος, ὥστε καί τά κορίτσια νά γυμνάζουν τό σῶ-

μα τους, νά τρέχουν, νά πηδοῦν, νά ρίχνουν τό δίσκο καί τό ἀκόντιο.

Πίστευαν, κι εἶχαν δίκιο, πώς μόνον ἀπό γερά σώματα γεννιοῦνται καί γερά παιδιά.

4. Ἡ ζωή τῶν Σπαρτιατῶν

Οἱ Σπαρτιάτες, ἀπό τά εἴκοσι ὡς τά ἐξήντα τους χρόνια, ὑπηρετοῦσαν ὑποχρεωτικά στό στρατό.

Ὅλη μέρα γυμνάζονταν, γιά νά εἶναι ἔτοιμοι σέ περίπτωση πολέμου. Τή νύχτα ἔμεναν σέ σκηνές κι ὄχι στά σπίτια τους κι ἔτρωγαν σέ κοινά συσσίτια.

Τό φαγητό τους ἦταν πολύ λιτό, συνήθως ἔτρωγαν ἓνα φαγητό ἀπό χοιρινό κρέας, βρασμένο μέ ξίδι καί ἀλάτι. Αὐτός ἦταν ὁ γνωστός « μέλας ζωμός ».

Στά τριάντα τους χρόνια ἔπρεπε νά παντρευτοῦν. Ἄν κανεῖς ἔμενε ἀνύπαντρος, ὅλοι στή Σπάρτη τόν περιφρονοῦσαν.

Κάτι πού πρέπει νά ξέρεις ἀκόμη εἶναι ὅτι κάθε σπαρτιατική οἰκογένεια εἶχε ἓνα μερίδιο ἀπό τή γῆ τῆς Σπάρτης, ἓναν κ λ ἥ ρ ο, πού δέν εἶχε δικαίωμα νά τόν πουλήσει. Ἔτσι ὅλοι οἱ Σπαρτιάτες εἶχαν τήν ἴδια οἰκονομική κατάσταση.

Οἱ νόμοι τῆς Σπάρτης ἀπαγόρευαν στούς Σπαρτιάτες

Κορίτσι τῆς Σπάρτης
πού γυμνάζεται στόν ἀγῶνα
τοῦ δρόμου

ν' ασχολοῦνται μέ τά γράμματα, τίς τέχνες ἢ τό ἐμπόριο. Ἡ κύρια ἀσχολία τους ἔπρεπε νά εἶναι ἡ προετοιμασία τους γιά τόν πόλεμο.

Γιά νά μή μαθαίνουν πῶς ζοῦσαν οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἢ οἱ ἄλλοι λαοί, οἱ νόμοι τῆς Σπάρτης ἀπαγόρευαν στούς Σπαρτιάτες νά ταξιδεύουν σέ ξένα μέρη καί δέν ἐπιτρέπανε στούς ξένους νά μένουν πολύν καιρό στή Σπάρτη. Ἀκόμη, τά νομίσματα τῆς Σπάρτης ἦταν σιδερένια καί βαριά καί εἶχαν μικρή ἀξία. Κανείς δέν ἤθελε νά μαζεῦει τέτοια νομίσματα κι ἔτσι κανείς δέ γινόταν φιλάργυρος.

5. Τό πολίτευμα τῆς Σπάρτης

Νά, τέλος, πῶς κυβερνιόταν ἡ Σπάρτη :

α) Εἶχε δ ὁ βασιλιάδης, πού ἦταν οἱ ἀρχηγοί τοῦ στρατοῦ σέ περίπτωση πολέμου. Στόν καιρό τῆς εἰρήνης οἱ βασιλιάδες εἶχαν πολύ μικρή ἐξουσία.

β) Ἕνα συμβούλιο 28 γερόντων, ἡ γερουσία, κανόνιζε τίς ὑποθέσεις τοῦ κράτους κι ἐτοίμαζε τούς νόμους.

Τούς 28 γέροντες τούς ἐξέλεγε ἡ συγκέντρωση τοῦ λαοῦ, ἡ Ἀπέλλα, γιά ὅλη τους τή ζωή, ἀπό τούς Σπαρτιάτες πού εἶχαν συμπληρώσει τά 60 τους χρόνια.

γ) Ἡ Ἀπέλλα μαζεῦόταν μιά φορά τό μήνα, κάθε πανσέληνο στό ὕπαιθρο, γιά νά ἐκλέξει τούς γέροντες, νά ψηφίσει τούς νόμους καί ν' ἀποφασίσει γιά πόλεμο ἢ εἰρήνη.

δ) Οἱ πέντε ἔφοροι πού ἐκλέγονταν ἀπό τήν Ἀπέλλα γιά ἓνα χρόνο εἶχαν τήν πιό μεγάλη ἐξουσία

μεσα στή Σπάρτη. Αὐτοί φρόντιζαν νά τηροῦνται οἱ νόμοι καί τιμωροῦσαν αὐστηρά κάθε παραβάτη.

“Ὅπως βλέπεις, ὁ λαός, διάλεγε τούς ἄρχοντες του, ἀλλά στήν πραγματικότητα δέν ἦταν ἔτσι.

Οἱ ἄρχηγοί τῶν πιό παλιῶν οἰκογενειῶν φρόντιζαν, ὥστε ἡ Ἀπέλλα νά ἐκλέγει γέροντες καί ἐφόρους ἀπό τά μέλη τῶν δικῶν τους οἰκογενειῶν.

“Ἔτσι, τή Σπάρτη τήν κυβερνοῦσαν οἱ λίγοι, πού ἐπέβαλαν τίς θελήσεις τους στό λαό.

Αὐτό τό πολίτευμα ὀνομάζεται ὀλιγαρχικό.

Νά θυμᾶσαι :

Ἡ Σπάρτη γύρω στόν 6ον αἰῶνα π.Χ. ἦταν τό ἰσχυρότερο στρατιωτικό κράτος τῆς Ἑλλάδας.

Οἱ κάτοικοί της ἦταν χωρισμένοι σέ τρεῖς τάξεις : στούς Σπαρτιάτες, στούς περιοίκους καί στούς εἰλωτες.

Κύρια ἀσχολία τῶν Σπαρτιατῶν ἦταν ἡ προετοιμασία γιά τόν πόλεμο. Σ' ὅλη τους τή ζωή οἱ Σπαρτιάτες γυμνάζονταν καί ὑπηρετοῦσαν πιστά τήν πατρίδα τους.

Ἡ Σπάρτη εἶχε πολίτευμα ὀλιγαρχικό. Τήν κυβερνοῦσαν οἱ λίγοι ἐγγεγεῖς ἀπό τίς πιό παλιές οἰκογένειες.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες

1. Τί ἦταν ἡ Ἀπέλλα; Ἡ Γερουσία;
2. Ποιός ἦταν ὁ σκοπός τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδιῶν στή Σπάρτη;
3. Διάδασε γιά τό μυθικό νομοθέτη Λυκούργο.
4. Ἄν ξέρεις μερικές λακωνικές ἀπαντήσεις, νά τίς πεῖς στήν τάξη.

Ἡ θεά Ἀθηνᾶ προστάτει τὴν Ἀθήνα, τὴν πόλιν πού πῆρε τ'
ὄνομά της

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Η ΑΘΗΝΑ

1. Μιά πόλη - κράτος : ή Ἀθήνα

Στή θέση πού βρίσκεται σήμερα ή Ἀθήνα, οἱ Ἀχαιοί εἶχαν ἰδρύσει ἓνα μικρό κράτος. Τό κυβερνοῦσε ὁ βασιλιάς, πού κατοικοῦσε στήν Ἀκρόπολη τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ Ἀθήνα ἦταν τότε μία μικρή πόλη τῆς Ἀττικῆς. Γύρω της ἦταν χτισμένες κι ἄλλες μικρές πόλεις, πού ή καθεμία τους ἀποτελοῦσε ἓνα ἀνεξάρτητο κράτος μέ δικό του βασιλιά καί μέ ξεχωριστούς νόμους.

Σύμφωνα μέ τήν παράδοση, ὁ μυθικός ἥρωας *Θησεάς* ἔνωσε ὅλες αὐτές τίς μικρές πόλεις μέ τήν Ἀθήνα σ' ἓνα κράτος, πού ή ἔκτασή του σκέπαζε ὅλη σχεδόν τήν Ἀττική.

Τήν καινούρια πόλη τήν προστάτευε ή θεά Ἀθηνᾶ, πού τῆς ἔδωσε καί τ' ὄνομά της.

Ὁ μῦθος μᾶς διηγεῖται πῶς ἐγινε φιλονικία ἀνάμεσα στήν Ἀθηνᾶ καί στό θεό τῆς θάλασσας, τόν Ποσειδῶνα, γιά τό ποιός ἀπό τούς δύο θά γινόταν ὁ προστάτης τῆς καινούριας πόλης.

Τή διαφορά τήν ἔλυσαν οἱ ἄλλοι θεοί, πού συγκεντρώθηκαν στήν Ἀκρόπολη, γιά νά κρίνουν τά δῶρα πού πρόσφεραν στήν πόλη οἱ δύο θεοί.

Ὁ Ποσειδῶνας χάρισε τό ἄλογο καί ἡ Ἀθηνᾶ τήν ἐλιά.
Οἱ θεοί προτίμησαν τό δῶρο τῆς Ἀθηνᾶς.

Ἀπό τότε, ἡ θεά Ἀθηνᾶ προστάτευε τήν Ἀθήνα, πού
ἔμελλε νά γίνει ἡ πιό δοξασμένη πόλη τῆς Ἑλλάδας.

2. Βασιλιάδες καί εὐγενεῖς

Τήν Ἀθήνα, ὅπως ὅλες τίς ἐλληνικές πόλεις - κράτη,
τήν κυβερνοῦσε ἓνας βασιλιάς μέ τήν βοήθεια τῶν εὐγε-
νῶν, πού ἦταν πλούσιοι γαιοκτήμονες. Σιγά σιγά ὅμως, μέ
τό πέρασμα τῶν χρόνων οἱ βασιλιάδες ἔχασαν τή δύναμή
τους καί ὅλη ἡ ἐξουσία πέρασε στά χέρια τῶν εὐγενῶν.

Ὁ Κέκροπας ἦταν ὁ πρῶτος βασιλιάς τῶν Ἀθηναίων,

Στήν παράσταση τοῦ ἀγγείου βλέπεις τό Θησέα νά σκοτώνει τό Μι-
νώταυρο τῆς Κρήτης. Στό γυρισμό του ὁ Θησεύς ἐγινε βασιλιάς τῆς
Ἀθῆνας

καί ὁ Κόδρος ἦταν ὁ τελευταῖος βασιλιάς τους, πού θυ-
σιάστηκε, γιά νά σωθεῖ ἡ πατρίδα του ἀπό τοὺς Δωριεῖς.

Ὅταν οἱ Δωριεῖς θέλησαν νά καταλάβουν τήν Ἀττική
κι οἱ δύο στρατοί ἦταν ἔτοιμοι νά πολεμήσουν, λέ-

νε πώς ένας χρησμός είχε πει ότι θα νικούσε ο στρατός εκείνος, που ο βασιλιάς του θά σκοτωνόταν. Τότε ο βασιλιάς των Αθηναίων, Κόδρος, για να μην τον γνωρίσουν, φόρεσε ρούχα ξυλοκόπου και πήγε σ' ένα δάσος, κοντά στο στρατόπεδο των Δωριέων. Επίτηδες προκάλεσε έναν στρατιώτη κι αυτός επάνω στη φιλονικία τον σκότωσε. Οί Αθηναίοι ζήτησαν το σώμα του βασιλιά τους, για να το θάψουν με τιμές. Σάν έμαθαν οί Δωριείς ότι ο ξυλοκόπος που σκοτώθηκε ήταν ο βασιλιάς των αντιπάλων τους, θυμήθηκαν το χρησμό, φοβήθηκαν μή νικηθούν και γύρισαν στα μέρη τους, χωρίς να πειράξουν τούς Αθηναίους. Έτσι ο Κόδρος με τη θυσία του έσωσε την πατρίδα του.

Μετά τό θάνατο του Κόδρου, την Αθήνα την κυβερνούσαν 9 ἄ ρ χ ο ν τ ε ς, που τούς διάλεγαν από την τάξη των εύγενων. Εκείνο τόν καιρό, οί κάτοικοι της Αθήνας, αλλά και όλων των ελληνικων πόλεων, ήταν χωρισμένοι σε ἐ λ ε ύ θ ε ρ ο υ ς και δ ο ύ λ ο υ ς.

Τούς ἐλεύθερους πάλι τούς ξεχώριζαν σε γ α ι ο κ τ ή μ ο ν ε ς εύγενεις και στο λαό.

Οί εύγενεις είχαν μεγάλα κτήματα, που τά καλλιεργούσαν για λογαριασμό τους οί αγρότες.

Οί ἴδιοι είχαν ως ασχολία τόν πόλεμο και τη διοίκηση του κράτους. Κυβερνούσαν σύμφωνα με ἄγραφους νόμους και πάντα φρόντιζαν για τό δικό τους συμφέρον.

Αυτό τό πολίτευμα τό ονομάζουμε ἄ ρ ι σ τ ο κ ρ α τ ι κ ό.

✓ 3. Μιά καινούρια τάξη: Οί ἔμποροι και οί τεχνίτες

Γύρω στόν έβδομο αἰώνα π.Χ. στην Αθήνα σχηματίστηκε μία καινούρια τάξη ανθρώπων. Ήταν οί ἔμποροι

καί οἱ τεχνίτες, πού πλούτισαν ἀπό τό ἐμπόριο, πού ἔκαναν μέ τίς ἑλληνικές ἀποικίες.

Δέν ἄντεχαν λοιπόν νά τούς ἐξουσιάζουν οἱ λίγοι εὐγενεῖς κι ἤθελαν νά λάβουν κι αὐτοί μέρος στήν κυβέρνηση τοῦ κράτους.

Ἀπό τήν ἄλλη μεριά, οἱ ἀγρότες δέ συμπαθοῦσαν καθόλου τούς εὐγενεῖς, γιατί οἱ τελευταῖοι τούς μεταχειρίζονταν πολύ σκληρά. Ὅταν δέν εἶχαν νά πληρώσουν τά χρέη τους, τούς ἔπαιρναν τήν περιουσία ἢ τούς πουλοῦσαν σάν δούλους μέσα καί ἔξω ἀπό τήν Ἀττική.

Ὅλος ὁ λαός, λοιπόν, ξεσηκώθηκε κι ἡ Ἀθήνα πέρασε μιά περίοδο ἀναταραχῆς.

✓ 4. Ὁ Δράκοντας – Οἱ πρῶτοι γραπτοί νόμοι

Τότε οἱ εὐγενεῖς, οἱ εὐπατρίδεις, ὅπως τούς ἔλεγαν ἀλλιῶς, ἀνάθεσαν στόν εὐπατρίδη *Δράκοντα* νά γράφει τούς νόμους, γιά νά τούς γνωρίζουν ὅλοι καί σύμφωνα μ' αὐτούς νά δικάζουν οἱ εὐγενεῖς.

Πραγματικά τούς νόμους τοῦ Δράκοντα τούς χάραξαν πάνω σέ λίθινες πλάκες, πού τίς ἔστησαν στήν Ἀγορά. Ἦταν ὅμως τόσο σκληροί νόμοι, πού ἀργότερα οἱ Ἕλληνες ἔλεγαν πῶς γράφτηκαν μέ αἷμα. Ἀκόμη καί σήμερα ὅταν λέμε «δρακόντεια μέτρα», ἐννοοῦμε πολύ αὐστηρά μέτρα.

5. Ὁ νομοθέτης Σόλωνας (594 π.Χ.)

Ἡ κατάσταση δέ βελτιώθηκε. Ἕνας ἐμφύλιος πόλεμος θά ξεσποῦσε στήν Ἀθήνα στίς ἀρχές τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνα. Τότε ἀποφάσισαν ὅλοι ν' ἀναθέσουν σ' ἓνα σοφό ἄνθρω-

πο, τό Σόλωνα, νά γράψει καινούριους νόμους καί ν' ἀλλάξει τό πολίτευμα.

Ὁ Σόλωνας εἶχε ταξιδέψει πολύ κι εἶχε ἀποκτήσει μεγάλη πείρα.

α) Τό πρῶτο του ἔργο ἦταν νά καταργήσει ὅλα τά χρέη τῶν πολιτῶν (σεισάχθεια) καί νά ἐλευθερώσει ὅσους πουλήθηκαν δοῦλοι γι' αὐτόν τό λόγο. Κανείς δέν εἶχε πιά δικαίωμα νά πουλήσει τόν ἄλλον γιά χρέη.

β) Γιά νά μήν ὑπάρχει μεγάλη διαφορά ἀνάμεσα στούς πολίτες, τούς χώρισε σέ τέσσερις τάξεις μέ βάση τὰ εἰσοδήματά τους καί ὄχι πιά μέ βάση τήν καταγωγή τους. Ἀνάλογα μέ τήν περιουσία τους πλήρωναν βαρύτερο ἢ ἐλαφρότερο φόρο.

Οἱ ἄρχοντες ἐκλέγονταν ἀπό τίς δύο πρῶτες τάξεις, δηλ. ἀπό τούς πλουσιότερους πολίτες.

γ) Ὅλοι οἱ πολίτες ὅμως πάνω ἀπό εἴκοσι χρόνων, εἶχαν δικαίωμα νά πάρουν μέρος στήν ἐκκλησία τοῦ δήμου, δηλ. στή συγκέντρωση τοῦ λαοῦ, πού ἀποφάσιζε γιά ὅλα τά ζητήματα τῆς πολιτείας καί ψήφιζε τούς νόμους.

δ) Ἰδρύσε τήν Ἡλιαία, ἓνα λαϊκό δικαστήριο, στό ὁποῖο ἔπαιρναν μέρος ὅλοι οἱ πολίτες ἀπ' ὅλες τίς τάξεις, πλούσιοι ἢ φτωχοί. Κανείς δέν μπορούσε ν' ἀκυρώσει τήν ἀπόφαση τῆς Ἡλιαίας.

ε) Ὁ Σόλωνας διοργάνωσε καί τόν Ἀρειο Πάγο, πού ἦταν τό ἀνώτατο δικαστήριο καί τοῦ ἀνάθεσε νά παρακολουθεῖ ἂν τηροῦνται οἱ νόμοι καί ἂν οἱ πολίτες ἐργάζονται καί κερδίζουν τίμια τά χρήματά τους.

στ) Τέλος, σύστησε τή β ο υ λ ή τ ῶ ν τ ε τ ρ α κ ο -
σ ί ω ν, πού εἶχε σάν ἔργο νά ἐτοιμάζει τούς νόμους
καί νά τούς ὑποβάλλει στήν ἐκκλησία τοῦ δήμου, γιά
νά ψηφιστοῦν.

Ὁ Σόλωνας ὑποχρέωσε ἀκόμη μέ νόμο τούς Ἀθη-
ναίους: α) νά ἔχουν ἓνα ἐπάγγελμα καί β) νά μορφώνουν
τά παιδιά τους.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὀρκίστηκαν ὅτι θά τηρήσουν τούς νό-
μους του κι ὁ Σόλωνας ἔφυγε ἀπό τήν Ἀθήνα γιά δέκα
χρόνια καί ταξίδεψε μακριά ἀπό τήν πατρίδα του.

6. Ὁ Πεισίστρατος – Ἕνας τύραννος

Μέ τή νομοθεσία τοῦ Σόλωνα ὠφελήθηκαν μόνο ὅσοι
εἶχαν πλουτίσει ἀπό τό ἐμπόριο. Ἔτσι ἄρχισαν πάλι ταρα-
χές.

Τότε ὁ Πεισίστρατος ἐγίνε τύραννος τῶν
Ἀθηνῶν. Ἔτσι ὀνόμαζαν ὅποιον ἀποκτοῦσε τήν ἐξουσία
μέ τή βία καί ὄχι μέ τούς νόμους.

Ὁ Πεισίστρατος κυβέρνησε δίκαια καί εἰρηνικά τήν
Ἀθήνα ἀπό τό 560-527 π.Χ. Διατήρησε τούς νόμους τοῦ
Σόλωνα καί βοήθησε πολύ τούς ἀγρότες. Τούς δάνειζε
 χρήματα, γιά νά καλλιεργοῦν τή γῆ.

Γιά νά δώσει δουλειά στούς τεχνίτες καί μαζί γιά νά
ὁμορφύνει τήν Ἀθήνα, πρόσταξε νά γίνουν καινούρια
ἔργα στήν πόλη: δρόμοι, ναοί, ὑδραγωγεῖα, θέατρα.

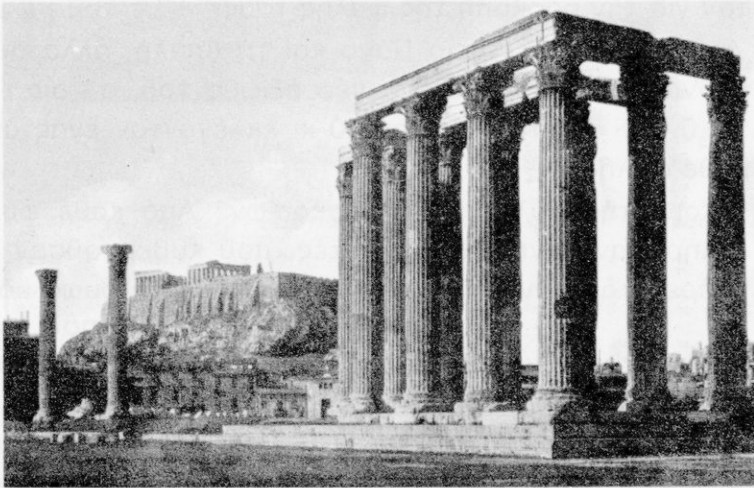
Στόν καιρό του θεμελιώθηκε ὁ ναός τοῦ Ὀ λ υ μ π ί -
ο υ Δ ι ό ς, πού τελείωσε μετά ἀπό ἕξι αἰῶνες περίπου.

Ὁ Πεισίστρατος ἀνάθεσε πρῶτος σέ ποιητές νά κατα-
γράψουν τά ὁμηρικά ἔπη, πού μέχρι τότε διαδίνονταν
προφορικά ἀπό γενιά σέ γενιά.

Ἔτσι ὅλοι ἔμειναν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴ διοίκηση τοῦ Πεισίστρατου. Τὰ παιδιά του ὅμως κυβέρνησαν πιό σκληρά καί οἱ Ἀθηναῖοι κατάργησαν τὴν τυραννία.

7. Ὁ Κλεισθένης

Μετά τὴν κατάργηση τῆς τυραννίας, ἄρχισαν καινούριες ταραχές. Δύο κόμματα ἀνταγωνίζονταν νά καταλά-

Οἱ στήλες τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς στὴν Ἀθήνα. Ὅ,τι ἔμεινε ὀρθοῖο ἀπὸ τὸν μεγαλόπρεπο ναὸ τοῦ Δία, ποὺ θεμελίωσε ὁ Πεισίστρατος

βουν τὴν ἔξουσία. Οἱ ὀπαδοί τῆς τυραννίας καί οἱ ὀπαδοί τῆς δημοκρατίας. Τελικά ὑπερίσχυσαν οἱ δημοκρατικοί καί ὁ ἀρχηγός τους ὁ Κλεισθένης ἔγινε ἄρχοντας τῶν Ἀθηνῶν τό 508 π.Χ.

Ὁ Κλεισθένης ἦταν εὐπατρίδης, συμπαθοῦσε ὅμως καί προστάτευε τοὺς ἀγρότες.

Ἡ πρώτη του δουλειά ἦταν νά συμπληρώσει τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνα, νά τοὺς κάνει περισσότερο δημοκρατικούς.

α) Χώρισε τὴν Ἀττικὴ σέ 100 δήμους. Κάθε 10 δήμοι ἀποτελοῦσαν μία φυλὴ. Ἔτσι οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς χωρίστηκαν σέ 10 φυλές. Κάθε φυλὴ εἶχε πολίτες ἀπὸ ὅλες τίς τάξεις: εὐγενεῖς, ἀγρότες, ἐμπόρους, πλούσιους καί φτωχοὺς. Ὅλοι εἶχαν ἴσα δικαιώματα καί ἐργάζονταν γιὰ τὴν προκοπὴ τῆς φυλῆς τους.

β) Διατήρησε τὸν Ἄρειο Πάγο καί τὴ βουλή, ἀλλὰ συγχρόνως δημιούργησε ἓνα νέο ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ. Οἱ στρατηγοὶ ἦταν 10 κι ἐκλέγονταν ἓνας ἀπὸ κάθε φυλὴ.

γ) Ἔκαμε τὴ βουλή τῶν πεντακοσίων. Ἀπὸ κάθε φυλὴ ἐκλήρωναν πενήντα βουλευτές, πού κυβερνοῦσαν 36 ἡμέρες τὸ χρόνο. Τὴν πιὸ μεγάλη δύναμη ὅμως ἔδωσε στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, δηλ. στὴ συγκέντρωση τοῦ λαοῦ.

Στὴν εἰκόνα βλέπεις ἓνα ὄστρακο (κομμάτι ἀπὸ σπασμένο ἀγγεῖο). Ἐπάνω του οἱ Ἀθηναῖοι ἔγραφαν τὸ ὄνομα τοῦ πολίτη, πού ἤθελαν νά ἐξοστρακίσουν

Αὐτὴ ἐξέλεγε τοὺς στρατηγούς, ψήφισε τοὺς νόμους, ἀποφάσιζε γιὰ πόλεμο ἢ εἰρήνη κι εἶχε δικαίωμα νά ἐξορίσει ἀπὸ τὴν Ἀθῆνα ἐκεῖνον πού ἦταν ἐπικίνδυνος γιὰ τὴν πολιτεία καί τὸ πολίτευμα τῆς.

Αυτό τό μέτρο λεγόταν ὁ σ τ ρ α κ ι σ μ ό ς.

Μέ τίς μεταρρυθμίσεις, ὁ Κλεισθένης πέτυχε τοῦτο: "Ολοὶ οἱ Ἀθηναῖοι πολῖτες, πλούσιοι ἢ φτωχοί, εἶχαν ἴσα δικαιώματα καί μπορούσαν νά πάρουν μέρος στήν κυβέρνηση τοῦ κράτους.

"Ετσι, τό πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν, πού ξεκίνησε ἀπό τή βασιλεία, ἄλλαξε σέ ἀριστοκρατικό, πέρασε στήν τυραννία καί κατάληξε στήν πιό δίκαιη μορφή γιά τούς πολῖτες: "Εγινε δημοκρατία.

Νά θυμᾶσαι:

Ἡ Ἑλλάδα στά χρόνια τῆς ἀρχαιότητος ἦταν χωρισμένη σέ πολλά μικρά κράτη – πόλεις.

Ἡ Ἀθήνα ἀπόκτησε μεγάλη σπουδαιότητα ἀπό τόν 6ο π.Χ. αἰῶνα κι ἔπειτα.

Στήν ἀρχή, τήν Ἀθήνα τήν κυβερνοῦσε ἓνας βασιλιάς. Ὑστερό ἡ ἐξουσία πέρασε στά χέρια τῶν εὐγενῶν.

Οἱ ἔμποροι, οἱ τεχνίτες κι οἱ ἀγρότες ζήτησαν κι αὐτοὶ δικαιώματα καί στήν Ἀθήνα ἔγιναν ταραχές.

Ὁ Σόλωνας ἔγραψε νόμους, πού δέν ἱκανοποιοῦσαν οὔτε τούς εὐγενεῖς οὔτε τούς φτωχοῦς.

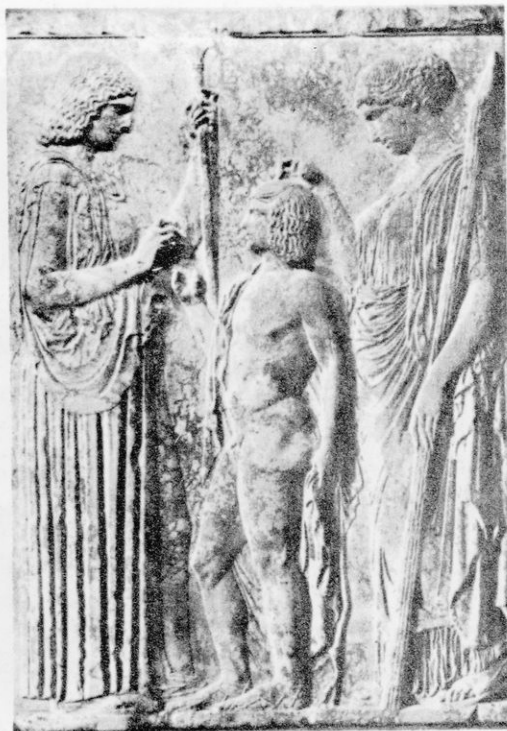
Ὁ Πεισίστρατος ἔγινε γιά λίγο διάστημα τύραννος τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλά κυδέρνησε δίκαια.

Τέλος ὁ Κλεισθένης μετέτρεψε τό πολίτευμα τῆς Ἀθήνας σέ δημοκρατία κι ἔδωσε ἴσα δικαιώματα σ' ὅλους τούς πολῖτες.

Ἐρωτήσεις - Ἐργασίες

1. Ποιός εἶναι ὁ σπουδαιότερος νόμος τοῦ Σόλωνα;
2. Τί ἔκανε ὁ Κλεισθένης;

3. Τί καταλαβαίνεις, όταν ακοῦς τή λέξη δημοκρατία;
4. Διάβασε καί γράψε λίγα λόγια γιά τό νομοθέτη Σόλωνα.
5. Γράψε μέ λίγα λόγια τήν ἱστορία τοῦ Σόλωνα καί τοῦ Κροίσου.

Ἡ Δήμητρα ἦταν ἡ θεά τῆς γεωργίας. Στό ἀνάγλυφο βλέπεις τή Δήμητρα, τήν Περσεφόνη καί τόν Τριπτόλεμο. Ἡ Δήμητρα ἀνάθεσε στόν Τριπτόλεμο νά διδάξει στούς ἀνθρώπους τήν καλλιέργεια τοῦ σιταριοῦ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ

Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

1. Τί πίστευαν οί Έλληνες

Όπως όλοι οί λαοί της αρχαιότητας, έτσι καί οί Έλληνες πίστευαν πώς τό σύμπαν ήταν γεμάτο από θεότητες, άλλοτε εύγενικές κι άλλοτε καταστροφικές.

Θεοποιοῦσαν καθετί στή φύση, πού τούς προκαλοῦσε τό δέος ἢ τό θαυμασμό, δηλαδή πού τούς φαινόταν ανεξήγητο ἢ θαυμάσιο.

Σ' όλους αὐτούς τούς θεούς, οί ἀρχαῖοι Έλληνες ἔδωσαν ἀνθρώπινη μορφή. Τούς φαντάστηκαν ψηλούς, δυνατούς, ωραίους κι ἀθάνατους.

Γιά τούς ἀρχαίους Έλληνες, οί θεοί εἶχαν τίς ἴδιες ἀνάγκες καί τίς ἴδιες ἀδυναμίες μέ τούς κοινούς ἀνθρώπους, τούς θνητούς.

Έτρωγαν ἕνα θεϊκό φαγητό, τήν ἀμβροσία, καί ἔπιναν τό ὑπέροχο ποτό, τό νέκταρ. Ἀγαποῦσαν, μισοῦσαν, ζήλευαν, πολεμοῦσαν ἢ μάλωναν. Βρίσκονταν πάντα κοντά στόν ἄνθρωπο, ἀόρατοι, ἔτοιμοι νά τοῦ δώσουν βοήθεια ἢ νά τόν κατατρέξουν.

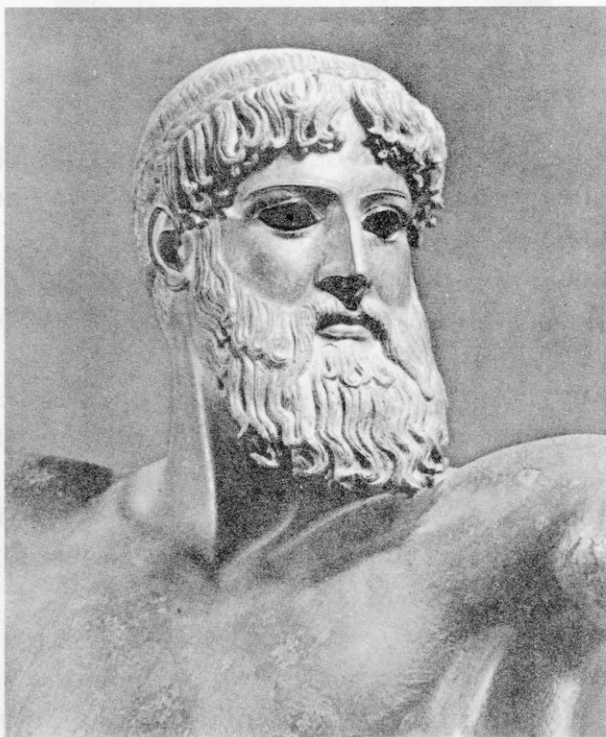
Οἱ ἀρχαῖοι Έλληνες ἔπλασαν πολλούς ὁμορφους μύθους, γιά νά ἐξηγήσουν τήν καταγωγή τῶν θεῶν, νά περι-

γράψουν τή ζωή τους καί νά ιστορήσουν τίς περιπέτειές τους.

Οί μύθοι αὐτοί, συγκεντρωμένοι, ἀποτελοῦν τή θαυμάσια ἐλληνική μυθολογία.

2. Οἱ θεοί τῶν Ἑλλήνων

Νά πῶς φαντάζονταν οἱ Ἕλληνες τόν κόσμο τῶν ἀθάνατων θεῶν.

Ὁ Ποσειδῶνας, ὁ θεός τῆς θάλασσης

Ψηλά, στεκόταν μιά ομάδα, πού τήν ἀποτελοῦσαν οἱ μεγαλύτεροι θεοί, αὐτοί πού κατοικοῦσαν στό ὄρος

“Ολυμπος καί γι’ αὐτό ὀνομάζονταν ὁ λ ύ μ π ι ο ι.

Πάνω ἀπ’ ὅλους τοὺς θεοὺς, μοναδικὸς ἄρχοντας, βασίλευε ὁ Δίας.

Ὁ Δίας ἦταν ὁ θεὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, αὐτὸς ποὺ μάζευε τὰ σύννεφα κι ἔστελνε τὴ βροχὴ καὶ τοὺς κεραυνούς.

Κατοικοῦσε στὴν ψηλότερη κορυφὴ τοῦ Ὀλύμπου μὲ τὴ γυναίκα του τὴν Ἥρα, τὴ θεὰ τοῦ γάμου.

Κοντὰ του ζοῦσαν οἱ τρεῖς κόρες του κι οἱ τρεῖς γιοί του. Οἱ κόρες του ἦταν: Ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ θεὰ τῆς σοφίας, ποὺ σύμφωνα μὲ τὴ μυθολογία, γεννήθηκε πάνοπλη ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ Δία.

Ἡ Ἀφροδίτη, θεὰ τῆς ὀμορφιᾶς, ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν ἀφρό τῆς θάλασσας.

Ἡ Ἀρτεμη, θεὰ τοῦ κυνηγιοῦ, τῆς σελήνης καὶ τῶν δασῶν, ποὺ προστάτευε τὰ ἄγρια ζῶα.

Οἱ γιοί του ἦταν: Ὁ Ἀπόλλωνας ὁ ὠραιότερος ἀπ’ ὅλους τοὺς θεοὺς, θεὸς τοῦ φωτός, τῆς μουσικῆς καὶ τῆς μαντικῆς.

Ὁ Ἄρης, ἄγριος καὶ δυνατός, ἦταν ὁ θεὸς τοῦ πολέμου.

Ὁ Ἑρμῆς, θεὸς τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν γραμμάτων, ἦταν ὁ ἀγγελιαφόρος τοῦ Δία.

Υπῆρχαν καὶ ἄλλοι σπουδαῖοι θεοί. Ὅπως τὰ δύο ἀδέρφια τοῦ Δία, ὁ Ποσειδῶνας, ὁ θεὸς τῆς θάλασσας καὶ ὁ Πλούτωνας, ποὺ βασίλευε στὸ βασίλειο τοῦ κάτω κόσμου, στὸν Ἄδη.

Ἡ Δήμητρα ἦταν ἀδερφή τοῦ Δία. Προστάτευε τὴ γεωργία καὶ φρόντιζε γιὰ τὴ γονιμότητα τῆς γῆς.

Ἡ Ἑστία προστάτευε τὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ καὶ σ’ ὅλα τὰ σπίτια ὑπῆρχε βωμὸς τῆς.

Ὁ Ἥφαιστος ἦταν ὁ πιό ἀδίκημένος ἀπ' ὅλους τοὺς θεούς. Ἄσχημος καί κουτσός, δούλευε τὴν φωτιά καί τὰ μέταλλα, φτιάχνοντας τὰ παλάτια τῶν θεῶν καί τοὺς κεραυνούς τοῦ Δία. Ἦταν ὁ θεός τῆς φωτιᾶς καί προστάτης τῶν σιδηρουργῶν.

Υπῆρχε, ἔλεγαν, καί μιὰ ομάδα κατώτερων θεῶν ἢ τοπικῶν, πού τοὺς λάτρευαν σέ ὀρισμένους μόνο τόπους.

Ἀπό τοὺς κατώτερους θεούς, οἱ πιό ἀγαπητοί ἦταν ὁ Διόνυσος, ὁ θεός τῶν ἀμπελιῶν καί τοῦ κρασιοῦ καί ἡ Περσεφόνη, ἡ κόρη τῆς Δήμητρας, πού μοίραζε τὴ ζωὴ τῆς ἀνάμεσα στὸν Ἄδη καί τὸν ἐπάνω κόσμο.

Στὶς σπηλιές, στὶς πηγές καί στὰ δάση, οἱ Ἕλληνες πίστευαν πὼς κατοικοῦσαν οἱ νύμφες.

Λάτρευαν ἀκόμη κάθε πηγὴ, κάθε ρυάκι ἢ ποταμό.

Στὰ βάθη τῆς θάλασσας ζοῦσαν οἱ Νηρηίδες, πού προστάτευαν τοὺς ναυτικούς.

Πὼς γνωρίζουμε τόσα πολλά γιὰ τοὺς θεούς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων; Ἀπ' ὅσα ἔγραψαν οἱ ποιητές καί οἱ συγγραφεῖς τὸν καιρὸ ἐκεῖνο, ἀπὸ τὰ ἀγάλματα πού ἔφτιαξαν οἱ γλύπτες καί ἀπὸ τίς θρησκευτικὲς σκηνές, πού ζωγράφισαν οἱ καλλιτέχνες πάνω στὰ πῆλινα ἀγγεῖα.

3. Πὼς τιμοῦσαν τοὺς θεούς τους οἱ Ἕλληνες

Οἱ Ἕλληνες, γιὰ νὰ τιμήσουν τοὺς θεούς, ἔχτιζαν μεγαλόπρεπους, μαρμάρινους ναοὺς καί μέσα τοποθετοῦσαν τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ, στὸν ὅποιο ἦταν ἀφιερωμένος ὁ ναός.

Ἐξω ἀπὸ τὸ ναὸ συγκεντρώνονταν γύρω ἀπὸ τὸ βωμό, καί λάτρευαν τὸ θεὸ μέ προσευχές καί θυσίες.

«Προσεύχονταν ὄρθιοι μέ τά χέρια σηκωμένα στόν οὐρανό, ὅταν τιμοῦσαν τό Δία ἢ τούς ἄλλους οὐράνιους θεούς ἢ σκυμμένοι στή γῇ, ὅταν ἡ προσευχή ἀπευθυνόταν στόν Πλούτωνα καί στίς ἄλλες θεότητες τοῦ κάτω κόσμου».

Θυσία χοίρου. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες θυσίαζαν σέ κάθε θεό τό ζῶο πού πίστευαν πώς προτιμοῦσε

Ζητοῦσαν τή βοήθεια τοῦ θεοῦ ἢ τῆς θεᾶς, τούς θύμιζαν τίς καλές τους πράξεις καί τούς παρακαλοῦσαν νά τούς συμπαρασταθοῦν στήν ἀνάγκη τους. Τήν προσευχή συνόδευαν οἱ προσφορές. Πρόσφεραν στούς θεούς: κρασί, λάδι, γάλα, γλυκά καί καρπούς. Πολλές φορές θυσίαζαν καί ζῶα.

Ἔσφαζαν κριάρια, προβατίνες, ἀγελάδες ἢ βόδια, κατσίκες καί τράγους, ἀνάλογα μέ ὅ,τι πίστευαν πώς προτιμοῦσαν οἱ θεοί.

Προσφορές καί θυσίες πρόσφεραν καί στούς νεκρούς, πού τούς λάτρευαν καί τούς τιμοῦσαν, γιά νά ἔχουν τήν προστασία τους.

Πίστευαν πώς οἱ νεκροί ζοῦν στόν Ἄδη καί ἀπολαμβάνουν αὐτά πού τούς προσφέρουν οἱ δικοί τους.

4. Θρησκευτικές γιορτές και αγώνες

Οί Έλληνες είχαν πολλές θρησκευτικές γιορτές, για να τιμούν τους θεούς ή τις θεές. Κανένας μήνας δέν έμενε χωρίς γιορτή.

Άπ' αυτές άλλες ήταν μικρές και τοπικές κι άλλες σπουδαίες και πανελλήνιες, δηλ. τις παρακολουθοῦσαν άνθρωποι άπ' όλα τά μέρη τής Ελλάδας.

Σέ κάθε θρησκευτική γιορτή τελοῦσαν και αγώνες μουσικούς ή άθλητικούς.

Πρέπει νά ξέρεις πώς οί Έλληνες στήν αρχαιότητα πίστευαν πώς κάθε άνθρωπος έχει καθήκον νά άσκεϊ τό σῶμα του και τό μυαλό του και νά καλυτερεύει τή συμπεριφορά του.

Μέ τούς αγώνες, έδειχναν στους θεούς αὐτή τους τήν προσπάθεια. Ήταν δηλ. και οί αγώνες μιά προσφορά στους θεούς.

Οί μεγάλες πανελλήνιες γιορτές, όπου γίνονταν και αγώνες, ήταν τέσσερις.

- α. Τά *Πύθια*: Τά γιόρταζαν κάθε τέσσερα χρόνια στους Δελφούς, για νά τιμήσουν τό θεό τοῦ φωτός, τόν Ἀπόλλωνα.
- β. Τά *Ισθμια*: Τά γιόρταζαν κάθε δύο χρόνια στόν ισθμό τής Κορίνθου, για νά τιμήσουν τό θεό τής θάλασσας, τόν Ποσειδῶνα.
- γ. Τά *Νέμεα*: Τά γιόρταζαν κάθε δύο χρόνια στή Νεμέα τής Ἀργολίδας, για νά τιμήσουν τόν πατέρα τῶν θεῶν και τῶν ανθρώπων, τό Δία.
- δ. Τά *Ολύμπια*: Τά γιόρταζαν κάθε τέσσερα χρόνια στήν Ὀλυμπία τής Ἡλείας, για νά τιμήσουν πάλι τό Δία.

5. Οί Ὀλυμπιακοί ἀγῶνες

Στή Δυτική Πελοπόννησο στό νομό Ἠλείας, βρίσκεται ἡ Ὀλυμπία, ἓνας ἀπό τούς, σπουδαιότερους θρησκευτικούς τόπους τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας. Ἀνάμεσα σέ καταπράσινους χαμηλούς λόφους ἀπλωνόταν τό ἄλσος τῆς Ὀλυμπίας, ἡ ἱερή *Ἄλτις*, ὅπως λεγόταν.

Δύο ποτάμια τήν κύκλωναν. Ὁ *Ἀλφειός*, ἀπό τά νότια, καί ἀπό τά δυτικά ὁ *Κλάδεος*, παραπόταμος τοῦ Ἀλφειοῦ.

Γιά τούς ἀρχαίους Ἕλληνες ἡ πάλη ἦταν ἓνα σπουδαῖο ἀγώνισμα

Σ' αὐτόν τόν ἡρεμο τόπο, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες λάτρευαν τό Δία, τόν πατέρα τῶν θεῶν καί τῶν ἀνθρώπων, κι ἐδῶ ἄρχισαν οἱ ὀλυμπιακοί ἀγῶνες, πού ἔμελλε νά γίνουν οἱ λαμπρότεροι ὅλης τῆς Ἑλλάδας καί ἀργότερα ὅλου τοῦ κόσμου.

Κάθε τέσσερα χρόνια, χιλιάδες Ἕλληνες ἀπό ὅλα τά μέρη τῆς Ἑλλάδας, συγκεντρώνονταν στήν Ὀλυμπία νά γιορτάσουν τή μεγάλη πανελλήνια γιορτή, τά Ὀλύμπια, καί νά πάρουν μέρος στούς ἀγῶνες.

Ἡ πρώτη επίσημη γραπτή χρονολογία πού ἔχουμε γιά τούς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες εἶναι τό ἔτος 776 π.Χ.

Τό διάστημα τῶν τεσσάρων χρόνων πού μεσολαβοῦσε ἀνάμεσα σέ δύο ἀγῶνες, ὀνομαζόταν Ὁ λ υ μ π ι ἄ δ α.

Αὐτήν ἔπαιρναν σάν βάση οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, γιά νά μετροῦν τό χρόνο.

Ὅσον καιρό διακοῦσαν οἱ ἀγῶνες, κάθε πόλεμος καί κάθε μάχη σταματοῦσε ἀνάμεσα στίς ἐλληνικές πολιτείες. Ἦταν ἓνας νόμος πού ὅλοι τόν σέβονταν.

Στούς ἀγῶνες ἔπαιρναν μέρος μόνον ἐλεύθεροι Ἕλλη-

Ἀγῶνας δρόμου

νες πολίτες. Μποροῦσαν ὅμως νά τούς παρακολουθήσουν καί δοῦλοι καί βάρβαροι, ὄχι ὅμως καί γυναῖκες.

Οἱ ἀγῶνες κρατοῦσαν πέντε μέρες.

Τήν πρώτη μέρα πρόσφεραν θυσίες στό βωμό τοῦ Δία. Ἀκολουθοῦσαν 3 μέρες, πού ἦταν ἀφιερωμένες στοὺς ἀθλητικούς ἀγῶνες.

Τά κυριότερα ἀγωνίσματα ἦταν ὁ δρόμος, τό πῆδημα, ἡ πάλη, ἡ δισκοβολία καί ὁ ἀκοντισμός.

Οἱ ἄρματοδρομίες καί οἱ ἵπποδρομίες γίνονταν στὸν

ίπποδρομο. Οί κριτές τῶν ἀγώνων, οἱ Ἑλλανοδίκες, ἔδιναν ὄρκο ὅτι θά κρίνουν δίκαια τοὺς ἀγῶνες καί οἱ ἀθλητές ὅτι θά ἀγωνιστοῦν τίμια.

Τήν τελευταία μέρα γινόταν ἡ ἀπονομή τῶν βραβείων. Ὁ κήρυκας φώναζε τό ὄνομα τοῦ νικητῆ, τό ὄνομα τοῦ πατέρα του καί τό ὄνομα τῆς πατρίδας του. Τό Στάδιο γέμιζε τότε ἀπό τίς ζητωκραυγές καί ἀπό τά ἄνθη πού ἔριχναν οἱ θεατές.

Οἱ Ἑλλανοδίκες στεφάνωναν τοὺς ὀλυμπιονίκες μ' ἓνα ἀπλό στεφάνι, καμωμένο ἀπό κλαδιά ἄγριας ἐλιάς. Τά κλαδιά τά εἶχε κόψει μέ χρυσό μαχαίρι, ἓνα ἀγόρι, πού εἶχε στή ζωή καί τοὺς δυό του γονεῖς.

Μέ τό ἀπλό αὐτό βραβεῖο, οἱ Ἕλληνες ἔδειχναν ὅτι ὁ ἀγώνας γινόταν γιά τήν τιμή καί τήν ἀρετή καί ὄχι γιά τό κέρδος.

Πραγματικά, ἡ τιμή ἦταν ἀφάνταστα μεγάλη γιά κάθε ὀλυμπιονίκη. Αὐτός εἶχε δικαίωμα νά στήσει τό ἄγαλμα του στόν ἱερό χῶρο τῆς Ἀλτεως. Τό ὄνομά του γραφόταν σέ ἐπίσημους καταλόγους κι ὅταν ἐπέστρεφε στήν πόλη του, οἱ συμπατριῶτες του τόν τιμοῦσαν σάν ἥρωα.

Πολλές φορές γκρέμιζαν ἓνα μέρος ἀπό τά τείχη τῆς πόλης «γιά νά περάσει ἀπό μία πόρτα ὅπου κανένας δέν εἶχε ἀκόμη περάσει».

Τά πρῶτα χρόνια, στήν Ἀλτι δέν ὑπῆρχαν κτίρια παρά μόνο μικρά σπιτάκια γιά τοὺς ἱερεῖς καί βωμοί γιά τοὺς θεούς.

Οἱ νικητές χάριζαν δῶρα στοὺς θεούς ἀγάλματα καί τά τοποθετοῦσαν κοντά στοὺς βωμούς, στοὺς πρόποδες τοῦ Κρονίου λόφου.

Ἀργότερα ἄρχιζαν νά χτίζουν μεγαλόπρεπους ναούς,

«θησαυρούς» δηλ. μικρά οικοδομήματα, για νά κρύβουν τὰ δῶρα πού χάριζαν οἱ διάφορες πόλεις στήν Ὀλυμπία, στοές, κ.ἄ.

Ἦρθαν καλλιτέχνες, ποιητές, συγγραφεῖς, φιλόσοφοι, ἱστορικοί νά λαμπρύνουν τόν τόπο τῆς Ὀλυμπίας καί νά τόν στολίσουν μέ τ' ἀθάνατα ἔργα τους.

Κι ἔγινε ἡ Ὀλυμπία ἓνας τόπος, ὅπου λάτρευαν ὄχι μόνο τό σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά μαζί καί τό πνεῦμα του, τή Λογική καί τό Μέτρο στό καθετί.

Ἀνάμεσα στά κτίρια, ὁ σπουδαιότερος ναός ἦταν τοῦ Δία, πού φιλοξενοῦσε μέσα του τό χρυσελεφάντινο ἄγαλμα τοῦ θεοῦ. Τό εἶχε φτιάξει ὁ Φειδίας κι ἦταν ἓνα ἀπό τὰ ἐφτά θαύματα τοῦ κόσμου.

Ἄλλος μεγαλοπρεπής ναός, ἦταν τῆς Ἥρας, τό Ἡραῖο. Ἐξω ἀπό τήν Ἄλτι, ἔχτισαν τήν παλαιστρά καί τό γυμνάσιο, ἓνα μέρος ὅπου οἱ ἀθλητές ἔκαναν προπόνηση.

Ἄν κάμεις μιά ἐπίσκεψη στό μουσεῖο τῆς Ὀλυμπίας, θά δεῖς σέ μιάν ἀναπαράσταση, πῶς ἦταν ὁ χῶρος τήν ἐποχή πού ἡ Ὀλυμπία γνώρισε τήν πιό μεγάλη της δόξα.

6. Μαντεῖα

Διάβασες πῶς οἱ Ἕλληνες προσεύχονταν στούς θεοὺς γιά νά ζητήσουν τή βοήθειά τους.

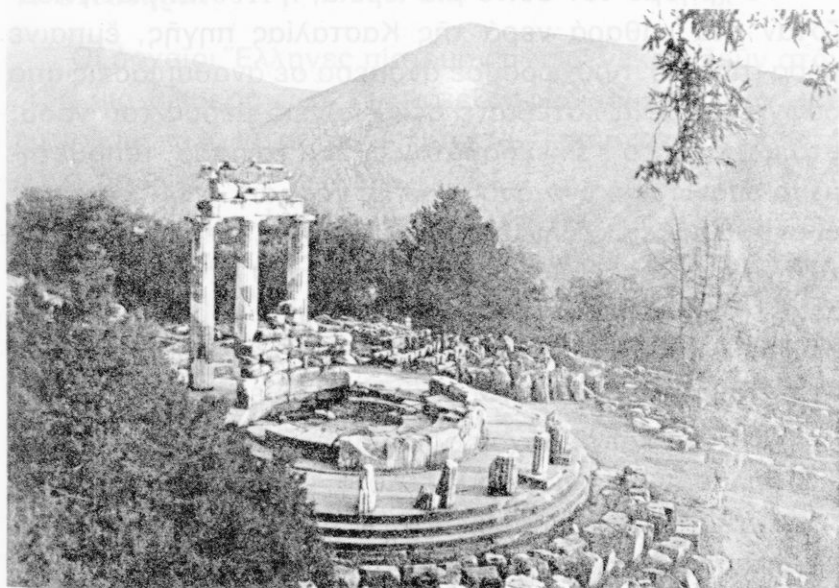
Τοὺς πρόσφεραν θυσίες κι ἔκαναν γιορτές, γιά νά τοὺς εὐχαριστήσουν. Μά περίμεναν ἀπό τοὺς θεοὺς κάτι περισσότερο. Ἦθελαν νά γνωρῖσουν τή θέληση τῶν θεῶν γιά τό παρόν καί τό μέλλον, νά γνωρῖσουν δηλ. ἀπό πρὶν τί θά συμβεῖ στό μέλλον.

Πίστευαν πώς οι θεοί φανέρωναν τή θέλησή τους μέ διάφορα σημάδια, μέ οἰωνούς.

Στά μαντεῖα, πού ἦταν ἱεροί τόποι, οἱ μαντεῖς παρατηροῦσαν τούς οἰωνούς, τούς ἐξηγοῦσαν κι ἔδιναν τίς ἀπαντήσεις, τούς χρησμούς.

Ὑπῆρχαν οἰωνοί διαφόρων εἰδῶν. Μποροῦσαν οἱ μαντεῖς νά μαντέψουν τό θέλημα τῶν θεῶν, παρατηρώντας τό πέταγμα τῶν πουλιῶν ἢ τό θρόισμα τῶν φύλλων ἢ ἀκόμη τά σπλάχνα τῶν ζώων, πού θυσίαζαν στό βωμό.

Τό ἀρχαιότερο μαντεῖο βρισκόταν στήν Ἥπειρο, στή

**Οἱ Δελφοί ἦταν τό σπουδαιότερο θρησκευτικό κέντρο
τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων**

Δωδώνη κι ήταν ναός αφιερωμένος στο Δία. Έκει οι ιερείς προέλεγαν τό μέλλον από τό θόρυβο πού ἔκανε ό άνεμος, κουνώντας τά φύλλα στίς βελανιδιές – τά ιερά δέντρα τοῦ Δία.

Τό πίο φημισμένο ὅμως μαντεῖο, ἦταν τό μαντεῖο τῶν Δελφῶν, στή Φωκίδα, χτισμένο στούς πρόποδες τοῦ Παρνασσοῦ.

Ήταν αφιερωμένο στο γιό τοῦ Δία, τόν Ἀπόλλωνα.

Έκει πήγαιναν Ἕλληνες καί ξένοι, ἀπλοί ἄνθρωποι καί βασιλιάδες νά ζητήσουν τή γνώμη τοῦ θεοῦ γιά κάποιο σπουδαῖο ζήτημα, πού τούς ἀπασχολοῦσε.

Τό χρησμό τόν ἔδινε μία ἱέρεια, ἡ Πυθία. Αὐτή λουζόταν στά καθαρὰ νερά τῆς Κασταλίας πηγῆς, ἔμπαινε μέσα στο ναό, προχωροῦσε ἀνάμεσα σέ ἀναθυμιάσεις ἀπό δάφνη καί μετὰ κατέβαινε στο ὑπόγειο μέρος τοῦ ναοῦ, στο μαντεῖο. Έκει καθόταν σ' ἓνα τρίποδα, τοποθετημένο ἐπάνω ἀπό ἓνα ἄνοιγμα τῆς γῆς, ἀπ' ὅπου ἔβγαιναν οἱ ἀναθυμιάσεις. Ζαλιζόταν, ἔπεφτε σέ ἔκσταση κι ἄρχιζε νά προφέρει ἀκατάληπτα λόγια, πού ἦταν οἱ ἀπαντήσεις τοῦ Ἀπόλλωνα. Οἱ ἱερεῖς – πολύ μορφωμένοι ἄνθρωποι – ἔγραφαν μ' αὐτά τά λόγια τούς χρησμούς, πού ἦταν πάντα διφορούμενοι γιά νά μή λαθεύει ποτέ ὁ θεός.

Γι' αὐτό καί οἱ ἀρχαῖοι ὀνόμαζαν τόν Ἀπόλλωνα, Λοξία, δηλαδή αὐτός πού τά λέει λοξά, μέ πολλές σημασίες.

Γιά νά εὐχαριστήσουν τόν Ἀπόλλωνα ὅσοι ἔρχονταν νά ζητήσουν ἓνα χρησμό, φεύγοντας, ἀφιέρωναν στο ναό πολύτιμα δῶρα.

Κάθε πόλη ἔχτιζε κι ἓνα μικρό οἰκοδόμημα, ἓναν μικρό «θησαυρό», γιά νά τοποθετήσῃ μέσα τά ἀφιερῶματά της.

Ἔτσι τό μαντεῖο τῶν Δελφῶν, ἔγινε πολύ πλούσιο καί γέμισε μέ καλλιτεχνικούς θησαυρούς.

Σήμερα, μπορεῖς καί σύ νά κάμεις μιά ὁμορφὴ ἐκδρομὴ στοὺς Δελφούς. Θά θαυμάσεις τό τοπίο, θά ἐπισκεφτεῖς τὰ ἐρεῖπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνα, θά συναντήσεις τό «θησαυρό τῶν Ἀθηναίων» καί θ' ἀνεβεῖς ὡς τό ἀρχαῖο θέατρο, ὅπου γίνονταν μουσικοὶ ἀγῶνες πρὸς τιμὴ τοῦ θεοῦ.

Τέλος, θά καταλήξεις στό μουσεῖο, νά χαρεῖς ὅσα ἔργα τέχνης σώθηκαν ἀπὸ τὴ φθορὰ τοῦ χρόνου καί τὴ μανία τῶν ἀνθρώπων.

7. Μυστήρια

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πίστευαν πῶς οἱ νεκροὶ ζοῦν στὸν Ἀδὴ μιά θλιθερὴ ζωὴ. Γιά νά ἐξασφαλίσουν, λοιπόν, μιά εὐτυχισμένη ζωὴ μετὰ τό θάνατο, ἔπαιρναν μέρος στά μυστήρια.

Τά μυστήρια ἦταν θρησκευτικὲς τελετές. Μόνον ὅσοι ἔπαιρναν μέρος σ' αὐτά, οἱ μυημένοι, θά ἀπολάμβαναν μετὰ τό θάνατο μιά αἰώνια κι εὐτυχισμένη ζωὴ.

Τά σπουδαιότερα μυστήρια ἦταν αὐτά πού γίνονταν στήν Ἐλευσίνα, κοντὰ στήν Ἀθήνα, τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια, πρὸς τιμὴ τῆς Δήμητρας καί τῆς κόρης της Περσεφόνης.

Οἱ μυημένοι ἔπρεπε νά κρατήσουν μυστικό αὐτό πού ἔβλεπαν ἢ ἄκουγαν στίς τελετές.

8. Ἀμφικτιονίες

Ὅπως θά κατάλαβες, ἡ θρησκεία κανόνιζε τὴ ζωὴ τῶν

ἀρχαίων Ἑλλήνων. Γι' αὐτό καί μᾶς ἄφησαν τόσους πολλούς ναούς, πού δείχνουν τό σεβασμό πού εἶχαν στούς θεοῦς τους.

Μερικοί ναοί, ὅπως τοῦ Ἀπόλλωνα στούς Δελφούς, ἔγιναν πανελλήνιοι κι ἀπόχτησαν μεγάλο πλοῦτο.

Σ' αὐτούς ἔκαναν θυσίες ὄχι μόνο οἱ κάτοικοι τῆς πόλης πού βρισκόταν ὁ ναός, ἀλλά καί οἱ κάτοικοι τῶν γειτονικῶν πόλεων.

Ἔτσι, μέ τό πέρασμα τοῦ χρόνου, ἀποφάσισαν νά ὀρίσουν μίαν ἀντιπροσωπεΐα ἀπό ὅλες τίς γειτονικές πόλεις, πού θά φρόντιζε γιά τίς ὑποθέσεις τοῦ ναοῦ, θά ὀργάνωνε τίς κοινές γιορτές καί θά διαχειριζόταν τήν περιουσία του.

Ἡ ἀντιπροσωπεΐα συνεδρίαζε στό ναό καί τό συνέδριό της ὀνομαζόταν ἀ μ φ ι κ τ ι ο ν ι κ ὸ σ υ ν ἔ δ ρ ι ο .

Οἱ πόλεις πού ἔπαιρναν μέρος σ' αὐτό ἔνιωθαν ἐνωμένες καί βοηθοῦσε ἡ μιά τήν ἄλλη. Εἶχαν μεταξύ τους ἓνα σύνδεσμο θρησκευτικό, ἀποτελοῦσαν μίαν ἀμφικτιονία.

Ἀργότερα, τά ἀμφικτιονικά συνέδρια φρόντιζαν νά λύνουν καί τίς διαφορές πού εἶχαν οἱ πόλεις τῆς ἀμφικτιονίας. Οἱ ἀποφάσεις τῶν ἀμφικτιονιῶν ἦταν σεβαστές καί τιμωροῦσαν ὅποια πόλη τίς παρέβαινε.

Ἡ σπουδαιότερη ἀμφικτιονία ἦταν ἡ ἀ μ φ ι κ τ ι ο ν ι α τ ὠ ν Δ ε λ φ ῶ ν .

Νά θυμᾶσαι:

Οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες πίστευαν σέ πολλούς θεοῦς, πού τοῦς εἶχαν δώσει ἀνθρώπινη μορφή.

Τούς θεούς τούς τιμοῦσαν μέ προσευχές, μέ θυσίες καί μέ γιορτές.

Στίς θρησκευτικές γιορτές τελοῦσαν καί ἀγῶνες ἀθλητικούς καί μουσικούς.

Οἱ Ὀλυμπιακοί ἀγῶνες ἦταν οἱ σπουδαιότεροι ἀγῶνες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας.

Οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες ζητοῦσαν ἀπό τά μαντεῖα νά γνωρίζουν τί θά συμβεῖ στό μέλλον.

Τό περιφημότερο μαντεῖο ἦταν τό μαντεῖο τῶν Δελφῶν.

Μέ τά μυστήρια ἐξασφάλιζαν μιὰ εὐτυχισμένη ζωή μετά τό θάνατο.

Οἱ ἀμφικτιονίες ἔλυναν τίς διαφορές τῶν πόλεων τῆς ἀμφικτιονίας καί ἔπαιοναν ἀποφάσεις σεβαστές ἀπ' ὅλους.

Ἑρωτήσεις – Ἐργασίες

1. Τί ἦταν τά μαντεῖα; Τί ἦταν τά μυστήρια;
2. Γράψε λίγα λόγια γιά ἓνα θεό ἢ μιὰ θεά πού θά διαλέξεις.
3. Διάβασε καί μίλησε στήν τάξη γιά τούς Ὀλυμπιακούς ἀγῶνες, πού γίνονται στόν καιρό μας.
4. Κάνε δύο ὠραίους πίνακες. Ὁ ἓνας νά ἔχει θέμα τήν Ὀλυμπία καί ὁ ἄλλος τούς Δελφούς.

Ἐπανάληψη ἐπάνω στά ὀχτώ κεφάλαια πού διάβασες

1. Ἀπάντησε στίς ἐρωτήσεις.
 - α. Πῶς μαθαίνουμε τήν Ἱστορία τῶν περασμένων;
 - β. Πῶς ἦταν οἱ κατοικίες τῶν ἀνθρώπων, πού ζοῦσαν τά προϊστορικά χρόνια;

- γ. Ἀπό ποῦ ἦρθαν οἱ Κοῤῥητες; Σέ ποιά φυλή ἀνῆκαν; Πῶς ὀργάνωσαν τή ζωή τους;
- δ. Σέ ποιά φυλή ἀνῆκαν οἱ Ἀχαιοί; Τί εἶδους μνημεῖα ἄφησαν στήν Ἑλλάδα; Ποιό ἦταν τό σπουδαιότερο ἀχαιϊκό βασίλειο;
- ε. Σέ ποιές θάλασσες ταξίδευαν οἱ Ἕλληνες, γιά νά ἰδρῶ-
σουν τίς ἀποικίες τους; Ποιά περιοχή ὀνομάζουμε «Με-
γάλη Ἑλλάδα»;
- στ. Ποιός ἔγραψε καλούς νόμους γιά τοὺς Ἀθηναίους τόν
6ο αἰῶνα π.Χ.; Ποιός ἦταν ὁ Πεισίστρατος; Τί ἔκανε ὁ
Κλεισθένης;
- ζ. Τί ἦταν ὁ Λυκοῦργος; Ποιό σκοπό εἶχε ἡ ἀνατροφή τῶν
παιδιῶν στή Σπάρτη;
- η. Τί πίστευαν οἱ Ἕλληνες γιά τοὺς θεοὺς; Πῶς τοὺς τι-
μοῦσαν; Ποιοί ἦταν οἱ σπουδαιότεροι ἀγῶνες; Πῶς ἔλν-
ναν τίς διαφορές τους οἱ πόλεις μιᾶς ἀμφικτιονίας;

Κάμε μιά ἀπό τίς παρακάτω ἐργασίες:

2. Ζωγράφισε: α. Μιά ἀκρόπολη τῶν Ἀχαιῶν.
β. Ἕνα ἀθηναϊκό καράδι μέ τά κουπιά του.
γ. Ἕναν Ἀθηναῖο ὀπλίτη.
δ. Ἕνα Σπαρτιάτη πολεμιστή.
ε. Τοὺς σπουδαιότερους θεοὺς τῶν Ἀρχαίων
Ἑλλήνων μέ τά σύμβολά τους.
3. Σχεδίασε: Τό χάρτη τῆς Ἑλλάδας. Γράψε ἐπάνω τά ὀνό-
ματα τῆς Κνωσοῦ, τῶν Μυκηνηῶν.

4. Νά επισκεφτεῖς τὰ ἀρχαιολογικά μνημεῖα τῆς περιο-
χῆς σου καί νά ἐκθέσεις τίς ἐντυπώσεις σου.

Ὁ θησαυρός τῶν Ἀθηναίων στούς Δελφούς

Περιζεφραλαία Έλληνα πολεμιστή τήν εποχή τών περσικῶν πολέμων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ

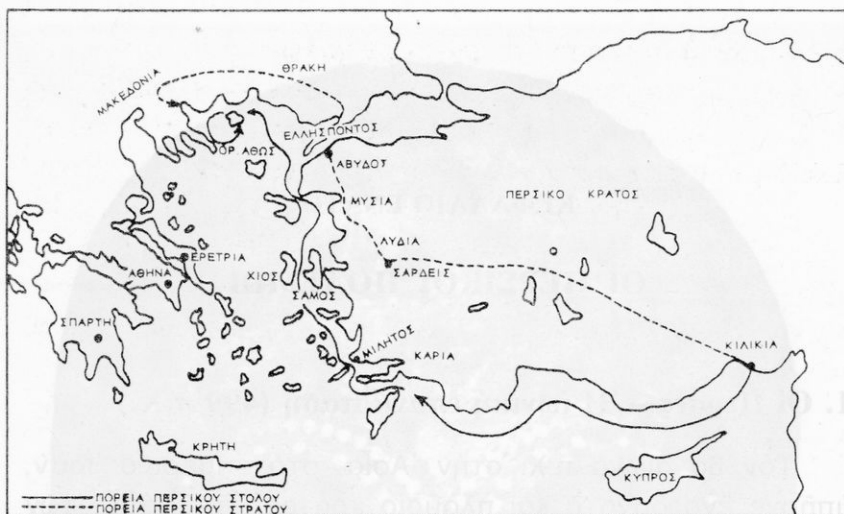
ΟΙ ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

1. Οί Πέρσες – Ἡ ἰωνική ἐπανάσταση (499 π.Χ.)

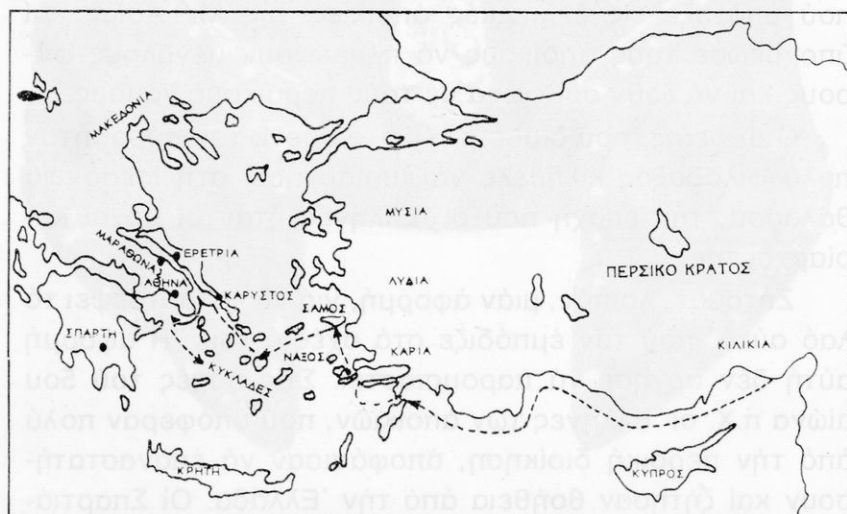
Τόν 6ο αἰώνα π.Χ. στήν Ἀσία, στό σημερινό Ἰράν, ὑπῆρχε ἓνα δυνατό καί πλούσιο κράτος, τό κράτος τῶν Περσῶν. Οἱ Πέρσες εἶχαν ὑποτάξει τούς γειτονικούς λαούς κι εἶχαν ἰδρύσει μιάν ἀπέραντη αὐτοκρατορία. Ἰδρυτής τῆς περσικῆς αὐτοκρατορίας ἦταν ὁ Κ Ὑ ρ ο ς, πού ὑπόταξε τίς ἐλληνικές ἀποικίες τῆς Μ. Ἀσίας καί ὑποχρέωσε τούς ἀποίκους νά πληρώνουν μεγάλους φόρους καί νά ζοῦν σύμφωνα μέ τούς περσικούς νόμους.

Ὁ Δαρεῖος, πού διαδέχτηκε στό θρόνο τόν Κύρο, ἦταν πολύ φιλόδοξος κι ἤθελε νά κυριαρχήσει στή Μεσόγειο θάλασσα, τήν ἐποχή πού οἱ Ἕλληνες ἦταν οἱ μόνοι κυρίαρχοί της.

Ζητοῦσε, λοιπόν, μιάν ἀφορμή, γιά νά καταστρέψει τό λαό αὐτό, πού τόν ἐμπόδιζε στά σχέδιά του. Ἡ ἀφορμή αὕτη δέν ἄργησε νά παρουσιαστεῖ. Στίς ἀρχές τοῦ 5ου αἰώνα π.Χ. οἱ Ἕλληνες τῶν ἀποικιῶν, πού ὑπόφεραν πολύ ἀπό τήν περσική διοίκηση, ἀποφάσισαν νά ἐπαναστατήσουν καί ζήτησαν βοήθεια ἀπό τήν Ἑλλάδα. Οἱ Σπαρτιάτες ἀρνήθηκαν νά βοηθήσουν. Μόνο οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν λίγο στρατό καί εἴκοσι τριήρεις. Σ' αὐτές προσ-

Στό σχέδιο βλέπεις την πορεία τοῦ περσικοῦ στρατοῦ καί τοῦ περσικοῦ στόλου στήν α' ἐκστρατεία τῶν Περσῶν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας

Τά βέλη δείχνουν τήν πορεία τοῦ περσικοῦ στόλου στή β' ἐκστρατεία τῶν Περσῶν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας

στέθηκαν κι άλλες πέντε τῶν Ἑρετριέων.

Ἴωνες, Ἀθηναῖοι κι Ἑρετριεῖς ἐνωμένοι ἔφτασαν ὡς τίς Σ ἄ ρ δ ε ι ς, πού ἦταν ἡ πρωτεύουσα τῆς σατραπείας. Ἐκεῖ ἔμενε ὁ διοικητής, ὁ *σατράπης*, ὅπως τόν ὀνόμαζαν.

Κυρίεψαν εὐκόλα τήν πόλη. Δέν μπόρεσαν ὁμως νά πάρουν καί τήν ἀκρόπολή της. Ἔτοι οἱ Πέρσες βρῆκαν καιρό κι ἔστειλαν ἰσχυρό στρατό. Οἱ ἐπαναστάτες ἀναγκάστηκαν νά ὑποχωρήσουν. Στήν ὑποχώρηση νικήθηκαν ἀπό τοὺς Πέρσες, κοντά στήν Ἔφεσο.

Οἱ Ἀθηναῖοι καί οἱ Ἑρετριεῖς γύρισαν λυπημένοι στήν πατρίδα τους. Οἱ Ἴωνες συνέχισαν μόνοι τους τόν ἀγώνα.

Ὁ Δαρεῖος ὁμως τοὺς νίκησε καί ξαναπῆρε ὅλες τίς ἐλληνικές ἀποικίες τῆς Μ. Ἀσίας. Γιά νά τιμωρήσει τοὺς ἐπαναστάτες, ἔκαψε τή Μίλητο, σκότωσε τοὺς ἄντρες καί τά γυναικόπαιδα τά πούλησε γιά δούλους. Τήν ἴδια τύχη εἶχαν ὅλες οἱ ἐλληνικές πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας.

Μά ὁ θυμός του ἦταν μέγας καί γιά τοὺς Ἀθηναίους, πού βοήθησαν τοὺς Ἴωνες κι ἀποφάσισε νά τοὺς ἐκδικηθεῖ. Ἀρχισε νά ἐτοιμάζεται, γιά νά ἐκστρατεύσει ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας. Πρόσταξε μάλιστα ἓνα δοῦλο του νά τοῦ ἐπαναλαμβάνει τρεῖς φορές τήν ἡμέρα «Κύριε μὴν ξεχνᾷς τοὺς Ἀθηναίους». ✓

Α. Ἀμυντικοὶ πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Περσῶν

1. Πρώτη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας

Ὁ Δαρεῖος δέν ξέχασε τοὺς Ἀθηναίους. Τό 492 π.Χ. ἔστειλε τό γαμπρό του *Μαροδόνιο* μέ ἀρκετό στρατό καί στόλο νά κυριέψει τήν Ἑλλάδα.

Ὁ Μαρδόνιος μέ τόν περσικό στρατό πέρασε ἀπό τόν Ἑλλήσποντο στή Θράκη κι ἀπό ἐκεῖ στή Μακεδονία. Ὁ περσικός στόλος ἔπλεε πρὸς τὰ παράλια τῆς Χαλκιδικῆς.

Μιά μεγάλη ὅμως τρικυμία, πού ξέσπασε στή χερσόνησο τοῦ Ἄθω, κατάστρεψε τὰ περισσότερα ἐχθρικά πλοῖα. Ὁ στρατός πάλι δοκιμάστηκε πολύ στή Μακεδονία.

Ἔτσι ὁ Μαρδόνιος ἀναγκάστηκε νά γυρίσει γρήγορα στήν πατρίδα του. Αὐτό ἦταν τό τέλος τῆς πρώτης ἐκστρατείας τῶν Περσῶν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας.

2. Δεύτερη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας

Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνα (490 π.Χ.)

Ὁ Δαρεῖος δέν ἀπογοητεύτηκε γιά τήν ἀποτυχία τοῦ Μαρδόνιου. Ἐτοίμασε καινούριο στρατό καί στόλο, γιά νά ἐκστρατεύσει γιά δεύτερη φορά ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας. Ἀρχηγούς τῆς δεύτερης ἐκστρατείας ὄρισε δύο στρατηγούς, τόν *Δάτη* καί τόν *Ἀρταφέρνη*.

Αὕτῃ τῇ φορά οἱ Πέρσες ἀκολούθησαν διαφορετικό δρόμο. Μέ τὰ πλοῖα τους ξεκίνησαν ἀπό τό ἀκρωτήριο τῆς Μυκάλης, κυρίεψαν τή Νάξο, τή Δῆλο κι ἔφτασαν στήν Ἐρέτρια. Ἐξί μέρες τήν πολιορκοῦσαν καί τελικά τήν κυρίεψαν καί τήν κατάστρεψαν, παίρνοντας ἐκδίκηση γιά τή βοήθεια πού εἶχαν στείλει οἱ Ἑρετριεῖς στούς ἐπαναστάτες Ἴωνες.

Ὑστερα οἱ Πέρσες πέρασαν στήν Ἀττική καί στρατοπέδωσαν στήν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνα. Ὁ στόλος, πού τοὺς εἶχε μεταφέρει, ἔμεινε ἀγκυροβολημένος στὸν ὄρμο τοῦ Μαραθῶνα.

Ἡ στιγμή ἦταν πολύ κρίσιμη γιά τούς Ἀθηναίους. Κινδύνευε ἡ ἐλευθερία τους καί ἡ ἐλευθερία ὅλης τῆς Ἑλλάδας. Λίγοι καθώς ἦταν, ζήτησαν ἀμέσως τή βοήθεια τῆς Σπάρτης καί τῶν ἄλλων ἐλληνικῶν πόλεων. Οἱ Σπαρτιάτες ἀπάντησαν πώς δέν μπορούσαν νά ἐκστρατεύσουν πρὶν γίνει πανσέληνος, γιατί αὐτό ἦταν τό ἔθιμό τους. Οἱ ἄλλες πόλεις ἀρνήθηκαν νά βοηθήσουν. Μόνο οἱ Πλαταιεῖς ἔστειλαν χίλιους ὀπλίτες.

Οἱ Ἀθηναῖοι κατάλαβαν τότε πώς ἔπρεπε μόνοι τους νά ὑπερασπίσουν τήν πατρίδα τους καί νά τάβάλουν μέ τούς δυνατούς Πέρσες.

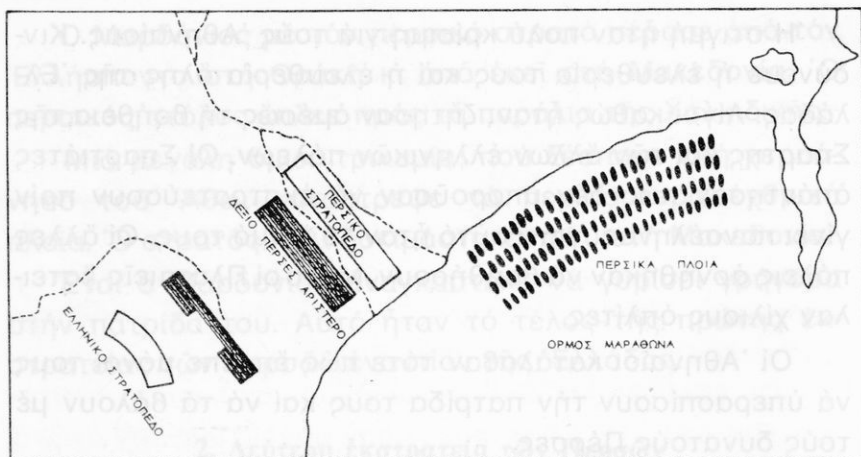
Στήν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνα συγκεντρώθηκαν δέκα χιλιάδες Ἀθηναῖοι καί χίλιοι Πλαταιεῖς. Ὁ ἀθηναϊκός στρατός εἶχε δέκα στρατηγούς. Κάθε μέρα ἀναλάμβανε τήν ἀρχηγία ὅλου τοῦ στρατοῦ καί ἓνας στρατηγός. Ἀνάμεσα στούς στρατηγούς ἦταν ὁ Μιλτιάδης, ὁ Ἀριστείδης, καί ὁ Θεμιστοκλῆς.

Ὁ Ἀριστείδης, πού ἦταν λογικός καί καθόλου φιλόδοξος παραχώρησε τήν ἡμέρα τῆς ἀρχηγίας του στό Μιλτιάδη, πού ἦταν ἱκανότερος καί γνώριζε τήν ταχτική τῶν Περσῶν.

Τό παράδειγμα τοῦ Ἀριστείδη τό μιμήθηκαν καί οἱ ἄλλοι στρατηγοί κι ἔτσι ὁ Μιλτιάδης ὀρίστηκε ἀρχιστράτηγος τῶν Ἀθηναίων.

Μέ μεγάλη προσοχή ταχτοποίησε τό στρατό του, δυνάμωσε τίς ἄκρες κι ἄφησε πιό ἀδύνατο τό κέντρο καί διάταξε ν' ἀρχίσει ἀμέσως ἡ μάχη. Ὄταν δόθηκε τό σύνθημα, οἱ Ἀθηναῖοι καί οἱ Πλαταιεῖς ὄρμησαν μέ ἀπίστευτο θάρρος ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Πολεμοῦσαν γιά τά σπίτια τους, γιά τίς γυναῖκες καί

**Τό σχέδιο δείχνει πώς είχαν παραταχθεί οί Έλληνες καί οί Πέρσες
πρίν από τή μάχη του Μαραθώνα**

τά παιδιά τους, πολεμοῦσαν γιά τό εὐλογημένο χῶμα τῆς πατρίδας τους. Καί νίκησαν! Ἦταν τόση ἡ ὁρμή τους, πού οί Πέρσες ἀναγκάστηκαν νά ὑποχωρήσουν. Τρομαγμένοι ἔτρεξαν στά πλοῖα τους, γιά νά σωθοῦν.

Λένε πώς ὁ Κυνέγειρος, ὁ ἀδελφός ενός μεγάλου ποιητῆ, τοῦ Αἰσχύλου, προσπάθησε νά κρατήσῃ μέ τά χέρια του ἕνα περσικό καράβι, κι ὅταν οἱ Πέρσες τοῦ τά ἔκοψαν δοκίμασε νά τό συγκρατήσῃ μέ τά δόντια του. Τόσος μέγας ἦταν ὁ ἥρωισμός τῶν Ἑλλήνων!

Στό πεδίο τῆς μάχης ἔπεσαν 6.000 Πέρσες καί ἀπό τοὺς Ἀθηναίους 192. Ἡ παράδοση λέει πώς ἕνας ἀγγελιαφόρος ἔτρεξε μ' ὅλη του τή δύναμη, νά φέρῃ στήν Ἀθήνα τό χαρούμενο μήνυμα. Πουθενά δέ σταμάτησε. Κι ὅταν ἔφτασε, μιά λέξη πρόλαβε νά πεῖ: «Νενικήκαμεν!». Κι ἔπεσε νεκρός.

Οἱ Πέρσες ὅταν ἔφυγαν ἀπό τό Μαραθῶνα, ἔπλευσαν μέ τά πλοῖα τους πρὸς τό Φάληρο. Ἡ Ἀθήνα εἶχε μείνει

άνυπεράσπιστη. Ήταν εύκαιρία γι' αὐτούς νά τήν κυριέψουν. Ὁ Μιλτιάδης ὅμως, πού κατάλαβε τό σχέδιό τους, ἄφησε στό πεδίο τῆς μάχης τόν Ἀριστείδη νά προσέχει τά λάφυρα καί τούς αἰχμαλώτους κι ὁ ἴδιος ξεκίνησε ἀμέσως μέ τούς μαραθωνομάχους γιά τήν Ἀθήνα. Τήν ἴδια νύχτα ἔφτασαν καί παρατάχτηκαν γιά μάχη.

Ὅταν σέ λίγο φάνηκαν τά περσικά πλοῖα καί οἱ Πέρσες ἀντίκρισαν τούς Ἀθηναίους νά τούς περιμένουν, δέν τόλμησαν νά ἐπιτεθοῦν. Γύρισαν κι ἔφυγαν ντροπιασμένοι κι ἀπογοητευμένοι πίσω στήν πατρίδα τους.

Οἱ Ἀθηναῖοι, γιά νά τιμήσουν τούς νεκρούς μαραθωνομάχους, τούς ἔθαψαν μέ μεγάλες τιμές στό πεδίο τῆς μάχης. Στόν τύμβο τοῦ Μαραθῶνα ἔστησαν μια μαρμάρινη στήλη καί χάραξαν ἐπάνω τό ἐπίγραμμα τοῦ ποιητῆ Σιμωνίδη, πού ἔλεγε :

*«Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι
χρυσοφόρων Μήδων ἐστόρεσαν δύναμιν».*

πού σημαίνει : «οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπερασπίζοντας στό Μαραθῶνα ὅλους τούς Ἕλληνες, νίκησαν τή δύναμη τῶν χρυσοστολισμένων Περσῶν».

Κι εἶχαν δίκιο νά ὑπερηφανεύονται. Μέ τή νίκη τους ἐμπόδισαν τούς Πέρσες νά κυριέψουν τήν Ἑλλάδα κι ἔτσι νά πατήσουν τό πόδι τους στήν Εὐρώπη.

Κανείς δέν ξέρει πῶς θά ἦταν σήμερα ἡ Εὐρώπη, ἂν δέ βρίσκονταν σ' ἐκείνη τήν ἄκρη τῆς Ἀττικῆς οἱ λίγοι γενναῖοι μαραθωνομάχοι νά σταματήσουν τήν εἴσοδο τῶν βαρβάρων.

Ἐνα χρόνο ὕστερα ἀπό τή μάχη τοῦ Μαραθῶνα, ὁ Μιλτιάδης μέ στρατό καί στόλο θέλησε νά τιμωρήσει τούς κα-

τοίκους τῆς Πάρου, πού εἶχαν βοηθήσει τούς Πέρσες καί νά διώξει τήν περσική φρουρά, πού εἶχαν ἀφήσει στό νησί.

Πολιόρκησε ἀρκετές μέρες τήν Πάρο, ἀλλά οἱ Πάριοι δέν παραδόθηκαν. Μάλιστα ὁ Μιλτιάδης τραυματίστηκε στό πόδι κι ἀναγκάστηκε νά λύσει τήν πολιορκία καί νά γυρίσει στήν Ἀθήνα.

Οἱ Ἀθηναῖοι τόν κατηγορήσαν ὅτι ἔβλαψε τήν πατρίδα του μ' αὐτήν τήν ἐκστρατεία, τόν δίκασαν καί τόν καταδίκασαν σέ πρόστιμο. Ὁ Μιλτιάδης πέθανε ἀπό τό τραῦμα του ἀμέσως μετά τή δίκη. Τό πρόστιμο τό πλήρωσε ἀργότερα ὁ γιός του, ὁ Κίμωνας.

3. Ἕλληνες καί Πέρσες ἐτοιμάζονται γιά ἕναν καινούριο πόλεμο

Ὁ Δαρεῖος, σάν ἔμαθε τήν ἥττα τοῦ περσικοῦ στρατοῦ στό Μαραθῶνα, στενοχωρήθηκε πολύ κι ἀποφάσισε νά ἐκστρατεύσει ὁ ἴδιος ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας. Ἀρχισε νά ἐτοιμάζει πολυάριθμο στρατό καί στόλο, πέθανε ὅμως καί δέν πρόλαβε νά πραγματοποιήσει τό σχέδιό του.

Ὁ γιός του, ὁ Ξέρξης, πού τόν διαδέχτηκε στό θρόνο, συνέχισε τό ἔργο τοῦ πατέρα του.

Οἱ προετοιμασίες κράτησαν ἀρκετά χρόνια. Στό διάστημα αὐτό βρῆκαν καί οἱ Ἀθηναῖοι τήν εὐκαιρία νά κάνουν ὀρισμένες προετοιμασίες.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦταν ἕνας ἐξυπνος, δραστήριος καί φιλόδοξος Ἀθηναῖος πολιτικός, πού ἤθελε νά δοξάσει τήν πατρίδα του μέ σπουδαῖα ἔργα. Μετά τή μάχη τοῦ Μαραθῶνα συνήθιζε νά λέει: «Οὐκ ἔα με καθεύδειν τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον» δηλ. δέ μέ ἀφήνει νά κοιμηθῶ ἡ δόξα τοῦ Μιλτιάδη.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦταν ὁ μόνος πού πίστευε πῶς ὁ περσικός κίνδυνος δέν εἶχε περάσει. Συμβούλευε λοιπόν τούς συμπατριῶτες του νά ναυπηγήσουν ἰσχυρό στόλο, γιατί πίστευε πῶς μόνο στή θάλασσα θά μπορούσαν οἱ Ἕλληνες νά νικήσουν τούς Πέρσες.

Ἐπειδὴ ὁ Ἀριστείδης, ὁ γνωστός Ἀθηναῖος πολιτικός, εἶχε ἀντίθετη γνώμη, δηλ. πίστευε πῶς ἔπρεπε νά ἐτοιμάσουν ἰσχυρό στρατό, γιὰ ν' ἀναμετρηθοῦν μέ τούς Πέρσες στήν ξηρά, ὁ Θεμιστοκλῆς κατάφερε νά τόν ἐξοστρακίσει καί ἀνενόχλητος ἐφάρμοσε τό σχέδιό του.

Οἱ Ἀθηναῖοι κατασκεύασαν 200 πολεμικά πλοῖα (τριήρεις) κι ἐκπαίδευσαν πολλούς ἄντρες στή ναυτική τέχνη. Ἔτσι ἡ Ἀθήνα ἐγίνε ἐνα ἰσχυρό ναυτικό κράτος.

4. Τρίτη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας

Ἡ μάχη στίς Θερμοπύλες (480 π.Χ.) Διωνύσιος

Ὅταν οἱ Ἕλληνες ἔμαθαν τίς μεγάλες προετοιμασίες τοῦ Ξέρξη, ἀποφάσισαν νά ἐνώσουν τίς δυνάμεις τους γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουν τό δυνατό ἐχθρό τους.

Στόν ἰσθμό τῆς Κορίνθου ἐγίνε ἐνα συνέδριο τῶν ἐλληνικῶν πόλεων. Οἱ Ἀθηναῖοι, γιὰ νά πετύχουν τήν ἐνω-
ση, παραχώρησαν τήν ἀρχηγία στούς Σπαρτιάτες.

Ἔτσι, ἀρχηγό τοῦ στρατοῦ ὄρισαν τό βασιλιά τῆς Σπάρτης *Λεωνίδα* καί ναύαρχο τοῦ στόλου τό Σπαρτιάτη *Εὐρυτιάδη*.

Ὁ Λεωνίδας μέ 300 Σπαρτιάτες κι ἄλλους 6.000 Ἕλλη-
νες ξεκίνησε γιὰ τά στενά τῶν Θερμοπυλῶν, νά ἐμποδίσει
τό πέρασμα τοῦ Ξέρξη καί τοῦ στρατοῦ του.

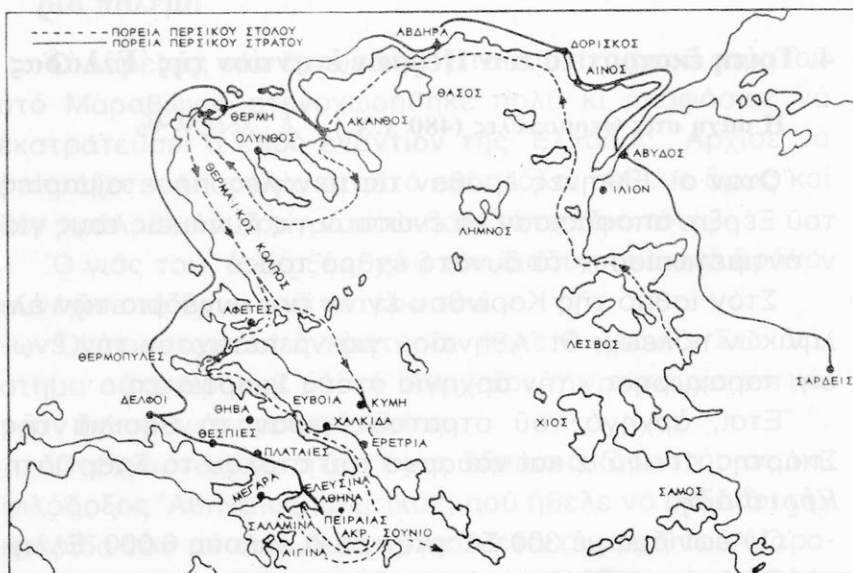
Ὁ Εὐρυτιάδης μέ τό Θεμιστοκλῆ περίμεναν τόν περ-

σικό στόλο στό ακρωτήριο της Εϋβοίας, τό Ἀρτεμίσιο.

Τὴν ἀνοιξη τοῦ 480 π.Χ. ὁ ἴδιος ὁ Ξέρξης ξεκίνησε μέ τό στρατό καί τό στόλο του νά κυριέψει τήν Ἑλλάδα. Πέρασε τόν Ἑλλήσποντο πάνω ἀπό δύο γέφυρες, πού στηρίζονταν σέ πλοῖα, καί μπήκε στή Θράκη. Ἀπ' ἐκεῖ πέρασε στή Μακεδονία κι ἔφτασε ἀνενόχλητος στή Θεσσαλία. Κανείς δέν τόλμησε ν' ἀντισταθεῖ στήν τεράστια στρατιά του.

Στό στενό πού σχηματιζόταν ἀνάμεσα στό ὄρος Καλλίδρομο καί στό Μαλιακό κόλπο, στό στενό τῶν Θερμοπυλῶν, ὁ Ξέρξης βρῆκε νά τόν περιμένει ὁ Λεωνίδας μέ τόν ὀλιγάριθμο στρατό του.

Ἔστειλε τότε ἀπεσταλμένους στό Σπαρτιάτη βασιλιά καί τοῦ ζήτησε νά παραδώσει τά ὅπλα καί νά φύγει.

Στό σχέδιο βλέπετε τό δρόμο, πού ἀκολούθησε ὁ Ξέρξης στήν γ' ἐκστρατεία τῶν Περσῶν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας

Ὁ Λεωνίδας ἀπάντησε περήφανα : «Μολὼν λαθέ» δηλ. «Ἐλα νά τά πάρεις».

Κι ὅταν ἓνας Σπαρτιάτης ἄκουσε ὅτι οἱ Πέρσες ἦταν τόσοι πολλοί, πού τά βέλη τους θά σκέπαζαν τόν ἥλιο, εἶπε : «Καλύτερα· θά πολεμήσουμε στή σκιά».

Ὁ Ξέρξης διάταξε ν' ἀρχίσει ἀμέσως ἡ ἐπίθεση.

Ποιά ἦταν ὅμως ἡ ἔκπληξη, ὁ ὀργή καί ἡ ἀμηχανία του, σάν εἶδε ὅτι οἱ Ἕλληνες φύλαγαν καλά τά στενά καί ἀπόκρουαν γενναῖα ὅλες τίς περσικές ἐπιθέσεις. Ἀπό τή δύσκολη θέση τόν ἐβγαλε ἓνας προδότης, ὁ *Ἐφιάλτης*. Αὐτός ζήτησε πολλά χρήματα, γιά νά ὀδηγήσει ἓνα μέρος τοῦ στρατοῦ ἀπό ἓνα μονοπάτι τοῦ βουνοῦ στίς πλάτες τῶν Ἑλλήνων πολεμιστῶν.

Ὅταν ὁ Λεωνίδας ἔμαθε ὅτι ἐπρόκειτο νά κυκλωθεῖ διάταξε τοὺς ὑπόλοιπους Ἕλληνες νά φύγουν, γιά νά ὑπηρετήσουν τήν πατρίδα σέ ἄλλη περίσταση καί νά μὴ θυσιαστοῦν ἄδικα. Αὐτός, μέ τοὺς 300 Σπαρτιάτες καί 700 Θεσπιεῖς ἔμεινε στή θέση του, πιστός στοὺς νόμους τῆς Σπάρτης.

Μάλιστα, βγῆκε πρῶτος μέ τό στρατό του ἀπό τό στενό κι ὄρμησε ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν μέ ἀφάνταστη τόλμη κι ὀρμή.

Γνώριζε πολύ καλά ὅτι δέν ὑπῆρχε σωτηρία. Ἀλλά ἤθελε νά δώσει ἓνα αἰώνιο παράδειγμα αὐτοθυσίας καί ἡρωισμοῦ, νά ἐμψυχώσει τοὺς ἄλλους Ἕλληνες καί νά προξενήσει στὸν περσικό στρατό ὅσο τό δυνατόν περισσότερες ἀπώλειες.

Ὁ ἀγώνας ἦταν σκληρός. Σέ μιά φάση του ὁ Λεωνίδας ἔπεσε. Ἀγρία μάχη ἄρχισε γύρω ἀπὸ τό σῶμα του. Τελικά οἱ Ἕλληνες κατόρθωσαν νά σύρουν πρὸς τό μέρος

τους τό νεκρό βασιλιά τους κι ἔτρεψαν σέ φυγή τούς Πέρσες τέσσερις φορές.

Μά ὁ ἀγώνας ἦταν ἄνισος. Οἱ γενναῖοι ὑπερασπιστές τοῦ στενοῦ, πολεμώντας μέ ὅσα ὅπλα τούς ἀπόμειναν καί μέ τά χέρια καί μέ τά δόντια, ἔπεσαν ὁ ἕνας μετά τόν ἄλλον ὡς τόν τελευταῖο.

Ἀργότερα, οἱ Ἕλληνες, γιά νά θυμοῦνται τήν ἥρωική θυσία τοῦ Λεωνίδα καί τῶν τριακοσίων, ἔστησαν στίς Θερμοπύλες λαμπρό μνημεῖο κι ἐπάνω χάραξαν τό ἐπίγραμμα τοῦ Σιμωνίδη πού ἔλεγε :

*«ὦ ξεῖν, ἀγγέλειν Λακεδαιμονίοις
ὅτι τῇδε κείμεθα τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι»,*

πού θά πεῖ :

*«Ξένε, πού ἔσαι περαστικός ἀπ' αὐτά τά μέρη,
πήγαινε τήν εἶδηση στούς Σπαρτιάτες,
πώς ἐδῶ εἴμαστε θαμμένοι,
πιστοί στούς νόμους τῶν προγόνων μας».*

Ὁ περσικός στρατός πέρασε τό στενό τῶν Θερμοπυλῶν, ἐπάνω ἀπό τά πτώματα τῶν γενναίων ὑπερασπιστῶν του καί βάδισε πρὸς τήν Ἀττική. Ὁ περσικός στόλος ἔπαθε μεγάλες ζημιές καί ἀπό τίς τρικυμίες καί ἀπό τόν ἐλληνικό στόλο, πού τόν συνάντησε στό Ἀρτεμίσιο. Τελικά, ὁ Εὐρυβιάδης κι ὁ Θεμιστοκλῆς, σάν ἔμαθαν ὅτι ὁ Ξέρξης πέρασε τίς Θερμοπύλες, ὁδήγησαν τό στόλο τους στή Σαλαμίνα, ἐνῶ ὁ περσικός στόλος ἀκολουθοῦσε κοντά στήν ξηρά τό στρατό, πού βάδιζε ἐναντίον τῆς Ἀθήνας.

Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας (480 π.Χ.)

Ὁ χρησμός τῆς Πυθίας εἶχε πεῖ ὅτι «τά ξύλινα τείχη» θά ἔσωζαν τούς Ἀθηναίους. Ὁ Θεμιστοκλῆς πίστευε πώς

μέ τά «ξύλινα τείχη» έννοοῦσε τά πλοῖα. Γι' αὐτό ἔπεισε τοὺς συμπολίτες του νά ἐγκαταλείψουν τήν πόλη.

Τά γυναικόπαιδα κι οἱ γέροι ἄφησαν τά σπίτια τους, τοὺς ναοὺς καί τοὺς τάφους τῶν προγόνων τους καί κατέφυγαν στήν Αἴγινα, στή Σαλαμίνα καί στήν Τροιζήνα τῆς Πελοποννήσου.

Οἱ ἄντρες ἐπιβιβάστηκαν στά πολεμικά πλοῖα καί περίμεναν στό στενό τῆς Σαλαμίνας.

Στήν ἔρημη Ἀθήνα ἔμειναν μόνο λίγοι γέροντες, πού κλείστηκαν στήν Ἀκρόπολη, γιατί δέν ἤθελαν νά ἐγκαταλείψουν τήν πόλη τους.

Ὁ Ξέρξης ἀνενόχλητος προχώρησε καί μπῆκε στήν Ἀθήνα. Λεηλάτησε τήν πόλη, τήν κατάστρεψε καί σκότωσε τοὺς γέροντες, πού εἶχαν ὀχυρωθεῖ πρόχειρα στήν Ἀκρόπολη.

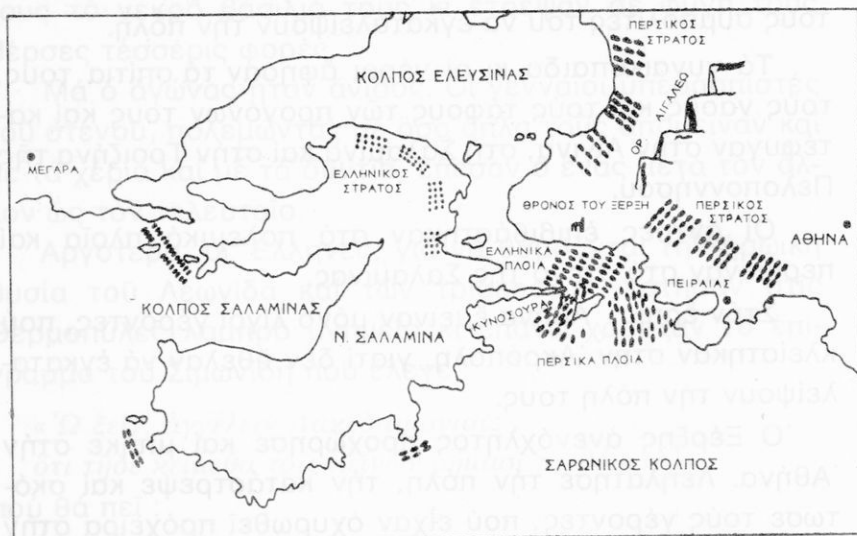
Στό μεταξύ ἔφτασε κι ὁ περσικός στόλος κι ἀγκυροβόλησε στό Φάληρο.

Ὁ Σπαρτιάτης Εὐρυβιάδης καί οἱ ἄλλοι ναύαρχοι εἶχαν τή γνώμη ὅτι ἔπρεπε τά ἑλληνικά πλοῖα, ν' ἀφήσουν τό στενό τῆς Σαλαμίνας καί νά καταφύγουν σ' ἓνα μικρό λιμανάκι κοντά στόν ἰσθμό τῆς Κορίνθου. Ἔτσι θά εἶχαν τή βοήθεια τοῦ στρατοῦ, πού εἶχε συγκεντρωθεῖ ἐκεῖ.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ὅμως δέ συμφωνοῦσε. Ἐπίμενε πώς τό στενό τῆς Σαλαμίνας ἦταν ὁ κατάλληλος τόπος γιά τή ναυμαχία.

Ὅταν ἐπάνω στή φιλονικία ὁ Εὐρυβιάδης ἀγανάκτησε καί σήκωσε τό ραβδί του νά χτυπήσει τό Θεμιστοκλή, ἐκεῖνος τοῦ εἶπε ψύχραιμα : «Πάταξον μέν, ἄκουσον δέ», δηλ. «Χτύπησέ με, ἀλλά ἄκουσέ με».

Οἱ ναύαρχοι ὅμως ἐπίμεναν νά πολεμήσουν στόν ἰσ-

Στό σχέδιο βλέπεις τις θέσεις τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Περσῶν στὴ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας

Σίκινο
 θμό τῆς Κορίνθου. Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς ἔστειλε μ' ἓναν ὑπηρέτη του κρυφά ἓνα γράμμα στὸν Ξέρξη. Τοῦ ἔλεγε ὅτι, ἂν ᾔθελε νά νικήσει τοὺς Ἕλληνες, ἔπρεπε νά ξεκινήσει ἀμέσως γιὰ τὴ Σαλαμίνα, γιατί εἶχαν σκοπὸ νά φύγουν ἀπὸ ἐκεῖ.

Ὁ Ξέρξης ἔπεσε στὴν παγίδα. Ὁ περσικὸς στόλος ξεκίνησε ἀμέσως γιὰ τὸ στενὸ τῆς Σαλαμίνας.

Στό μεταξύ οἱ Ἕλληνες εἶχαν καλέσει τὸν Ἀριστείδη ἀπὸ τὴν ἐξορία του. Πηγαίνοντας στὴ Σαλαμίνα, εἶδε τίς κινήσεις τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου καὶ βιάστηκε νά περάσει καὶ νά φέρει σπουδαία πληροφορία στό Θεμιστοκλῆ. Οἱ δύο ἄντρες ἔδωσαν τὰ χέρια καὶ ξέχασαν τὴν παλιά τους ἔχθρα.

Ήταν Σεπτέμβριος τοῦ 480 π.Χ., ὅταν ἐγίνε ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας, ποῦ ἔσωσε καί δόξασε τήν Ἑλλάδα.

Ὁ Ξέρξης κάθισε σ' ἓνα θρόνο, στό βουνό Αἰγάλεω, γιά νά τήν παρακολουθήσει. Ὅταν οἱ δύο στόλοι παρατάχτηκαν ὁ ἓνας ἀπέναντι τοῦ ἄλλου, ἡ σάλπιγγα τοῦ Εὐρυβιάδη σήμανε τήν ἔφοδο. Ἐνας πολεμικός παιάνας ἀκούστηκε ἀπό τά ἑλληνικά πλοῖα :

*« Ἐμπρός παιδιά τῶν Ἑλλήνων
νά ἐλευθερώσετε τήν πατρίδα, τά παιδιά,
τίς γυναῖκες, τοὺς ναοὺς καί τοὺς τάφους τῶν
προγόνων σας. Τώρα εἶναι ὁ ὑπέρτατος ἀγώνας».*

Πρῶτος ὁ Θεμιστοκλῆς ξεκίνησε μέ τίς γρήγορες τριήρεις του κι ἔπεσε ἐπάνω στά ἐχθρικά καράβια. Βαριά καί δυσκίνητα τά περσικά πλοῖα παγιδεύτηκαν ἀπό τίς γρήγορες κι εὐκίνητες τριήρεις. Δέν μπορούσαν οὔτε ἐλιγμούς νά κάνουν οὔτε ταχύτητα ν' ἀναπτύξουν.

Ὁ Θεμιστοκλῆς εἶχε δίκιο. Στό στενό τῆς Σαλαμίνας καταστράφηκε ὁ περσικός στόλος!

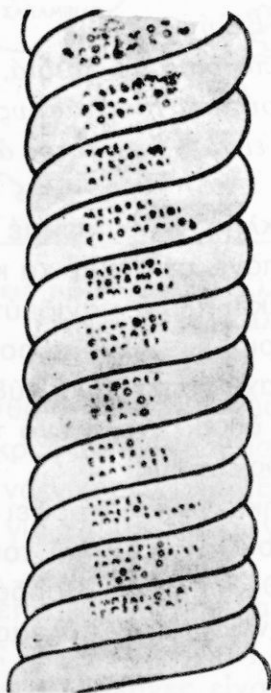
Ὁ Ξέρξης ἀναγκάστηκε νά ἐπιστρέψει στήν πατρίδα του μέ τ' ἀπομεινάρια τοῦ στρατοῦ καί τοῦ στόλου του. Φεύγοντας, ἄφησε στή Θεσσαλία τό Μαρδόνιο μέ 300 χιλιάδες στρατό, γιά νά συνεχίσει τόν πόλεμο.

Ἡ μάχη στίς Πλαταιές (479 π.Χ.)

Ὁ Μαρδόνιος πέρασε τό χειμῶνα του στή Θεσσαλία. Τήν ἀνοιξη τοῦ 479 π.Χ. πρὶν ἀρχίσει καινούριο πόλεμο, ἔστειλε πρέσβεις στοὺς Ἀθηναίους καί ζήτησε νά γίνουν σύμμαχοί του. Τοὺς ὑποσχέθηκε νά ξαναχτίσει τήν κατα-

στραμμένη πόλη τους καί νά τήν κάνει καλύτερη από πρίν. Οί Ἀθηναῖοι ἀρνήθηκαν. «Ὅσο ὁ ἥλιος δέν ἀλλάζει τήν πορεία του στόν οὐρανό, εἶπαν, οἱ Ἀθηναῖοι θά ἀγωνίζονται γιά τήν ἐλευθερία τῆς πατρίδας τους».

Εἰδοποίησαν ὅμως τούς Σπαρτιάτες νά στείλουν γρήγορα βοήθεια, γιατί ὁ κίνδυνος ἦταν μέγας μετά τήν ἀρνητική ἀπάντησή τους.

Ὁ Μαρδόνιος προχώρησε στή Στερεά Ἑλλάδα κι ἔφτασε στήν Ἀθήνα. Οἱ λίγοι κάτοικοι πού εἶχαν ἐπιστρέψει, ἀναγκάστηκαν νά ἐγκαταλείψουν τήν πόλη τους γιά δεύτερη φορά.

Ὁ Μαρδόνιος βρῆκε ἔρημη τήν Ἀθήνα κι ἀποτελείωσε τήν καταστροφή πού εἶχε ἀρχίσει ὁ Ξέρξης. Τίποτε δέν ἄφησε ὄρθιο.

Ὑστερα τραβήχτηκε στή Βοιωτία καί ἱκανοποιημένος, στρατοπέδευσε στή πεδιάδα τῶν Πλαταιῶν.

Ὁ χουσός τρίποδας, πού ἀφιέρωσαν οἱ Ἕλληνες στό ναό τοῦ Ἀπόλλωνα, στούς Δελφούς

Οἱ Ἕλληνες ἐνωμένοι ἀποφάσισαν νά δώσουν ἓνα τέλος στόν πόλεμο. Μετά τίς νίκες τους στό Μαραθῶνα καί

στή Σαλαμίνα κατάλαβαν πώς οι Πέρσες δέν ήταν άνίκητοι. Στήν πεδιάδα τών Πλαταιών συγκεντρώθηκαν 110.000 Έλληνες μαχητές. Άρχιστράτηγος ήταν ό Σπαρτιάτης Πausanias. Οι Άθηναίοι είχαν άρχηγό τό στρατηγό Άριστείδη.

Όταν οι δύο στρατοί πήραν θέσεις, οι Πέρσες άρχισαν πρώτοι τήν επίθεση. Οι Έλληνες πολέμησαν γενναία και νίκησαν κι αυτή τή φορά τούς Πέρσες. Σ' αυτή τή μάχη σκοτώθηκε ό Μαρδόνιος. Ό περσικός στρατός διαλύθηκε. 40 χιλιάδες μόνο σώθηκαν και γύρισαν στήν πατρίδα τους νά φέρουν τή θλιβερή είδηση τής μεγάλης καταστροφής.

Τήν ίδια εποχή, ό ελληνικός στόλος, μέ άρχηγό τόν Σπαρτιάτη *Λεωτυχίδη* και τόν Άθηναίο *Ξάνθιππο*, νίκησε τούς Πέρσες στό άκρωτήριο τής Μυκάλης, άπέναντι από τή Σάμο, κι έκαψε τά περσικά πλοία.

Η μάχη στίς Πλαταιές και ή μάχη στή Μυκάλη, πού έγιναν τό καλοκαίρι του 479 π.Χ., σήμαναν τό τέλος τών άμυντικών πολέμων τών Ελλήνων εναντίον τών Περσών.

Ό Ξέρξης παραδέχτηκε τήν ήττα του και σταμάτησε νά σκέπτεται τήν Ελλάδα.

Άπό τά πλούσια λάφυρα, πού βρέθηκαν στό στρατόπεδο τών Περσών, οι Έλληνες αφιέρωσαν τό ένα δέκατο στό ναό του Άπόλλωνα, στους Δελφούς. Πρόσφεραν δηλαδή ένα χρυσό τρίποδα, στηριγμένον επάνω στά κεφάλια τριών φιδιών από χαλκό. Στά σώματα τών φιδιών χάραξαν τά όνόματα 31 πόλεων, πού πήραν μέρος στόν πόλεμο και νίκησαν τούς βαρβάρους.

Η πόλη τών Πλαταιών ανακηρύχτηκε ιερή. Εκεί, κάθε τέσσερα χρόνια, γιόρταζαν τά «Έλευθέρια», προς τιμή τών νεκρών και σέ ανάμνηση τής λαμπρής νίκης τους.

5. Γιατί νίκησαν οι Έλληνες

Τήν ιστορία τῶν περσικῶν πολέμων τήν ἔγραψε ὁ μεγάλος ἱστορικός Ἡρόδοτος, πού γεννήθηκε στή Μ. Ἀσία, τήν ἐποχή πού ἔγιναν αὐτοί οἱ πόλεμοι.

Διάβασες πῶς οἱ Πέρσες ἔστειλαν πολυάριθμο στρατό καί στόλο νά κυριέψουν τήν Ἑλλάδα καί ὅμως οἱ λίγοι Ἕλληνες κατάφεραν νά τούς νικήσουν καί νά τούς στείλουν πίσω στήν πατρίδα τους.

Ἀσφαλῶς θ' ἀναρωτιέσαι πῶς ἔγινε αὐτό τό θαῦμα.

Μήν ξεχνᾶς πῶς ἡ ἀγάπη γιά τήν πατρίδα καί τήν ἐλευθερία ἀξίζει περισσότερο ἀπό τή δύναμη καί τόν ἀριθμό τῶν πολεμιστῶν. Οἱ Ἕλληνες ἦταν ἐλεύθεροι πολίτες καί πολεμοῦσαν, γιά νά μείνουν ἐλεύθεροι, ἐνῶ στόν περσικό στρατό ὑπηρετοῦσαν ἄντρες ἀπ' ὅλους τούς λαούς πού εἶχαν ὑποτάξει οἱ Πέρσες. Πολεμοῦσαν ὑπακούοντας στή διαταγή τοῦ βασιλιᾶ τους, χωρίς κανένα ἰδανικό.

Καί κάτι ἄλλο ἀκόμη: οἱ Ἕλληνες ἦταν καλύτερα γυμνασμένοι, γιατί ἄρχιζαν τή σωματική ἀσκήση ἀπό τά μι-

Ἕλληνες πολεμιστές

κρά τους χρόνια. Ἦταν καί καλύτερα ὀπλισμένοι κι εἶχαν στή διάθεσή τους ἓνα πολύ καλά ὀργανωμένο στόλο. Καί τό σπουδαιότερο, μπροστά στόν κίνδυνο, ἐνώθηκαν οἱ Ἑλληνικές πόλεις – κράτη γιά πρώτη φορά στήν ἱστορία τους κι ἀπόδειξαν μέ τή νίκη τους πόση δύναμη ἔχει ἡ ἐνότητα καί ἡ ὁμόνοια.

Β. Ἐπιθετικοὶ πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Περσῶν

1. Πῶς πέθανε ὁ Πausanίας

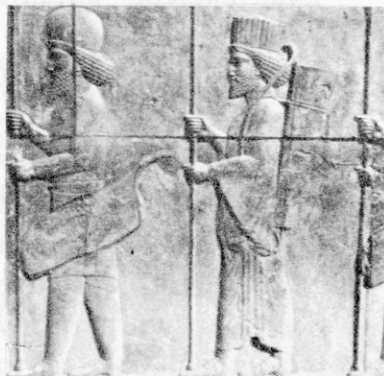
Οἱ Ἕλληνες, παίρνοντας θάρρος ἀπὸ τίς νίκες τους στό Μαραθῶνα, στή Σαλαμίνα καί στίς Πλαταιές, ἀποφάσισαν νά συνεχίσουν τόν πόλεμο ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Εἶχαν σκοπὸ νά ἐλευθερώσουν τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους καί τίς ἐλληνικὲς ἀποικίες τῆς Μ. Ἀσίας ἀπὸ τὴν περσικὴ κυριαρχία.

Ὁ ἐλληνικὸς στόλος, μέ ἀρχηγό τὸν Πausanία, ἐπλευσε στὸν Ἑλλησποντο καί κατόρθωσε νά κυριεύσει τὸ Βυζάντιο, πού τὸ κρατοῦσαν οἱ Πέρσες.

Ἡ ἐπιτυχία ἦταν σπουδαία, μά ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Πausanία γέμισε μέ λύπη καί ἀγανάκτηση τοὺς Ἕλληνες. Οἱ τιμές καί ἡ δόξα τὸν ἔκαναν ἐγωιστὴ καί ὑπερήφανο. Ἀρχισε νά φέρεται φιλικὰ στοὺς Πέρσες καί βίαια στοὺς Ἕλληνες, νά ζεῖ μέ πολυτέλεια καί νά μιμεῖται τὸν περσικὸ τρόπο ζωῆς, ὅπως ἔλεγαν τότε, νά μηδίζει.

Οἱ Σπαρτιάτες τὸν κάλεσαν στή Σπάρτη κι ἐκεῖ ἀποδείχτηκε ὅτι ὁ Πausanίας εἶχε ἔρθει σέ συνεννόηση μέ τὸν Ξέρξη, γιὰ νά τὸν βοηθήσει νά κατακτήσει τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Σπαρτιάτες τὸν καταδίκασαν σέ θάνατο. Ὁ Πausanίας ζήτησε καταφύγιο στό ναὸ τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς, γιὰ ν' ἀποφύγει τὴ θανατικὴ ποινὴ. Μά οἱ συμπολίτες του ἀφαίρεσαν τὴ στέγη τοῦ να-

Πέρσες πολεμιστές

οὐ, ἔχτισαν τίς πόρτες κι ἔβαλαν φρουρά, γιά νά πεθάνει ἀπό τήν πείνα.

Ἡ παράδοση λέει ὅτι ἡ μητέρα του, ἡ Θεανώ, ἔβαλε τήν πρώτη πέτρα γιά τό χτίσιμο. Τόση ἦταν ἡ ἀγανάκτηση τῶν Σπαρτιατῶν! Λίγο πρίν πεθάνει, τόν ἔσυραν ἔξω ἀπό τό ναό, γιά νά μὴν τόν μολύνει.

2. Οἱ Ἀθηναῖοι ὀχυρώνουν τήν πόλη τους. Θάνατος τοῦ Θεμιστοκλῆ (459 π.Χ.)

Μόλις ἔφυγαν οἱ Πέρσες ἀπό τήν Ἑλλάδα, οἱ Ἀθηναῖοι ἄρχισαν νά φέρνουν πίσω τά γυναικόπαιδά τους κι ἐτοιμάστηκαν νά ξαναχτίσουν τήν πόλη καί τά τείχη, πού εἶχαν καταστραφεῖ.

Οἱ Σπαρτιάτες ὅμως ζήτησαν ἀπό τοὺς Ἀθηναίους νά μὴ χτίσουν τείχη, γιατί φοβόνταν τή δύναμη τῆς Ἀθήνας. Ὁ ἴδιος ὁ Θεμιστοκλῆς πῆγε πρέσβης στή Σπάρτη, γιά νά συζητήσει τό θέμα. Συμβούλεψε ὅμως τοὺς Ἀθηναίους νά χτίσουν τά τείχη, ὅσο πιό γρήγορα μπορούσαν.

Ἐνῶ ἐκεῖνος καθυστεροῦσε τίς συνομιλίες, στήν Ἀθήνα ἄντρες, γυναῖκες καί παιδιά δούλευαν βιαστικά, γιά νά ὑψωθεῖ τό τεῖχος. Ὄταν τελείωσε, ἔστειλαν ἄλλους πρέσβεις νά εἰδοποιήσουν τό Θεμιστοκλῆ. Ἐκεῖνος φάνερωσε στοὺς Σπαρτιάτες ὅτι ἡ Ἀθήνα εἶχε τειχιστεῖ καί ἦταν ἱκανή νά παίρνει μόνη της σωστές αποφάσεις.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους νά τειχίσουν καί τόν Πειραιά, γιατί πίστευε πῶς ἡ Ἀθήνα ἔπρεπε νά γίνει μεγάλη ναυτική δύναμη, γιά νά εἶναι ἀσφαλισμένη καί νά μπορεῖ νά νικᾷ τοὺς ἐχθρούς της. Ὅλη του τήν προσοχή τήν ἔστρεψε στό στόλο κι ἔλεγε στοὺς Ἀθη-

ναίους ὅτι ἂν ποτέ νικηθοῦν στή στεριά, νά συνεχίσουν τόν πόλεμο στόν Πειραιά καί μέ τό στόλο τους ν' ἀντιμετωπίσουν τόν ἐχθρό.

Ὁ Ἀριστείδης, πού ἦταν ἀρχηγός τοῦ ἀριστοκρατικοῦ κόμματος, δέ συμφωνοῦσε μέ τίς ἐνέργειες τοῦ Θεμιστοκλῆ, γιατί ἔλεγε πώς ὁ στρατός θά ἔσωζε τήν Ἀθήνα σέ περίπτωση πολέμου.

Τελικά, οἱ πολεμικοί ἀντίπαλοι τοῦ Θεμιστοκλῆ κατάφεραν νά τόν ἐξοστρακίσουν. Λυπημένος καί ἀπογοητευμένος, πῆγε νά ζήσει στό Ἄργος. Οἱ Σπαρτιάτες ὅμως τόν κατηγορήσαν ὅτι ἦταν συνένοχος τοῦ Πausanias κι εἶχε σκοπό νά προδώσει τήν Ἑλλάδα. Σάν ἔμαθε τίς κατηγορίες ὁ Θεμιστοκλῆς, ἔφυγε ἀπό τό Ἄργος κι ὕστερα ἀπό πολλές περιπλανήσεις ἔφτασε στήν Περσία καί ζήτησε ἄσυλο κοντά στόν Πέρση βασιλιά.

Ὁ Θεμιστοκλῆς

Πέθανε στήν Περσία. Λένε πώς αὐτοκτόνησε μέ δηλητήριο, γιά νά μήν προδώσει τήν πατρίδα του, ὅταν τοῦ τό ζήτησε ὁ βασιλιάς τῶν Περσῶν.

Ἀργότερα τά ὀστά του μεταφέρθηκαν στήν Ἀττική καί θάφτηκαν στόν Πειραιά, στήν εἴσοδο τοῦ λιμανιοῦ.

3. Ἡ συμμαχία τῆς Δῆλου (478 π.Χ.)

Ὑστερα ἀπό τήν προδοσία τοῦ Πausanias, οἱ ἑλληνικές πόλεις ζήτησαν ἀπό τοὺς Ἀθηναίους ν' ἀναλάβουν

τήν ἀρχηγία καί νά συνεχίσουν τόν ἐπιθετικό πόλεμο ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Ἔτσι οἱ Ἀθηναῖοι ἔγιναν οἱ ἀρχηγοί τῶν συμμάχων καί οἱ Σπαρτιάτες μέ τούς ἄλλους Πελοποννησίους ἀποσύρθηκαν ἀπό τή συμμαχία.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀνάθεσαν στόν Ἀριστείδη, ἐπειδή ἦταν γνωστός γιά τήν τιμιότητά του καί τή δικαιοσύνη του – ὅλοι τόν φώναζαν «ὁ δίκαιος Ἀριστείδης» – νά ὀργανώσει τή συμμαχία (478 π.Χ.).

Αὐτός ὅρισε ποιοί σύμμαχοι θά ἔδιναν πλοῖα, ποιοί στρατό καί ποιοί χρήματα καί πόσα ὁ καθένας καί τά κανόνισε ὅλα τόσο καλά, πού δέν ἀκούστηκε κανένα παράπονο.

Στή Δῆλο ὑπῆρχε τό κοινό ταμεῖο κι ἐκεῖ συγκεντρώνονταν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν συμμάχων, νά συζητήσουν τίς ὑποθέσεις τῆς συμμαχίας. Γι' αὐτό καί ἡ πρώτη αὐτή ἀθηναϊκή συμμαχία πῆρε τό ὄνομα **σ υ μ μ α χ ί α τ ῆ ς Δ ῆ λ ο υ**.

Ὁ Ἀριστείδης πέθανε δέκα χρόνια ἀργότερα, τό 468 π.Χ. καί οἱ Ἀθηναῖοι, γιά νά τόν τιμήσουν, τόν ἔθαψαν μέ δικά τους ἔξοδα καί προίκισαν τίς δύο του κόρες.

4. Ὁ Κίμωνας ἐλευθερώνει τίς ἐλληνικές πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας

Οἱ Ἀθηναῖοι ὅρισαν ἀρχηγό τοῦ συμμαχικοῦ στόλου τόν Κίμωνα, πού ἦταν γιός τοῦ στρατηγοῦ Μιλτιάδη. Ὁ Κίμωνας εἶχε πολεμήσει γενναῖα στή Σαλαμίνα κι ὅλοι τόν ἀγαποῦσαν, γιατί ἦταν ἀπλός, τίμιος καί γενναῖο-δωρος. Βοηθοῦσε ὅσους εἶχαν ἀνάγκη καί τό σπίτι του ἦταν πάντα ἀνοιχτό γιά τούς φτωχοῦς. Ἦταν καί

ϊκανός στρατηγός. Ἡ ζωή τοῦ Κίμωννα ἦταν μιά ζωή γεμάτη νίκες.

Ὅταν πέθανε ὁ Ἀριστείδης, ὁ Κίμωννας ἔγινε ἀρχηγός τῆς ἀθηναϊκῆς συμμαχίας καί ἀνάλαβε τό δύσκολο ἔργο νά διώξει τούς Πέρσες ἀπό τά παράλια τῆς Μ. Ἀσίας.

Ἀθηναϊκή τριήρης

Μέ τό στόλο του ἔδωξε στήν ἀρχή τούς Πέρσες, πού εἶχαν ἀπομείνει στά παράλια τῆς Χαλκιδικῆς καί τῆς Θράκης. Ὑστερα νίκησε κι ἔδωξε τούς πειρατές ἀπό τή Σκύρο κι ἔτσι καθάρισε τό Αἰγαῖο πέλαγος ἀπό τό φοβερό κίνδυνο τῶν πειρατῶν.

Κι ἔφτασε ἡ σειρά τῶν ἐλληνικῶν πόλεων τῆς Μ. Ἀσίας. Μέ τό συμμαχικό στόλο κατόρθωσε νά ἐλευθερώσει πάρα πολλές. Μά ἡ πιό λαμπρή νίκη, αὐτή πού τόν δόξασε, ἦταν ἡ νίκη στή μάχη καί στή ναυμαχία πού ἔγινε στόν *Εὐρυμέδοντα* ποταμό. Στίς ἐκβολές του τόν περίμενε ὁ περσικός στόλος. Ὁ Κίμωννας νίκησε καί κατάστρεψε τά ἐχθρικά καράβια. Ἀμέσως ἔπειτα ἀποβίβασε

στρατό στήν Ξηρά καί νίκησε τό πεζικό τῶν Περσῶν (467 π.Χ.).

Σάν ἔμαθε πῶς 80 φοινικικά πλοῖα ἔρχονταν γιά νά βοηθήσουν τούς Πέρσες, ἀνοίχτηκε στό πέλαγος, ναυμαχῆσε καί τά κατάστρεψε. Ἔτσι σέ μιά μέρα πέτυχε τρεῖς νίκες καί γύρισε στήν Ἀθήνα μέ πλούσια λάφυρα.

5. Τρίτος μεσσηνιακός πόλεμος (466 - 455 π.Χ.). Θάνατος τοῦ Κίμωνα (449 π.Χ.)

Ἐκείνη τήν ἐποχή, ἔγινε ἓνας τρομερός σεισμός στή Σπάρτη καί κατάστρεψε τά περισσότερα σπίτια.

Οἱ εἰλωτες βρῆκαν τήν εὐκαιρία νά ἐπαναστατήσουν. Ἡ στιγμή ἦταν δύσκολη γιά τούς Σπαρτιάτες, πού ζήτησαν τή βοήθεια τῶν Ἀθηναίων. Ἐπειδή οἱ περισσότεροι ἐπαναστατημένοι εἰλωτες ἦταν ἀπόγονοι τῶν Μεσσηνίων, πού εἶχαν ὑποδουλωθεῖ στά παλιά χρόνια στούς Σπαρτιάτες, αὐτός ὁ πόλεμος ὀνομάστηκε τρίτος μεσσηνιακός πόλεμος.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν 4.000 ὀπλίτες μέ ἀρχηγό τόν ἴδιο τόν Κίμωνα. Οἱ Σπαρτιάτες ὅμως, ἐπειδή ὁ πόλεμος συνεχιζόταν καί οἱ Ἀθηναῖοι ἔμεναν πολύ καιρό στά μέρη τους, τούς φοβήθηκαν καί μέ διάφορες δικαιολογίες τούς ἔστειλαν πίσω στήν Ἀθήνα.

Ἡ προσβολή ἦταν μεγάλη. Οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Κίμωνα, οἱ δημοκρατικοί, τόν κατηγορήσαν σάν αἴτιο αὐτῆς τῆς προσβολῆς καί τόν ἐξόρισαν.

Ὑστερα ἀπό ἀρκετά χρόνια ὁ Κίμωνας γύρισε στήν Ἀθήνα καί μέ 200 πλοῖα ἀθηναϊκά καί συμμαχικά ξεκίνησε νά ἐλευθερώσει τήν Κύπρο ἀπό τούς Πέρσες.

Ἐνῶ ὅμως πολιορκοῦσε τὴν πόλιν Κίτιο (τὴ σημερινή Λάρνακα), πέθανε (449 π.Χ.). Οἱ Ἀθηναῖοι κράτησαν μυστικό τὸ θάνατό του, γιὰ νὰ μὴ χάσουν τὸ θάρρος τους οἱ πολεμιστές.

Στὸ γυρισμὸ νίκησαν τὸν περσικὸ στόλο κοντὰ στὴ Σαλαμίνα τῆς Κύπρου. Οἱ Πέρσες πανικοβλήθηκαν, γιατί νόμιζαν πῶς ἀρχηγὸς τοῦ στόλου ἦταν ὁ Κίμωνας.

Οἱ λαμπρές νίκες τοῦ Κίμωνα γέμισαν μέ φόβο τοὺς Πέρσες. Γι' ἀρκετά χρόνια ὁ περσικὸς στρατὸς δὲν πηλ-
σίασε τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας κι ὁ περσικὸς στόλος
ἔπαψε νὰ πλέει στὸ Αἰγαῖο πέλαγος. Ἀπ' αὐτὸ πίστεψαν οἱ
Ἕλληνες ὅτι ἀνάμεσα στοὺς Πέρσες καὶ στοὺς Ἀθη-
ναίους ἐγίνε εἰρήνη, πού ὀνομάστηκε Κιμῶνεια
εἰρήνη.

Νά θυμᾶσαι:

A. Ἀμυντικοὶ πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Περσῶν

Στὶς ἀρχές τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνα οἱ ἐλληνικὲς ἀποικίες τῆς
Μ. Ἀσίας, πού ἦταν ὑποδουλωμένες στοὺς Πέρσες, ἐπανα-
στάτησαν. Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἐρετριεῖς τοὺς βοήθησαν,
ἀλλὰ ἡ ἐπανάσταση ἀπέτυχε.

Ὁ βασιλιάς τῶν Περσῶν, ὁ Δαρεῖος, γιὰ νὰ ἐκδικηθεῖ
τοὺς Ἕλληνες, ἄρχισε τὸν πόλεμο ἐναντίον τους.

Οἱ Ἕλληνες ἀμύνθηκαν ἡρωικά γιὰ τὴν ἐλευθερία τους
καὶ νίκησαν τοὺς Πέρσες.

B. Ἐπιθετικοὶ πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Περσῶν

Μετά τὴ νίκη τους, οἱ Ἕλληνες συνέχισαν τὸν πόλε-

μο, γιά νά διώξουν τούς Πέρσες από τό Αἰγαῖο πέλαγος καί τά παράλια τῆς Μ. Ἀσίας. Ἡ Ἀθήνα σχηματίσε μέ ἄλλες ἐλληνικές πόλεις τήν πρώτη ἀθηναϊκή συμμαχία, πού ὀνομάστηκε συμμαχία τῆς Δήλου.

Ὁ Ἀθηναῖος στρατηγός Κίμωνας, ὕστερα ἀπό πολλές νίκες, ἀνάγκασε τούς Πέρσες νά μήν ἐνοχλοῦν τούς Ἑλλήνες τῆς Μ. Ἀσίας.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες

1. Ποιά ἦταν ἡ ἀφορμή τῶν περσικῶν πολέμων;
2. Γράψε τή χρονολογία καί τούς ἀρχηγούς τῶν Ἑλλήνων στίς σπουδαιότερες μάχες καί ναυμαχίες αὐτοῦ τοῦ πολέμου:

Μάχη τοῦ Μαραθῶνα:	χρον. 490	ἀρχηγός Μιλτιάδης
Μάχη τῶν Θερμοπυλῶν:	χρον. 480	ἀρχηγός Λεωνόδας
Ναυμαχία τῆς Σαλαμῖνας:	χρον. 480	ἀρχηγός Θέμιστον
Μάχη στίς Πλαταιές:	χρον. 479	ἀρχηγοί Πανσοφίας
		
Μάχη στή Μυκάλη:	χρον. 479	ἀρχηγοί Ἐλπίπιος Λεωνοχίδης

3. Ποιά ἦταν ἡ αἰτία πού νίκησαν οἱ Ἑλλήνες τούς Πέρσες;
4. Ποιά πόλη τῆς Ἑλλάδας ὠφελήθηκε περισσότερο ἀπό τή νίκη καί μέ ποιό τρόπο;
5. Διάλεξε ἕναν ἀπό τούς σπουδαίους ἄντρες, πού ἔλαβαν

μέρος στους περσικούς πολέμους, καί γράψε λίγα λόγια
γι' αυτόν.

Μιλτιάδης
Ἀριστείδης

Θεμιστοκλῆς
Κίμωνας

Λεωνίδα
Πανσανίας

νικές πόλεις της Μ. Ασίας καὶ τοῦ Ἑλληνιστοῦ καὶ τὰ
πολεμικά καὶ πολιτικά γεγονότα τῆς ἐποχῆς τῆς
λοδῆ μέ μιὰ πανίσχυρὴ αὐτοκρατορία.

Ο Περικλής, ο άνθρωπος που δόξασε την Αθήνα, όσο κανείς άλλος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ

Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

1. Ἡ Ἀθήνα γίνεται τό πῖό δυνατό κράτος ὅλης τῆς Ἑλλάδας

Ὅταν τελείωσε ὁ πόλεμος ἐναντίον τῶν Περσῶν, οἱ συμμαχικές πόλεις προτίμησαν ν' ἀσχοληθοῦν μέ τή γεωργία καί τό ἐμπόριο. Σταμάτησαν νά προσφέρουν στήν Ἀθήνα στρατό καί πλοῖα κι ἔδιναν μόνο χρήματα.

Μέ τά χρήματα τῶν συμμάχων καί μέ δικά τους ἔσοδα, οἱ Ἀθηναῖοι ναυπήγησαν ἰσχυρό στόλο καί ἡ πόλη τους ἔγινε ἡ μεγαλύτερη ναυτική δύναμη τῆς Ἑλλάδας. Ἔτσι, στήν πραγματικότητα ἡ Ἀθήνα κυβερνοῦσε τίς συμμαχικές πόλεις, πού πλήρωναν κατά κάποιο τρόπο φόρο καί τούς ἐπέβαλε τίς θελήσεις της. Μάλιστα τό συμμαχικό ταμεῖο μεταφέρθηκε ἀπό τή Δῆλο στήν Ἀθήνα.

Στά μέσα τοῦ 5ου αἰῶνα π.Χ. ἡ Ἀθήνα ἦταν ἓνα δυνατό ναυτικό κράτος, πού ἐξουσίαζε, ἐκτός ἀπό τήν Ἀττική, τήν Εὐβοία, τά νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τίς ἑλληνικές πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας καί τοῦ Ἑλλησπόντου καί τά παράλια τῆς Θράκης καί τῆς Μακεδονίας. Ἐμοιαζε δηλαδή μέ μιά πανίσχυρη αὐτοκρατορία.

✓ 2. Ἡ Ἀθήνα στά χρόνια τοῦ Περικλῆ (5ος αἰώνας π.Χ.). «Ὁ χρυσός αἰώνας τοῦ Περικλῆ»

Ὑστερα ἀπό τούς περσικούς πολέμους, στήν Ἑλλάδα ἄρχισε μιά περίοδος ἀκμῆς. Ἰδιαίτερα ἡ Ἀθήνα ξαναχτίστηκε πιό ωραία ἀπό πρὶν, προόδεψε, καλλιέργησε τὰ γράμματα καί τίς τέχνες κι ἔφτασε σ' ἓναν πολιτισμό πού ἀκόμη καί σήμερα προκαλεῖ τό θαυμασμό ὅλου τοῦ κόσμου.

Τά λαμπρά αὐτά χρόνια τῆς Ἀθήνας, πού εἶναι γεμάτα δόξα καί μεγαλεῖο, οἱ ἱστορικοὶ τὰ ὀνόμασαν « χρυσό αἶώνα τῶν Ἀθηνῶν » ἢ ἀλλιῶς « χρυσό αἶώνα τοῦ Περικλῆ ».

✓ 3. Ποιός ἦταν ὁ Περικλῆς

Ἐκεῖνα τὰ χρόνια ἡ Ἀθήνα εἶχε τήν τύχη νά κυβερνιέται ἀπό ἓνα σπουδαῖο ἄνθρωπο κι ἐξαιρετικό πολιτικό, τόν Περικλῆ.

Ἡ οἰκογένεια τοῦ Περικλῆ ἦταν ἀρχοντική καί πλούσια. Ὁ πατέρας του, ὁ Ξάνθιππος, εἶχε νικήσει τούς Πέρσες στή μάχη τῆς Μυκάλης καί ἡ μητέρα του, ἡ Ἀγαρίστη, ἦταν ἀνιψιά τοῦ Κλεισθένη.

Ἦταν φυσικό λοιπόν μέ τέτοια καταγωγή ὁ Περικλῆς νά πάρει μιά τέλεια μόρφωση.

Μετά τό θάνατο τοῦ Ἀριστείδη, ἄρχισε νά παίρνει μέρος στήν πολιτική ζωή τῆς Ἀθήνας ὡς ἀρχηγός τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος. Θά θυμᾶσαι, βέβαια, πῶς τό ἀριστοκρατικό κόμμα εἶχε τότε ἀρχηγό τόν Κίμωνα. Μετά τό θάνατο τοῦ Κίμωνα ὁ Περικλῆς ἦταν ἡ πιό μεγάλη προσωπικότητα τῆς Ἀθήνας.

Τήν ἀξία του τήν ἀναγνώριζαν οἱ συμπολίτες του καί

γι' αὐτό τόν ἐξέλεγαν στρατηγὸν κάθε χρόνο μέχρι τοῦ θανάτου του (429 π.Χ.).

Ὁ Περικλῆς ἦταν σοβαρὸς, εὐγενικὸς καὶ ἥρεμος. Ποτέ δέν κολάκευε τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ προσπαθοῦσε μέτῳ λογικὰ τοῦ ἐπιχειρήματα νὰ τοὺς πείσει νὰ πάρουν τὴν πιὸ σωστὴ ἀπόφαση γιὰ τὸ καλὸ τῆς πόλεως τους. Ὅταν ἐβγαζε λόγο, τόσο ὠραῖα μιλοῦσε, πού οἱ Ἀθηναῖοι ἔλεγαν ὅτι «ἄστραφτε καὶ βροντοῦσε καὶ συγκλόνιζε ὅλη τὴν Ἑλλάδα». Γιὰ τὴ μεγαλοπρέπεια καὶ τὴν ἡρεμία του τὸν παρομοίαζαν μέτῳ Δία καὶ τὸν φώναζαν Ὀλύμπιο.

4. Τὰ σχέδια τοῦ Περικλῆ

Ὁ Περικλῆς εἶχε βάλει στό νοῦ του μεγάλα σχέδια γιὰ τὴν Ἀθῆνα. Ἦθελε νὰ στεριώσῃ σ' αὐτὴν μιὰ ἀληθινὴ δημοκρατία, νὰ τὴν κάνει δυνατὴ καὶ στὴν ξηρὰ καὶ στὴ θάλασσα, νὰ τὴ λαμπρύνῃ μέτῳ ὁμορφὰ ἔργα καὶ τελικὰ νὰ ἐνώσῃ ὅλες τίς ἑλληνικὲς πόλεις κάτω ἀπὸ τὴν ἀρχηγία τῆς παντοδύναμης Ἀθῆνας. Ἦθελε ἀκόμη ἢ Ἀθῆνα νὰ γίνῃ πνευματικὸ κέντρο, «τὸ σχολεῖο τῆς Ἑλλάδας».

Καὶ ἄρχισε, ὅπως ἦταν φυσικὸ, ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πού κατοικοῦσαν στὴν Ἀθῆνα καὶ μάλιστα τοὺς πιὸ φτωχοὺς. Αὐτοὺς βοηθοῦσε μέτῳ κάθε τρόπο.

Γιὰ νὰ παίρνουν μέρος στὴ διοίκηση τοῦ κράτους καὶ νὰ μὴν ἐμποδίζονται ἀπὸ τὴ φτώχεια τους, ἔκαμε νόμο πού σύμφωνα μ' αὐτόν, τὸ κράτος ἔδινε ἀμοιβή σ' ὅποιον ἔπαιρνε μέρος στὴν ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἢ στὴ βουλή ἢ στὰ δικαστήρια.

Ἀκόμη μέτῳ νόμο ὑποχρέωσε τὴν πολιτεία νὰ πληρώνῃ τὰ χρήματα γιὰ τὸ εἰσιτήριο τοῦ θεάτρου σέ κάθε φτωχὸ πολίτη.

Στά χρόνια του Περικλή τό θέατρο ἦταν ἓνα λαϊκό σχολεῖο, πού ὅλοι οἱ πολῖτες, πλούσιοι ἢ φτωχοί, ἔπρεπε νά παρακολουθοῦν τίς παραστάσεις του.

Συγκέντρωσε κοντά του ἀξιόλογους ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων καί φημισμένους καλλιτέχνες καί τούς ἀνάθεσε νά στολίσουν μέ τά ἔργα τους τήν Ἀθήνα. Μ' αὐτόν τόν τρόπο ἡ Ἀθήνα ὁμόρφυνε καί χιλιάδες Ἀθηναῖοι βρῆκαν δουλειά.

Θά κατάλαβες λοιπόν, ὅτι ὄνειρο τοῦ Περικλή ἦταν νά κάνει καί τόν τελευταῖο πολίτη τῆς Ἀθήνας εὐτυχισμένο καί τήν πόλη τῆς Ἀθήνας δυνατή καί δοξασμένη.

(5. Ἡ ἀθηναϊκή κοινωνία στά χρόνια τοῦ Περικλή)

Γιά νά ὀνομάζεσαι Ἀθηναῖος πολίτης, στά χρόνια τοῦ Περικλή, ἔπρεπε κι ὁ πατέρας κι ἡ μητέρα σου νά εἶναι Ἀθηναῖοι. Αὐτό τό ὅρισε ὁ Περικλῆς μέ νόμο.

Οἱ Ἀθηναῖοι πολῖτες εἶχαν τό δικαίωμα νά παίρνουν μέρος στή διοίκηση τοῦ κράτους καί νά ἔχουν ἀκίνητη περιουσία στήν Ἀττική. Ἡ ὑποχρέωσή τους ἦταν νά ὑπηρετοῦν τήν πατρίδα τους ἀπό τά 18 ὡς τά 60 τους χρόνια. Ἀπό τά δεκαοχτώ ὡς τά εἴκοσι χρόνια ἔκαναν τή θητεία τους καί μετά βρίσκονταν στή διάθεση τῆς πολιτείας σέ περίπτωση πολέμου.

Ἄλλη τους ὑποχρέωση ἦταν οἱ λεγόμενες λειτούργειες. Οἱ πῖο πλούσιοι πολῖτες ἀναλάβαιναν μιά ὑποχρέωση δαπανηρή, ὅπως ἦταν νά ἐξοπλίσουν καί νά συντηρήσουν μέ ἑξοδά τους μιά τριήρη ἢ νά πληρώσουν τά ἑξοδα μιᾶς θεατρικῆς παραστάσεως.

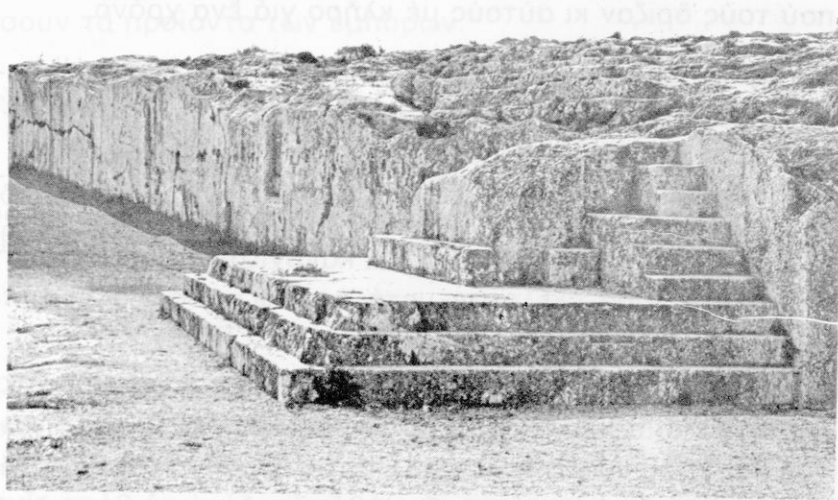
Ἐκτός ἀπό τούς Ἀθηναίους πολῖτες, στήν Ἀθήνα ζοῦσαν οἱ μέτοικοι καί οἱ δοῦλοι.

Οἱ μέτοικοι ἦταν Ἕλληνες ἀπὸ ἄλλες πόλεις τῆς Ἑλλάδας, πού ζοῦσαν μόνιμα στήν Ἀθήνα. Δέν εἶχαν δικαίωμα νά παίρνουν μέρος στή διοίκηση τοῦ κράτους οὔτε νά ἔχουν ἀκίνητη περιουσία. Ὑπηρετοῦσαν ὅμως στό στρατό καί οἱ περισσότεροι ἦταν ἔμποροι ἢ τεχνίτες.

Οἱ δοῦλοι ἦταν αἰχμάλωτοι πολέμου ἢ ἀπόγονοι δούλων ἢ βάρβαροι ἀγορασμένοι. Αὐτοί δέν εἶχαν κανένα δικαίωμα. Ὑπηρετοῦσαν τό κράτος, τοὺς πολίτες ἢ τοὺς μετοίκους χωρίς καμιὰ ἀμοιβή.

(6. Τό πολίτευμα τῆς Ἀθήνας)

Νά πῶς κυβερνιόταν ἡ Ἀθήνα τήν ἐποχή τοῦ Περικλῆ : Τό πολίτευμά της ἦταν ἡ δημοκρατία. Ὅλοι οἱ πολίτες τοῦ κράτους εἶχαν ἴσα δικαιώματα.

Τό βῆμα τῆς Πύνας

1) Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου εἶχε ὅλη τὴν ἐξουσία. Τὴν ἀποτελοῦσαν οἱ πολῖτες πού εἶχαν συμπληρώσει τὰ εἴκοσί τους χρόνια. Ὅλοι εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγουν καὶ νὰ ἐκλέγονται ἢ νὰ βγάζουν λόγους ἀπὸ τὸ ἐπίσημο βῆμα, πού ἦταν στὴν Π ν ὕ κ α, ἓνα λόφο κοντὰ στὴν Ἀκρόπολη, ὅπου συγκεντρωνόταν ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου.

Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ἔπαιρνε ὅλες τὶς ἀποφάσεις.

2) Ἡ β ο υ λ ῆ τ ῶ ν π ε ν τ α κ ο σ ί ω ν εἶχε ἔργο νὰ ἐτοιμάζει τοὺς νόμους καὶ νὰ τοὺς παρουσιάζει στὴν ἐκκλησία τοῦ δήμου, γιὰ νὰ ψηφιστοῦν. Τὴν ἀποτελοῦσαν 500 βουλευτές, 50 ἀπὸ κάθε φυλὴ καὶ τοὺς ἔβγαζαν μέ κληρο γιὰ ἓνα χρόνο.

3) Ἡ Ἡ λ ι α ί α ἦταν τὸ σπουδαιότερο δικαστήριο, πού ἔδινε δικαστές γιὰ ὅλες τὶς ὑποθέσεις ἐκτός ἀπὸ τὴν περίπτωση τοῦ φόνου. Τὴν ἀποτελοῦσαν 6.000 δικαστές, πού τοὺς ὀρίζαν κι αὐτοὺς μέ κληρο γιὰ ἓνα χρόνο.

4) Οἱ δ έ κ α σ τ ρ α τ η γ ο ῖ ἦταν οἱ πιὸ ἐπίσημοι ἄρχοντες τῆς Ἀθήνας.

Ἐπειδὴ τὸ ἔργο τους ἦταν δύσκολο καὶ σοβαρό – αὐτοὶ διοικοῦσαν τὸ στρατό καὶ τὸ στόλο, ἦταν ὑπεύθυνοι γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῆς χώρας καὶ κανόνιζαν τὴν ἐξωτερικὴ πολιτικὴ – τοὺς ἐξέλεγαν μετὰ ἀπὸ ψ η φ ο φ ο ρ ί α κι ὄχι μέ κληρο.

Οἱ ἐννέα ὀρίζονταν ἓνας ἀπὸ κάθε φυλὴ, τὸν δέκατο ὅμως τὸν διάλεγαν ἀπὸ ὅλες τὶς φυλές, γιὰ νὰ εἶναι ἱκανός καὶ ἄξιος γιὰ τὸ ἔργο του. Αὐτός ἦταν καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος, ὁ πρῶτος πολίτης τῆς Ἀθήνας. Αὐτὴ τὴ θέση εἶχε ὁ Περικλῆς.

7. Ἡ καθημερινή ζωή

Τὴν ἐποχὴ τοῦ Περικλῆ, ἡ Ἀθήνα ἀπλωνόταν γύρω ἀπὸ τὸ βράχο τῆς Ἀκροπόλεως. Τὰ σπίτια τῆς πόλης ἦταν μικρά καὶ ἰσόγεια, φτιαγμένα μὲ πέτρες ἢ πλῖθες. Παράθυρα δὲν εἶχαν, ἐπαιρναν φῶς καὶ ἀέρα ἀπὸ μιά ἐσωτερικὴ αὐλὴ. Τὰ σπίτια χωρίζονταν σὲ δύο κυρίως διαμερίσματα. Στὸ ἓνα ἔμεναν οἱ ἄντρες καὶ λεγόταν « ἀνδρών » καὶ τὸ ἄλλο προοριζόταν γιὰ τίς γυναῖκες καὶ λεγόταν « γυναικωνίτις ». Στὴ μέση τῆς αὐλῆς ὑπῆρχε βωμός καὶ κοντά του τὸ ἄγαλμα τοῦ Δία.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι δὲν ἔμεναν γιὰ πολὺ στό σπίτι τους. Τίς περισσότερες ὥρες τίς περνοῦσαν στὴν ἀγορά. Ἐκεῖ ὑπῆρχαν τὰ καταστήματα τῶν ἐμπόρων κι ἐκεῖ πῆγαιναν, γιὰ νὰ συναντήσουν τοὺς φίλους τους; νὰ συζητήσουν, ν' ἀκούσουν τὰ τελευταῖα νέα καὶ νὰ θαυμάσουν τὰ προϊόντα τῶν ἐμπόρων.

Ἡ ἀγορά, μὲ τὴ μεγάλη της κίνηση, ἦταν ἡ καρδιά τῆς Ἀθήνας.

Οἱ γυναῖκες ἔμεναν στό σπίτι καὶ σπάνια ἐβγαίνουν, ὅπως ὅταν ἤθελαν νὰ παρακολουθήσουν τίς μεγάλες θρησκευτικὲς γιορτές.

γ. Ἡ ἐκπαίδευση

Τὴ φροντίδα τῶν παιδιῶν τὴν εἶχε κυρίως ἡ μητέρα καὶ ἡ τροφός, γιατί ὁ πατέρας ἦταν πολὺ ἀπασχολημένος ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι. Ἀγόρια καὶ κορίτσια περνοῦσαν τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς τους παίζοντας κι ἀκούγοντας ἱστορίες ἀπὸ τὴ μητέρα ἢ τὴν τροφά.

Οἱ ἱστορίες εἶχαν θέματα παρμένα ἀπὸ τὰ ὁμηρικὰ

ἔπη καί ἀπό μύθους τοῦ Αἰσώπου. Ἦταν ἡ πρώτη διδασκαλία πού ἔπαιρναν τά παιδιά.

Ἀργότερα, ὅταν τ' ἀγόρια συμπλήρωναν τά ἑφτά τους χρόνια, πήγαιναν στό σχολεῖο, ἐνῶ τά κορίτσια ἔμεναν σπίτι καί μάθαιναν τίς δουλειές τῆς νοικοκυρᾶς.

**Νεαρή γυναίκα ταχτοποιεῖ τὰ
σεντόνια σέ μιά κασέλα**

Ἡ ἐκπαίδευση ἐκεῖνο τόν καιρό, ἦταν ἰδιωτική. Οἱ γονεῖς πλήρωναν τόν γραμματιστή, τόν κιθαριστή καί τόν παιδοτρίβη.

Ὁ γραμματιστής συγκέντρωνε τά παιδιά στό σπίτι του καί τοὺς μάθαινε ἀνάγνωση, γραφή καί λίγη ἀριθμητική. Ἀκολουθοῦσε ἡ διδασκαλία τῆς μουσικῆς, πού τήν εἶχε ἀναλάβει ὁ κιθαριστής.

Αὐτός μάθαινε στά παιδιά νά τραγουδοῦν καί νά παίζουν τήν κιθάρα ἢ τόν αὐλό. Ἡ διδασκαλία τέλειωνε μέ τόν παιδοτρίβη, δηλ. τό γυμναστή.

Ἀπό τά δώδεκα ὡς τά δεκαοχτώ τους χρόνια τ' ἀγόρια σύχναζαν στίς παλαῖστρες καί στά δημόσια γυμνάσια (γυμναστήρια), ὅπου ἔκαναν πολλά ἀγωνίσματα καί συγχρόνως συζητώντας μέ φιλοσόφους, συμπλήρωναν τή μόρφωσή τους.

Οἱ γιοί τῶν φτωχῶν Ἀθηναίων σταματοῦσαν τό σχολεῖο, μόλις ἔπαιρναν τίς βάσεις. Ὑστερα μάθαιναν μιά τέχνη.

Ἀντίθετα, οἱ γιοί τῶν πλούσιων συνέχιζαν τίς σπου-

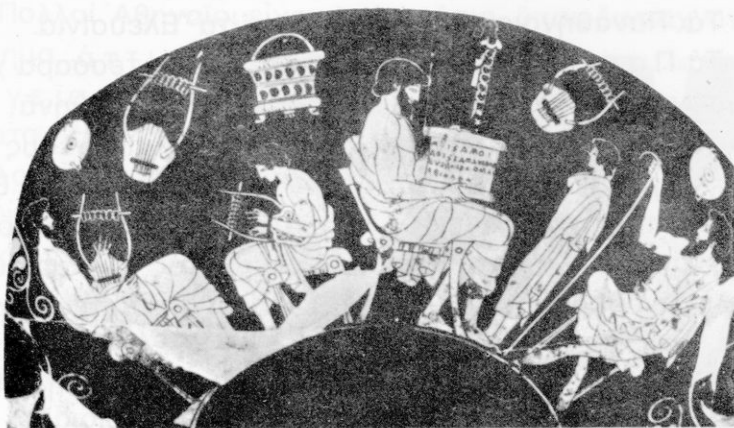
δές τους μέχρι τά δεκαοχτώ τους χρόνια, ὅποτε ἔμπαιναν στήν ἐφηβεία, δηλαδή γίνονταν ἔ φ η β ο ι.

Τότε οἱ πατέρες ἤ οἱ κηδεμόνες τοὺς ὀδηγοῦσαν στοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ Δήμου, γιατί εἶχαν ὑποχρέωση νά ὑπηρετήσουν δύο χρόνια τήν πατρίδα τους.

Σέ ἐπίσημη τελετή, ἔπαιρναν ἀπό τά χέρια τῶν ἀρχόντων τό δόρυ, τήν περικεφαλαία καί τήν ἀσπίδα κι ἔδιναν τόν ὄρκο τοῦ Ἀθηναίου πολίτη στό ναό τῆς Ἀγρὰ ὕλου, ἐπάνω στήν Ἀκρόπολη. Νά ποιός ἦταν ὁ ὄρκος :

Θά τά κρατῶ τά ὄπλα αὐτά καί δέ θά τά ντροπιάσω,
καί μόνος καί μέ συντροφιά καί δῶ κι ὅπου κι ἂν λάχω,
θά πολεμήσω ἀκούραστα κι ἀφρόντιστα θά πέσω·
καί τήν πατρίδα μιά φορά μεγάλη θά τήν κάμω
καί τοὺς δικαίους θ' ἀγαπῶ καί θά τηρῶ τοὺς νόμους,
θά κατατρέχω τόν κακό, θά σφάζω τόν προδότη.
Κι ἂν ἴσως ψέματα μιλῶ, κολάστε με, Θεοί μου.

(Μετάφρ. Κ. Παλαμᾶ)

Μάθημα μουσικῆς καί ἀναγνώσεως

Στά εἴκοσί του χρόνια ὁ νέος Ἀθηναῖος ἦταν πολίτης τοῦ κράτους κι ἦταν ἐλεύθερος νά τριγυρίζει στήν ἀγορά, νά συζητᾷ μέ τούς σοφούς Ἕλληνες καί νά παίρνει μέρος στήν ἐκκλησία τοῦ δήμου.

✓ Ἡ ἐνδυμασία

Ἄντρες καί γυναῖκες τρέφονταν λιτά καί ντύνονταν ἀπλά.

Στό σῶμα τους φοροῦσαν τό χιτῶνα, λινό ἢ μάλλινο, καί τό ἱμάτιο. Τό χιτῶνα τόν φοροῦσαν κατάσαρκα, ἐνῶ τό ἱμάτιο τό ἔριχναν ἐπάνω ἀπό τό χιτῶνα, σάν ἐπαιμωφόρι, τό χειμῶνα.

Στά πόδια τους φοροῦσαν σανδάλια, πού εἶχαν ἓνα δερμάτινο πέλμα καί δένονταν στό πόδι μέ λουριά.

✓ Οἱ γιορτές

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀγαποῦσαν τίς γιορτές καί τίς διασκεδάσεις. Εἶχαν τίς περισσότερες γιορτές ἀπό ὅλους τούς ἄλλους Ἕλληνες. Τρεῖς ἦταν οἱ πιό ἐπίσημες :

Τά Παναθήναια, τά Διονύσια καί τά Ἐλευσίνια.

Τά Παναθήναια τά γιόρταζαν κάθε τέσσαρα χρόνια, τόν μήνα Ἰούλιο, γιά νά τιμήσουν τή θεά Ἀθηνᾶ, πού προστάτευε τήν πόλη τους. Μιά πομπή ἀπό νέους καί νέες, γέροντες καί παιδιά, ὁμορφα ταχτοποιημένη, ξεκινοῦσε ἀπό τόν Κεραμεικό, διάσχιζε τό κέντρο τῆς πόλης κι ἔφτανε στήν Ἀκρόπολη, μεταφέροντας τό καινούριο πέπλο τῆς θεᾶς, πού τό εἶχαν κεντήσει διαλεχτές παρθένες.

Τό πέπλο προοριζόταν νά ντύσει τό ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς.

Αὐτή τήν πομπή τήν ἀναπαράστησε πάνω σέ μάρμα-

ρο, στή ζωφόρο τοῦ Παρθενώνα, ὁ Φειδίας, ἕνας σπουδαῖος γλύπτης.

Τά Διοῦσια τά γιόρταζαν τό μήνα Μάρτιο μέ μεγάλη εὐθυμία, γιά νά τιμήσουν τό θεό Διόνυσο.

Τά Ἑλευσίνια τά γιόρταζαν στίς ἀρχές Σεπτεμβρίου, κάθε χρόνο, πρὸς τιμὴ τῆς Δήμητρας καί τῆς κόρης τῆς Περσεφόνης.

8. Τά ἐπαγγέλματα τῶν Ἀθηναίων

Αὐτό πού ἔκανε πλούσια τὴν Ἀθήνα, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἦταν ἡ βιομηχανία καί τό ἐμπόριο. Τά ἀθηναϊκά ἐμπορικά πλοῖα ταξίδευαν σ' ὅλη τὴ Μεσόγειο καί κουβαλοῦσαν τά ἐμπορεύματα στό λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ, πού ἦταν τό πιά σπουδαῖο λιμάνι σ' αὐτὴ τὴ θάλασσα.

Ἀπὸ τό ἐμπόριο πλούτισαν ὅσοι ἄνθρωποι εἶχαν σχέση μ' αὐτό, ὅπως οἱ ἔμποροι, οἱ ναυτικοί, οἱ τεχνίτες, οἱ ἀργυραμοιβοί (αὐτοὶ πού ἄλλαζαν τά χρήματα).

Πολλοὶ Ἀθηναῖοι εἶχαν ἐργαστήρια, ὅπου ἔφτιαχναν περίφημα ἀττικά ἀγγεῖα, ὑφάσματα, ἐπιπλα.

Ἄλλοι εἶχαν, μποροῦμε νά ποῦμε, μικρά ἐργοστάσια, πού κατασκεύαζαν ὅπλα.

Πολλοὶ ἐργάτες ἔβρισκαν ἀπασχόληση

Ἀγγειοπλάστες σὲ ὥρα δουλειᾶς

Ὁ Παρθενώνας

«Ναέ, καί ποιός νά σ' ἔχτισε, μέσ στους ὥραίους
ὥραϊο,
γιά τήν αἰωνιότητα, μέ κάθε χάρη, Ἑσένα...».

Κ. Παλαμῆς

Ἀναπαράσταση τοῦ χου-
σελεφάντινου ἀγάλματος
τῆς Ἀθηνᾶς

Τό Ἐρέχθειο μέ τίς Καρυάτιδες

στό λιμάνι ἢ στά ναυπηγεῖα τοῦ Πειραιᾶ καί ἄλλου.

Οἱ γεωργοί δούλευαν σκληρά, γιατί χρησιμοποιοῦσαν πρωτόγονα ἄροτρα γιά τό ὄργωμα. Τό ἔδαφος τῆς Ἀττικῆς, ἀπό τήν ἄλλη μεριά, ἦταν ἄγονο καί δέν τοὺς ἔδινε ἄρκετό σιτάρι. Καλλιεργοῦσαν κυρίως τήν ἐλιά, τό ἀμπέλι καί τά ὀπωροφόρα δέντρα.

Πουλοῦσαν λάδι, κρασί καί σύκα κι ἔφερναν ἀπό τήν Αἴγυπτο, τή Σικελία καί τόν Εὐξείνιο Πόντο τό πολύτιμο γι' αὐτοὺς σιτάρι.

9. (Ἡ Ἀκρόπολη τῶν Ἀθηνῶν)

Οἱ Ἀθηναῖοι, μέ ἀρχηγό τόν Περικλῆ, θέλησαν νά τιμήσουν τοὺς θεοὺς καί μάλιστα τή θεά Ἀθηνᾶ, πού πίστευαν πώς τοὺς βοήθησε νά νικήσουν τοὺς Πέρσες.

Γι' αὐτό ἀποφάσισαν νά χτίσουν ξανά στήν Ἀκρόπολη τοὺς ναοὺς, πού τοὺς εἶχε καταστρέψει ὁ Ξέρξης καί ὁ Μαρδόνιος.

Χρήματα εἶχαν ἀπό τό συμμαχικό ταμεῖο καί ἀπό δικά τους ἔσοδα, μάρμαρο ὀλόλευκο τοὺς ἔδινε ἄφθονο ἡ Πεντέλη, καί ὁ Φειδίας, ὁ μεγαλύτερος γλύπτης τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἦταν στή διάθεση τοῦ Περικλῆ.

Ἔτσι χτίστηκαν τά θαυμάσια οἰκοδομήματα, πού καί σήμερα ἀκόμη τά ἐρείπιά τους προκαλοῦν τό θαυμασμό ὅλου τοῦ κόσμου.

Ἐπάνω στό βράχο τῆς Ἀκροπόλεως χτίστηκαν ὁ μικρός ναός τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης ἢ Ἀπτέρου Νίκης, ὅπως τόν λένε, τά Προπύλαια, τό Ἐρέχθειο μέ τις περίφημες Κρυάτιδες καί τό πιό λαμπρό οἰκοδόμημα ὅλων τῶν ἐποχῶν, ὁ Παρθενώνας.

Ἀρχιτέκτονες τοῦ Παρθενῶνα ἦταν ὁ Ἰκτίνος καί

ὁ Καλλικράτης. Μά τή φροντίδα καί τήν ἐπίβλεψη ὅλου τοῦ ἔργου τήν εἶχε ὁ γλύπτης Φειδίας. Ὁ ναός ἦταν δωρικοῦ ρυθμοῦ, ὅλος φτιαγμένος ἀπό πεντελικό μάρμαρο. Ἐξωτερικά ἦταν διακοσμημένος μ' ἐξαιρετικά γλυπτά τοῦ Φειδία καί τῶν μαθητῶν του. Μέσα στό ναό βρισκόταν τό χρυσελεφάντινο ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, πού κρατοῦσε στό δεξί της χέρι τή Νίκη.

Ἐξω ἀπό τόν Παρθενῶνα, στό χῶρο ἀνάμεσα σ' αὐτόν καί στά Προπύλαια, εἶχε στηθεῖ ἓνα πελώριο χάλκινο ἄγαλμα, πού ἦταν ἀφιερωμένο στήν πρόμαχο Ἀθηνᾶ. Ἦταν τόσο μεγάλο, πού οἱ ταξιδιῶτες, ὅταν ἔφταναν στό Σούνιο, ἔβλεπαν τήν ἄκρη ἀπό τό δόρυ πού κρατοῦσε ἡ θεά.

Καί τά δυό ἀγάλματα τῆς Ἀθηνᾶς, τό χρυσελεφάντινο καί τό χάλκινο, ἦταν ἔργα τοῦ Φειδία.

Ἀπ' ὅλα τά ἔργα πού ἔγιναν ἐπάνω στήν Ἀκρόπολη, ὁ Περικλῆς πρόλαβε νά δεῖ τελειωμένο μόνο τόν Παρθενῶνα καί τά Προπύλαια.

Μά κι ἄλλοι ναοί χτίστηκαν τά χρόνια ἐκεῖνα στήν Ἀττική, ὅπως ὁ ναός τοῦ Ἡφαίστου, τό σημερινό Θησεῖο, καί ὁ ναός τοῦ Ποσειδῶνα στό Σούνιο. Ἡ Ἀθήνα πάλι στολίστηκε μέ ὁμορφους κήπους καί δροσερές βρύσες κι ἐνώθηκε μέ τόν Πειραιά μέ δυνατά τείχη, τά μακρά τείχη, πού τήν προστάτευαν ἀπό τοὺς ἐχθρούς της.

10. Οἱ καλές τέχνες – τό θέατρο – τά γράμματα

Οἱ καλές τέχνες

Στά χρόνια τοῦ Περικλῆ ἄνθισαν οἱ καλές τέχνες, ἡ ἀρχιτεκτονική, ἡ γλυπτική, ἡ ζωγραφική. Τά πιό ἀντι-

προσωπευτικά οικοδομήματα ήταν οί ναοί. Αυτούς τούς ἔχτιζαν σύμφωνα μέ δύο σχέδια ἢ δύο ρυθμούς, ὅπως τούς ὀνόμαζαν.

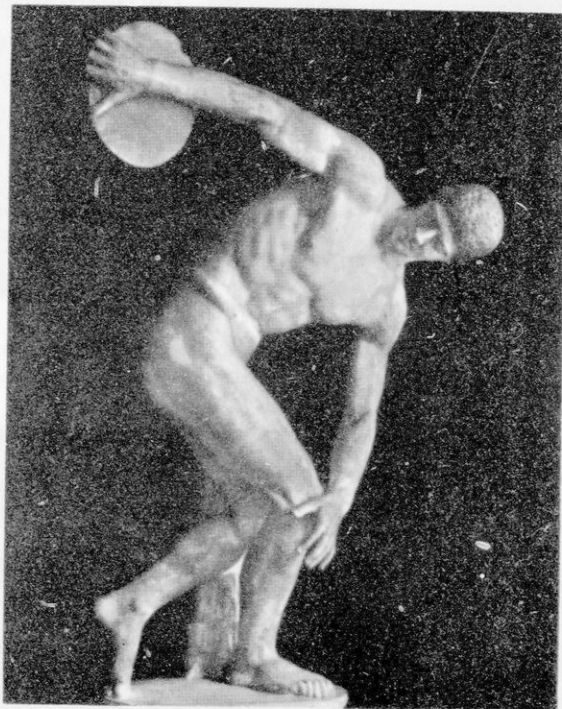
Ὁ ἕνας ἦταν ὁ δωρικός ρυθμός, βαρὺς καί αὐστηρός. Σύμφωνα μ' αὐτόν χτίστηκε ὁ Παρθενώνας.

Ὁ ἄλλος ἦταν ὁ ἰωνικός ρυθμός, ἐλαφρὸς καί κομψός. Ἴωνικό ρυθμό εἶχε ὁ ναὸς τῆς Ἀπτέρου Νίκης.

Τὸν πέμπτο αἰῶνα ἔζησαν οἱ πιό σπουδαῖοι γλύπτες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας. Μπορεῖς νά θυμᾶσαι τὸ Φειδία, τὸ Μύρωνα καί τὸν Πολύκλειτο.

Ξέρεις πὼς ἔργα τοῦ Φειδία ἦταν τὸ χρυσελέφαντινο ἄγαλμα τοῦ Δία στήν Ὀλυμπία καί τῆς Ἀθηνᾶς στόν Παρθενώνα. Ὁ Μύρωνας ἔφτιαχνε τὰ ἔργα του ἀπὸ χαλκό. Ἕνα ἔργο του πολὺ γνωστὸ εἶναι ὁ δισκοβόλος. Παριστάνει ἕναν ἀθλητὴ, ἐνῶ ἐτοιμάζεται νά ρίξει τὸ δίσκο.

Ὁ Πολύκλειτος πρόσεχε πολὺ τίς ἀναλογίες τοῦ ἀν-

Ὁ δισκοβόλος τοῦ Μύρωνα

θρώπινου σώματος κι ένα έργο του, ό περίφημος δ ο ρ υ φ ό ρ ο ς , πήρε τό όνομα κ α ν ό ν α ς δηλ. υπόδειγμα γιά τούς κατοπινούς καλλιτέχνες.

Καί ή ζωγραφική παρουσίασε μιά μεγάλη άκμή εκείνα τά χρόνια. Δυστυχώς δέ σώζονται τά έργα τών μεγάλων ζωγράφων του 5ου αιώνα. Σώζονται όμως πολλά άγγεϊα μέ όμορφες ζωγραφίες, πού μπορείς νά τά δείς στά μουσειά μας. Πάνω σέ φόντο μαύρο ζωγράφιζαν μέ κόκκινο χρώμα τίς μορφές, μέ θέματα παρμένα άπό τήν καθημερινή ζωή. Αύτά ήταν τά περίφημα έ ρ υ θ ρ ό μ ο ρ φ α άγγεϊα, πού μās δίνουν πολλές πληροφορίες γιά τίς δουλειές καί τίς συνήθειες τών Άθηναίων τής έποχής εκείνης.

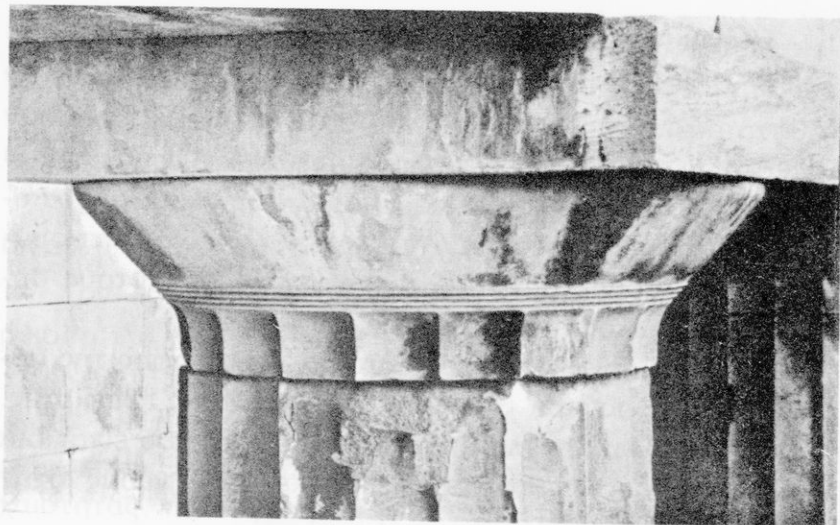
(Τό θέατρο)

Τήν έποχή του Περικλή δημιουργήθηκε ένα καινούριο είδος ποιήσεως, ή δραματική ποίηση, δηλ. τά θεατρικά έργα.

Οί μεγαλύτεροι δραματικοί ποιητές τής άρχαίας Έλλάδας ήταν οί τραγικοί ποιητές: ό *Αίσχύλος*, ό *Σοφοκλής*, ό *Ευριπίδης* καί ό κωμωδιογράφος *Άριστοφάνης*.

Τά έργα τους τά παρουσίαζαν στό θέατρο, πού ήταν ήμικυκλικό καί δέν είχε στέγη. Τέτοια θέατρα είχαν όλες οί πόλεις τής άρχαίας Έλλάδας. Στήν Άθήνα σώζεται τό θέατρο του Διονύσου, κάτω άπό τήν Άκρόπολη. Στήν Άργολίδα σώζεται, σέ πολύ καλή κατάσταση, τό θέατρο τής Έ π ι δ α ύ ρ ο υ .

Τώρα τό έχουν άνακαινίσει καί κάθε καλοκαίρι δίνουν παραστάσεις, «τά Έπιδαύρεια», πού τίς παρακολουθοῦν Έλληνες καί ξένοι.

Κιονόζαρο δωριζού ρυθμού

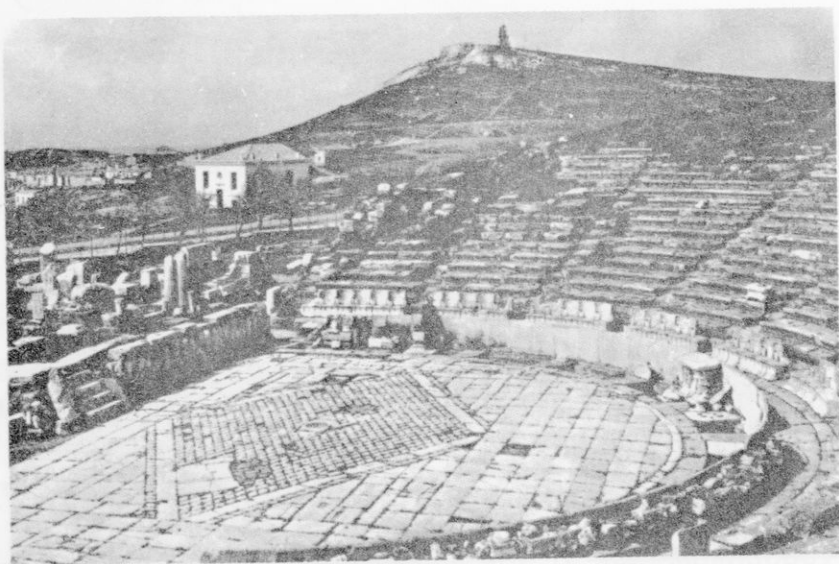

Κιονόζαρο ιωνιζού ρυθμού

(Τά γράμματα)

Τήν ἐποχή τοῦ Περικλῆ, συγκεντρώθηκαν στήν Ἀθήνα πολλοί σοφοί, γιατί ἐκεῖ οἱ ἄνθρωποι μποροῦσαν νά καταλάβουν καί νά ἐκτιμήσουν τίς ἰδέες τους. Ὑπῆρχαν οἱ σοφιστές, πού δίδασκαν στούς νέους τήν «πολιτική τέχνη» καί πίστευαν πώς «ἀληθινό εἶναι ὅ,τι συμφέρει στό ἄτομο καί ἀγαθό ὅ,τι ὠφελεῖ». Γι' αὐτούς δηλαδή ὁ ἄνθρωπος ἦταν τό μέτρο γιά τό καθετί.

Ὁ Σωκράτης ὅμως, ὁ μεγαλύτερος φιλόσοφος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας, δέ συμφωνοῦσε μέ τούς σοφιστές. Ἔλεγε ὅτι πάνω ἀπ' ὅλα ὑπάρχει ἡ ἀλήθεια, πού εἶναι ἴδια γιά ὅλους τούς ἀνθρώπους. Δίδασκε τούς νέους στήν

Τό θέατρο τοῦ Διονύσου κάτω ἀπό τήν Ἀκρόπολη

ἀγορά, στίς παλαῖστρες, στά γυμναστήρια, χωρίς νά παίρνει καμιά ἀμοιβή. Τούς ἔκανε ἐρωτήσεις καί προσπαθοῦσε νά τούς βοηθήσει μόνοι τους νά βροῦν τήν ἀλήθεια γιά τό κάθε θέμα πού συζητοῦσαν.

Ἀργότερα ὁ μαθητής του, ὁ *Πλάτωνας*, ἔγραψε στούς *διαλόγους* του τίς ιδέες τοῦ δασκάλου του.

Τόν 5ο αἰώνα π.Χ. ἔζησαν καί δύο σπουδαῖοι ἱστορικοί:

Ὁ *Ηρόδοτος*, πού ἔγραψε τήν ἱστορία τῶν *περσικῶν πολέμων* καί τόν θεωροῦμε πατέρα τῆς ἱστορίας, καί ὁ *Θουκυδίδης*, ὁ μεγαλύτερος ἱστορικός τῆς ἀρχαιότητος, πού ἔγραψε τήν ἱστορία τοῦ *πελοποννησιακοῦ πολέμου*. Γι' αὐτόν τόν πόλεμο θά διαβάσεις στό ἐπόμενο κεφάλαιο.

Νά θυμᾶσαι:

Στά μέσα τοῦ 5ου αἰώνα π.Χ. ἡ Ἀθήνα ἦταν ἡ πιο σπουδαία πόλη τῆς Ἑλλάδας. Τό πολίτευμά της ἦταν ἡ δημοκρατία.

Ἐκτός ἀπό τούς Ἀθηναίους πολίτες, στήν Ἀθήνα ζοῦσαν οἱ μέτοικοι καί οἱ δοῦλοι.

Οἱ Ἀθηναῖοι ζοῦσαν ἀπλά καί ἀγαποῦσαν τίς γιορτές καί τίς συζητήσεις στήν ἀγορά.

Πλούτισαν ἀπό τό ἐμπόριο, καλλιέργησαν τά γράμματα καί τίς τέχνες καί στόλισαν τήν πόλη τους μέ λαμπρά μνημεῖα.

Ἐκεῖνα τά χρόνια κυδέρνησε τήν Ἀθήνα ἕνας σπου-

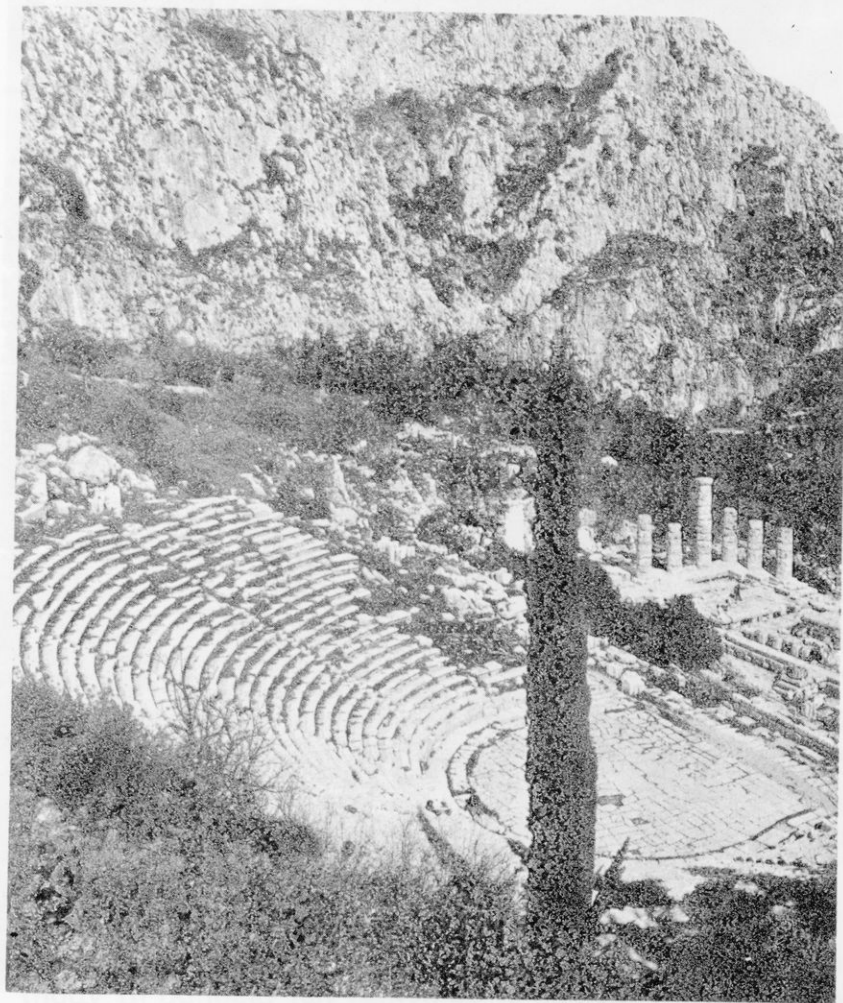
δαῖος πολιτικός, ὁ Περικλῆς. Τότε χτίστηκαν οἱ περισσότεροι ναοὶ ἐπάνω στήν Ἀκρόπολη κι ἔζησαν οἱ σπουδαιότεροι γλύπτες, ζωγράφοι, δραματικοὶ ποιητές καί ἱστορικοὶ τῆς ἀρχαιότητος. Καί γι' αὐτό οἱ ἱστορικοὶ ὀνόμασαν ἐκείνη τήν περίοδο «χρυσό αἰῶνα τοῦ Περικλῆ».

Ἑρωτήσεις – Ἑργασίες

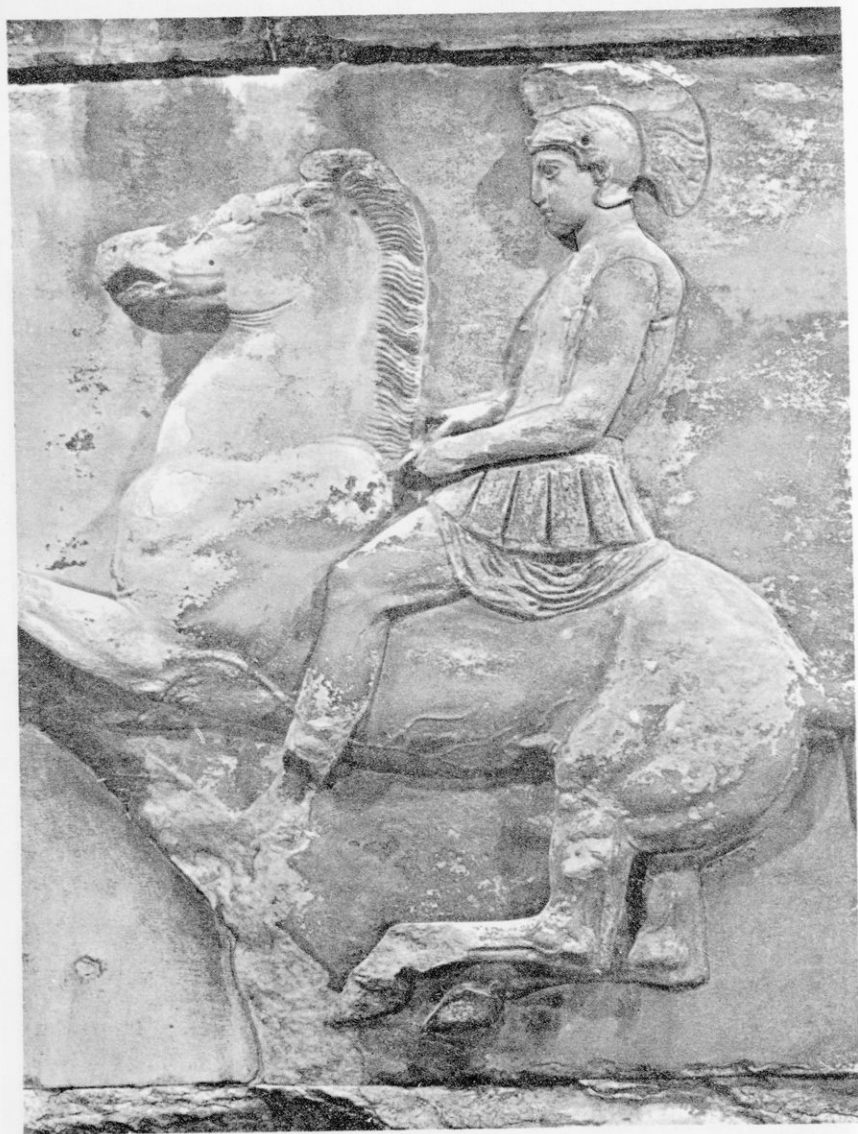
1. ποιοί ἦταν οἱ λόγοι πού, κατά τή γνώμη σου, ὁδήγησαν τήν Ἀθήνα στή μεγάλη της δόξα;
2. Ποιά ἦταν τά δικαιώματα καί οἱ ὑποχρεώσεις στά χρόνια τοῦ Περικλῆ;
 - α) τῶν πολιτῶν;
 - β) τῶν μετοίκων;
 - γ) τῶν δούλων;
3. Γράψε λίγα λόγια γιά τόν Περικλῆ.
4. Διάλεξε καί γράψε γιά ἓνα ἀπό τά παρακάτω θέματα:

α) Προπύλαια	δ) Ἑρχεῖο
β) Παρθενώνας	ε) Ἀγορά
γ) Ναός τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης	στ) Πνύκα
5. Κάνε μιὰ συλλογή εἰκόνων μέ θέμα:
«ἐρυνθρόμορφα ἀττικά ἀγγεῖα»

6. Νά ὀνομάσεις ἓναν ἀρχαῖο γλύπτη, ἓνα σοφό, ἓνα δραματικό ποιητή κι ἓναν ἱστορικό.

Τό ἀρχαῖο θέατρο στούς Δελφούς

Ἀθηναῖος πολεμιστής. (Ἀπό τή ζωφόρο τοῦ Παρθενώνα)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ

Ο ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

(431 π.Χ. - 404 π.Χ.)

Υ 1. Ἡ αἰτία καί ἡ ἀφορμή τοῦ πολέμου

Ὅταν τελείωσαν οἱ περσικοὶ πόλεμοι, οἱ ἑλληνικὲς πόλεις ἔζησαν εἰρηνικά καὶ μερικές πρόκοψαν καὶ πλούτισαν περισσότερο ἀπὸ τίς ἄλλες. Ἐκτός ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ τὴ Σπάρτη, σπουδαῖες πόλεις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας ἦταν τὸ Ἄργος καὶ ἡ Κόρινθος στὴν Πελοπόννησο, ἡ Θήβα στὴ Βοιωτία, ἡ Κέρκυρα στό Ἰόνιο πέλαγος καὶ οἱ Συρακοῦσες στὴ Σικελία.

Ἡ Σπάρτη ζήλευε τὴ δύναμη καὶ τὴ δόξα τῆς Ἀθήνας. Ἦθελε αὐτὴ νὰ εἶναι ἡ πρώτη πόλη τῆς Ἑλλάδας. Ἡ Κόρινθος πάλι, ποὺ ἦταν ἐμπορικὴ καὶ ναυτικὴ πόλη καὶ σύμμαχος τῆς Σπάρτης, μισοῦσε τὴν Ἀθήνα, ποὺ ἦταν θαλασσοκράτειρα. Μά καὶ πολλές συμμαχικὲς πόλεις, ἐπειδὴ πλήρωναν φόρο κι εἶχαν χάσει τὴν ἐλευθερία τους δέ συμπαθοῦσαν τὴν Ἀθήνα κι ἤθελαν νὰ λύσουν τὴν συμμαχία. Ἔτσι δὲν ἔμενε παρά μιὰ ἀφορμή, γιὰ νὰ ξεσπάσει πόλεμος ἀνάμεσα στὶς ἑλληνικὲς πόλεις.

Τὴν ἀφορμὴ τὴν ἔδωσαν οἱ Κερκυραῖοι καὶ οἱ Κορίνθιοι, ποὺ εἶχαν διαφορὲς μεταξύ τους. Οἱ Κερκυραῖοι ζήτησαν τὴ βοήθεια τῶν Ἀθηναίων κι ἐκεῖνοι τοὺς ἔστειλαν στόλο.

Τότε οί Κορίνθιοι πέτυχαν νά γίνει στή Σπάρτη ἓνα συνέδριο τῶν ἀντιπροσώπων τῆς πελοποννησιακῆς συμμαχίας. Τό συνέδριο ἀποφάσισε νά κηρύξει τόν πόλεμο ἐναντίον τῆς Ἀθήνας.

Ἔτσι ἄρχισε ὁ πιό φοβερός πόλεμος στήν ἱστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας, πού ὀνομάστηκε πελοποννησιακός πόλεμος. Εἴκοσι ἐφτά ὁλόκληρα χρόνια κράτησε, ἀπό τό 431 ἕως τό 404 π.Χ. καί κατὰστρεψε ὅ,τι ὠραῖο εἶχε δημιουργηθεῖ στά εἰρηνικά χρόνια, πού ἀκολούθησαν τούς περσικούς πολέμους.

2. Ὁ πόλεμος

Ὁ πελοποννησιακός πόλεμος διαιρεῖται σέ τρεῖς περιόδους. Ἡ πρώτη περίοδος κράτησε ἀπό τό 431 – 421 π.Χ. Ἡ δεύτερη περίοδος περιλαμβάνει τά χρόνια ἀπό τό 415 – 413 π.Χ. καί ἡ τρίτη κράτησε ἀπό τό 413–404 π.Χ. Σ' ἐκεῖνο τό φοβερό πόλεμο οἱ ἐλληνικές πόλεις χωρίστηκαν σέ δύο παρατάξεις. Ἡ μία πῆρε τό μέρος τῆς Ἀθήνας καί ἡ ἄλλη τό μέρος τῆς Σπάρτης. Οἱ δύο ἀντίπαλοι ἦταν πολύ δυνατοί. Ἡ Ἀθήνα βέβαια εἶχε καλύτερο στόλο, μά ἡ Σπάρτη διέθετε ἰσχυρότερο στρατό.

Ὁ πόλεμος διαρκοῦσε κάθε χρόνο ἀπό τό Μάρτιο ἕως τό Νοέμβριο καί τό χειμῶνα σταματοῦσε. Τότε οἱ ἀντίπαλοι ἔκαναν τίς ἀπαραίτητες προετοιμασίες.

Α' περίοδος (431 - 421 π.Χ)

Ὅταν ἄρχισε ὁ πόλεμος, οἱ Σπαρτιάτες μπῆκαν στήν Ἀττική κι ἄρχισαν νά τή λεηλατοῦν, νά κόβουν τά δέντρα καί νά τήν καταστρέφουν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀγρότες ἀφῆσαν

τά σπίτια καί τά κτήματά τους καί κλείστηκαν στά μακρά τείχη, πού εἶχε ὀλοκληρώσει ὁ Περικλῆς, γιά νά ἐνώσει τήν Ἀθήνα μέ τόν Πειραιά καί τό Φάληρο.

Στό μεταξύ ὁ ἀθηναϊκός στόλος λεηλατοῦσε τά εὐφορα παράλια τῆς Πελοποννήσου.

Τό δεύτερο χρόνο τοῦ πολέμου, οἱ Σπαρτιάτες ἔκαναν καινούρια ἐπιδρομή στήν Ἀττική. Τότε ὅμως συνέβη κάτι τρομερό. Στήν Ἀθήνα ἔπese «λοιμός», πού ἦταν μιά τρομερή ἐπιδημία. Ξαπλώθηκε πολύ γρήγορα, γιατί ὁ συνωστισμός ἦταν μέγας ἀνάμεσα στά τείχη. Ἡ ἐπιδημία κράτησε δύο ὀλόκληρα χρόνια. Χιλιάδες Ἀθηναῖοι πέθαναν κι ὁ ἴδιος ὁ Περικλῆς βρῆκε τό θάνατο τό 429 π.Χ. Ἡ συμφορά ἦταν μεγάλη γιά τοὺς Ἀθηναίους.

Στήν κρίσιμη ὥρα τοῦ πολέμου ἔχασαν τόν ἀξιότερο πολιτικό τους ἄντρα. Οἱ διάδοχοί του ἦταν ἄνθρωποι ἐπιπόλαιοι, φιλοπόλεμοι κι ἐγωιστές, πού ὁδήγησαν τήν Ἀθήνα στήν καταστροφή.

Ὁ πόλεμος συνεχίστηκε ἕως τό 421 π.Χ. Στίς μάχες πού ἔγιναν, πότε νικοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι καί πότε οἱ Σπαρτιάτες.

Τελικά, κουρασμένοι οἱ δύο ἀντίπαλοι, ἔκλεισαν εἰρήνη πού ὀνομάστηκε Νικίειος εἰρήνη, ἀπό τόν Ἀθηναῖο στρατηγό *Νικία*, πού ἐργάστηκε γι' αὐτήν.

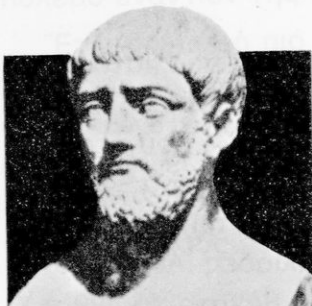
(Β' περίοδος (415 - 413 π.Χ.))

Ἡ εἰρήνη δέν κράτησε πολύ.

Ὁ πόλεμος ξανάρχισε. Τό σπουδαιότερο γεγονός, στή δεύτερη περίοδο τοῦ πολέμου, ἦταν ἡ ἄτυχη ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων στή Σικελία.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, ἓνας φιλόδοξος πολιτικός, πού εἶχε

πολλά χαρίσματα, αλλά και μεγάλα ἐλαττώματα, ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους νά ἐκστρατεύσουν στή Σικελία ἐναντίον τῶν Συρακουσῶν.

Ὁ Ἀλκιβιάδης

Τήν ἀνοιξη τοῦ 415 π.Χ. ξεκίνησε ὁ ἀθηναϊκός στόλος μέ ἀρχηγούς τόν Ἀλκιβιάδη, τό Νικία καί τό Λάμαχο.

Δέν πρόλαβε ὁ στόλος ν' ἀρχίσει τίς ἐπιχειρήσεις καί οἱ Ἀθηναῖοι κάλεσαν τόν Ἀλκιβιάδη νά ἐπιστρέψει στήν Ἀθήνα. Τόν κατηγορήσαν ὅτι πρὶν φύγει εἶχε σπᾶσει μέ τοὺς φίλους του τίς «Ἑρμές»

δηλ. τίς μαρμάρινες στήλες μέ τό κεφάλι τοῦ Ἑρμῆ, πού οἱ Ἀθηναῖοι τίς τοποθετοῦσαν μπροστά στά σπίτια, στούς ναούς καί στίς πλατεῖες.

Ὁ Ἀλκιβιάδης θύμωσε, προσποιήθηκε ὅμως ὅτι δέχτηκε νά γυρίσει. Στό δρόμο δραπέτευσε καί πῆγε στή Σπάρτη. Ὁ θυμός του τόν ἔκαμε προδότη. Παρακίνησε τοὺς Σπαρτιάτες νά στείλουν στρατό στή Σικελία ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων. Στίς ναυμαχίες πού ἔγιναν ἐκεῖ μέ τοὺς Συρακουσίους, καταστράφηκε ὁ ἀθηναϊκός στόλος καί στή μάχη, πού δόθηκε τό 413 π.Χ. στήν ξηρά, νικήθηκε καί αἰχμαλωτίστηκε ὁ ἀθηναϊκός στρατός.

Γ' περίοδος τοῦ πολέμου (413 - 404 π.Χ.)

Στήν τρίτη περίοδο τοῦ πολέμου, οἱ Σπαρτιάτες μῆκαν στήν Ἀττική, κυρίεψαν τή Δεκέλεια καί ὀχυρώθηκαν. Ἐμείναν ἐκεῖ ἐννέα χρόνια καί λεηλατοῦσαν συστηματικά τήν Ἀττική.

Ἡ κατάσταση ἦταν πολύ δύσκολη γιά τούς Ἀθηναίους. Ὁ στόλος τους εἶχε καταστραφεῖ, τά χρήματα τελείωναν καί ἡ πείνα τούς ἀπειλοῦσε, καθώς οἱ ἀγρότες δέν μποροῦσαν νά καλλιεργήσουν τά κτήματά τους.

Τό πιό λυπηρό ὅμως ἦταν ὅτι οἱ Σπαρτιάτες ἔκαναν συμμαχία μέ τούς Πέρσες. Οἱ Πέρσες θά τούς ἔδιναν χρήματα νά συνεχίσουν τόν πόλεμο καί οἱ Σπαρτιάτες σ' ἀντάλλαγμα ἀναγνώριζαν τούς Πέρσες σάν κυρίαρχους τῶν ἐλληνικῶν πόλεων τῆς Μ. Ἀσίας.

Παρ' ὅλα αὐτά, οἱ Ἀθηναῖοι συγκέντρωσαν ὅσες δυνάμεις τούς ἀπέμειναν κι ἔφτιαξαν γρήγορα καινούριο στόλο.

Ὁ σπαρτιατικός στόλος μέ ἀρχηγό τό *Λύσανδρο* ἔπλευσε στόν Ἑλλάσποντο, γιά νά ἐμποδίζει τά ἀθηναϊκά πλοῖα νά μεταφέρουν σιτάρι ἀπό τόν Εὐξεινο Πόντο. Ὁ ἀθηναϊκός στόλος μέ ἀρχηγό τόν *Κόνωνα* ἔπλευσε ἐναντίον του καί ἀγκυροβόλησε κοντά σέ μιά τοποθεσία πού ὀνομαζόταν «Αἰγός ποταμοί».

Μιά μέρα ὅμως, πού τά πληρώματα εἶχαν ἀφήσει τά πλοῖα τους καί πῆγαν γιά τρόφιμα, ὁ Λύσανδρος ἐπετέθηκε ξαφνικά καί κυρίευσε ὅλο τό στόλο, ἐκτός ἀπό 12 πλοῖα, πού κατάφεραν νά φτάσουν στήν Κύπρο μέ τόν ἀρχηγό Κόνωνα.

Οἱ Σπαρτιάτες φέρθηκαν πολύ σκληρά. Σκότωσαν ὅλους τούς Ἀθηναίους αἰχμαλώτους. Ὑστερα ἔπλευσαν στόν Πειραιά καί πολιορκήσαν τήν Ἀθήνα ἀπό τή θάλασσα, ἐνῶ ὁ σπαρτιατικός στρατός τήν πολιορκοῦσε ἀπό τήν ξηρά. Χωρίς νά περιμένει βοήθεια ἀπό κανέναν, ἡ Ἀθήνα ἀντιστάθηκε ἥρωικά ἀρκετούς μῆνες, ἀλλά τελικά ἡ πείνα ἀνάγκασε τούς κατοίκους της νά παραδοθοῦν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὑπόγραψαν μιά πολύ σκληρή καί ταπεινωτική συνθήκη εἰρήνης. Σύμφωνα μ' αὐτήν, ἔπρεπε νά γκρεμίσουν τά μακρά τείχη καί τίς ὀχυρώσεις τοῦ Πειραιᾶ, νά παραδώσουν ὅλο σχεδόν τό στόλο τους, νά γίνουν σύμμαχοι τῶν Σπαρτιατῶν καί τό – χειρότερο – νά καταργήσουν τό δημοκρατικό τους πολίτευμα. Οἱ Σπαρτιάτες ὄρισαν τριάντα φίλους τους, Ἀθηναίους ἀριστοκράτες, νά κυβερνοῦν τήν Ἀθήνα.

Ἦταν τόσο σκληροί καί φέρθηκαν μέ τέτοια ἀγριότητα στούς Ἀθηναίους, πού ὀνομάστηκαν «τριάκοντα τύραννοι». Ἡ ὀνομασία «τύραννος» ἔχασε τή σημασία της κι ἀντί ἀρχηγός σήμαινε βασανιστής.

Δέν πέρασε ὅμως χρόνος καί ὁ Θρασύβουλος, ἓνας Ἀθηναῖος στρατηγός, πού εἶχε καταφύγει στή Θήβα, γύρισε πίσω μέ ἄλλους ἐξόριστους καί κατόρθωσε νά διώξει τούς 30 τυράννους καί νά ξαναφέρει στήν Ἀθήνα τή δημοκρατία.

(3. Τά ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου)

Ὁ πελοποννησιακός πόλεμος ἦταν μιά μεγάλη συμφορά γιά τήν Ἑλλάδα. Χιλιάδες ἄνθρωποι σκοτώθηκαν κι ἀπό τίς δύο παρατάξεις. Σπουδαῖες πόλεις καταστράφηκαν. Ἡ ὑπαιθρος ἐρημώθηκε. Φτώχεια καί πείνα ἦταν τά φυσικά ἀποτελέσματά του.

Τό χειρότερο ὅμως σ' αὐτόν τόν πόλεμο ἦταν ὅτι οἱ Ἕλληνες ξέχασαν τήν κοινή τους καταγωγή καί τούς κοινούς δεσμούς πού εἶχαν καί ζήτησαν ἀπό τούς Πέρσες, τούς ἐχθρούς τους, βοήθεια.

Θά θυμᾶσαι πῶς στούς περσικούς πολέμους ἡ ἐνότητα τῶν Ἑλλήνων ἔσωσε τή χώρα μας καί τή δόξασε. Τώρα

ή διχόνοια, ή φιλοδοξία καί ή αγάπη γιά τά πρωτεΐα προκάλεσαν τόν ἐ μ φ ύ λ ι ο π ό λ ε μ ο , πού ρήμαξε τήν ἀρχαία Ἑλλάδα.

Στόν Πελοποννησιακό πόλεμο σκοτώθηκαν χιλιάδες Ἕλληνες. Τό ἀγαλματάκι παριστάνει ἕναν πληγωμένο πολεμιστή

Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

✓ 1. Οἱ Σπαρτιάτες γίνονται κακοί ἡγεμόνες τῶν Ἑλλήνων

Ὄταν τελείωσε ὁ πελοποννησιακός πόλεμος, ἡ Σπάρτη ἦταν ἡ πιό δυνατή πόλη τῆς Ἑλλάδας.

Δέ ὕσάθηκε ὁμως στό ὕψος της. Μεταχειρίστηκε ὄχι μόνο τοὺς Ἀθηναίους μά καί τοὺς συμμάχους της σάν ὑπόδουλους.

Σ' ὅποια πόλη ὑπῆρχε δημοκρατία, τήν κατάργησε κι ἔβαλε ὀλιγαρχικό πολίτευμα. "Ὅρισε μάλιστα σέ κάθε πόλη ἓνα Σπαρτιάτη διοικητή, τόν ἀρμολύτη, καί ὑποχρέωσε τούς κατοίκους νά πληρώνουν φόρο μεγαλύτερο ἀπό ἐκεῖνον πού ἔδιναν στούς Ἀθηναίους, πρὶν ἀρχίσει ὁ πόλεμος.

Κανείς δέν ἦταν εὐχαριστημένος ἀπό τή σκληρή ἡγεμονία τῆς Σπάρτης. Ἡ Κόρινθος, ἡ Θήβα, τό Ἄργος, κατάλαβαν πώς οἱ Σπαρτιάτες δέν ἦταν καλύτεροι ἀπὸ τούς Ἀθηναίους κι ὅτι ὁ πόλεμος δέν εἶχε ὠφελήσει σέ τίποτε.

Υ 2. Ἡ κάθοδος τῶν Μυρίων (401 π.Χ.)

Βασιλιάς τῶν Περσῶν ἐκεῖνα τά χρόνια ἦταν ὁ Ἀρταξέρξης. Ὁ μικρότερος ἀδερφός του ὅμως, ὁ σατράπης Κύρος, θέλησε νά πάρει αὐτός τό θρόνο καί ζήτησε βοήθεια ἀπὸ τούς Σπαρτιάτες. Τούς θύμιζε ὅτι μέ περσικά χρήματα εἶχαν νικήσει τούς Ἀθηναίους στὸν πελοποννησιακό πόλεμο.

Ὁ Κύρος, ἀφοῦ συγκέντρωσε ἀρκετό βαρβαρικό στρατό καί 13.000 Ἕλληνες μισθοφόρους (στρατιῶτες πού πολεμοῦσαν μέ μισθό), προχώρησε στό ἐσωτερικό τῆς Περσίας ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του.

Στὴ μάχη, πού ἔγινε στὰ Κούναξα, ὁ Κύρος σκοτώθηκε καί ἡ ἐκστρατεία του ἀπέτυχε.

Οἱ Ἕλληνες, πού ὀνομάστηκαν μύριοι (δηλ. δέκα χιλιάδες), ἀποφάσισαν νά γυρίσουν στὴν Ἑλλάδα. Οἱ Πέρσες ὅμως μέ δόλο σκότωσαν ὅλους τούς στρατηγούς τους.

Στὴ δύσκολη ἐκείνη στιγμή ἕνας Ἀθηναῖος, ὁ Ξενοφώντας, ἀνάλαβε νά γίνει ἀρχηγός καί νά τούς ὀδηγήσει

στήν πατρίδα τους. Τό ἔργο του δέν ἦταν καθόλου εὐ-
κολο. Ἔπρεπε νά περάσουν μέσα ἀπό μίαν ἄγνωστη κι
ἐχθρική χώρα καί νά φτάσουν στή θάλασσα, στόν Εὐξεινο
Πόντο. Ἡ κ ἄ θ ο δ ο ς τ ὠ ν Μ υ ρ ί ω ν , ὅπως τή λένε,
ἔγινε μέ ἀφάνταστες περιπέτειες καί πολλούς κινδύνους.

Ὅταν, ὕστερα ἀπό τέσσερις μῆνες ἐξαντλητικῆς πο-
ρείας, οἱ Ἕλληνες ἀντίκρισαν τή θάλασσα, φώναξαν γε-
μάτοι χαρά καί ἀνακούφιση: «θάλαττα! θάλαττα!» Ὁ Ξε-
νοφώντας εἶχε τελειώσει τό ἔργο του.

✓ 3. Ὁ Ἀγησίλαος, ἕνας σπουδαῖος Σπαρτιάτης βασι- λιάς

Στό μεταξύ ὁ σατράπης, πού πῆρε τή θέση τοῦ Κύ-
ρου, θέλησε νά τιμωρήσει τίς ἐλληνικές πόλεις τῆς Ἰω-
νίας, πού τόν εἶχαν βοηθήσει. Γι' ἄλλη μιά φορά οἱ Ἴωνες
στράφηκαν στήν παλιά τους πατρίδα καί ζήτησαν βοήθεια
ἀπό τοὺς Σπαρτιάτες, μιά κι ἐκεῖνοι ἦταν τότε οἱ ἡγεμό-
νες τῆς Ἑλλάδας.

Οἱ Σπαρτιάτες ἔστειλαν στρατό μέ ἀρχηγό τό βασιλιά
Ἀγησίλαο. Ἦταν κοντός καί κουτσός, ἀλλά γενναῖος,
ἀπλός κι ἐξαίρετος στρατηγός. Ὁ Ἀγησίλαος νίκησε σέ
πολλές μάχες τόν περσικό στρατό κι εἶχε σκοπό νά συ-
νεχίσει τόν πόλεμο καί νά διαλύσει τό περσικό κράτος. Τό
σχέδιό του δέν μπόρεσε νά τό πραγματοποιήσει, γιατί οἱ
Σπαρτιάτες τόν κάλεσαν πίσω στήν Ἑλλάδα. Οἱ Κορίνθιοι,
οἱ Θηβαῖοι καί οἱ Ἀργεῖοι, πού ἦταν δυσαρεστημένοι μέ
τοὺς Σπαρτιάτες, ἐνώθηκαν μέ τοὺς Ἀθηναίους καί κήρυ-
ξαν τόν πόλεμο ἐναντίον τῆς Σπάρτης.

Στήν Κορώνεια τῆς Βοιωτίας ὁ Ἀγησίλαος
ἔδωσε μάχη μέ τόν ἐνωμένο στρατό τῶν συμμάχων καί
τοὺς νίκησε (394 π.Χ.). Πρέπει νά ξέρεις ὅμως ὅτι

δέν ἔνιωθε καμιά χαρά, ὅταν ἔβλεπε τούς Ἕλληνες νά πολεμοῦν μεταξύ τους.

Τόν ἴδιο χρόνο ὁ Ἀθηναῖος ναύαρχος *Κόνωνας*, πού εἶχε καταφύγει στήν Κύπρο, ζήτησε τή βοήθεια τῶν Περσῶν καί νίκησε τόν σπαρτιατικό στόλο στή Μ. Ἀσία. Ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης στή θάλασσα διαλύθηκε.

Θά λυπηθεῖς πολύ σά μάθεις ὅτι ἐκείνη τή δύσκολη ὥρα οἱ Σπαρτιάτες ἔστειλαν πάλι καί ζήτησαν βοήθεια ἀπό τούς Πέρσες. Ἔτσι ἔδωκαν τό δικαίωμα στόν Πέρση βασιλιά ν' ἀναμειχτεῖ στίς ὑποθέσεις τῆς Ἑλλάδας. Ἔστειλαν μάλιστα τόν Ἀνταλκίδα νά κάμει εἰρήνη. Ὁ Ἀρταξέρξης πρόσταξε τούς Ἕλληνες νά κάμουν εἰρήνη. Τούς ἀπέιλησε ὅτι θά πολεμοῦσε μέ ὅλη του τή δύναμη, μέ στρατό καί μέ στόλο, ὅποιον τολμοῦσε νά μή δεχτεῖ τήν εἰρήνη.

Γιά τόν ἑαυτό του ὁ Πέρσης βασιλιάς κράτησε ὅλες τίς ἑλληνικές πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας καί τήν Κύπρο.

Ἡ ταπεινωτική αὐτή εἰρήνη ὀνομάστηκε Ἀ ν τ α λ κ ῖ δ ε ι ο ς ε ἰ ρ ῆ ν η (387 π.Χ.).

Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ

(4. Ὁ Πελοπίδας ἐλευθερώνει τή Θήβα (379 π.Χ.))

Μετά τήν Ἀνταλκίδειο εἰρήνη οἱ Σπαρτιάτες ἐξακολουθοῦσαν νά εἶναι οἱ ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδας.

Οἱ περισσότερες ὅμως ἑλληνικές πόλεις μισοῦσαν τή Σπάρτη γιά τήν τυραννική της ἡγεμονία καί γιά τήν προδοτική της συμπεριφορά.

Ἡ Θήβα ὅπως ἔμαθες, ἦταν μιά σπουδαία πόλη τῆς Βοιωτίας. Σ' αὐτήν ὑπῆρχαν δύο πολιτικά κόμματα, τό ἀριστοκρατικό καί τό δημοκρατικό. Οἱ Σπαρτιάτες βοή-

θησαν τούς ἀριστοκρατικούς Θηβαίους ν' ἀναλάβουν τή διοίκηση τῆς Θήβας καί φυλάκισαν τόν ἀρχηγό τῶν δημοκρατικῶν. Στήν ἀκρόπολη τῆς Θήβας, τήν Καδμεΐα, ἐγκαταστάθηκε σπαρτιατική φρουρά (382 π.Χ.).

Πολλοί δημοκρατικοί Θηβαῖοι ἔφυγαν τότε ἀπό τή Θήβα καί ζήτησαν καταφύγιο στήν Ἀθήνα. Ἀνάμεσά τους ἦταν καί ὁ Πελοπίδας, ἕνας σπουδαῖος Θηβαῖος, πού ἀγαποῦσε πολύ τήν πατρίδα του.

Αὐτός κατάφερε, ὕστερα ἀπό τρία χρόνια, νά γυρίσει κρυφά, τή νύχτα στή Θήβα μέ μερικούς φίλους του. Σκότωσε τούς ἄρχοντες καί μέ τή βοήθεια τῶν δημοκρατικῶν Θηβαίων, πού εἶχαν μείνει στήν πόλη, ἔδωξε τήν σπαρτιατική φρουρά ἀπό τήν Καδμεΐα.

Ἔτσι ἡ Θήβα ἐλευθερώθηκε καί, ὅπως θά δεῖς παρακάτω, γιά μερικά χρόνια πῆρε τή θέση τῆς Σπάρτης. Ἐγινε ἡ «πρώτη» πόλη τῆς Ἑλλάδας.

5. Ὁ Ἐπαμεινώνδας – Μάχη στά Λεῦκτρα (371 π.Χ)

Ὁ Πελοπίδας εἶχε ἕνα στενό καί ἀγαπημένο φίλο, τόν Ἐπαμεινώνδα. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἦταν ἐξαιρετικά μορφωμένος καί σπουδαῖος στρατηγός.

Οἱ δύο φίλοι εἶχαν σκοπό νά δοξάσουν τήν πατρίδα τους, νά τή δοῦν νά κυβερνᾷ ὅλη τήν Ἑλλάδα. Ἐτοίμασαν λοιπόν ἰσχυρό στρατό κι ὁ Πελοπίδας ὀργάνωσε τόν ἱερό λόχο.

Τριακόσια νέα παλικάρια ἀπό τίς καλύτερες οἰκογένειες τῆς Θήβας γυμνάστηκαν κι ὀρκίστηκαν νά σκοτωθοῦν παρά νά ὑποχωρήσουν τήν ὥρα τῆς μάχης.

Ἡ δύναμη τῆς Θήβας ἀνησύχησε τούς Σπαρτιάτες, πού μπῆκαν στή Βοιωτία, ἔτοιμοι νά πολεμήσουν τούς Θηβαίους.

Στά Λεῦκτρα, κοντά στή Θήβα, συναντήθηκαν οἱ δύο στρατοί τό 371 π.Χ. Ὁ Ἐπαμεινώνδας, μέ τή λοξή τοῦ φάλαγγα, κι ὁ Πελοπίδας μέ τόν ιερό λόχο, πολέμησαν γενναῖα καί κέρδισαν μιά λαμπρή νίκη. Ἡ Σπάρτη νικήθηκε γιά πρώτη φορά καί ἡ κυριαρχία της στήν Ἑλλάδα κλονίστηκε.

6. Ἡ μάχη τῆς Μαντίνειας – Θάνατος τοῦ Ἐπαμεινώνδα

Ἡ νίκη στά Λεῦκτρα γέμισε μέ δόξα τούς Θηβαίους. Οἱ περισσότερες ἑλληνικές πόλεις ζήτησαν τότε νά γίνουν σύμμαχοι τῆς Θήβας.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας, γιά νά ταπεινώσει τή Σπάρτη, πέρασε τόν Ἰσθμό καί μπήκε στήν Πελοπόννησο. Τόν Πελοπίδα τόν ἔστειλε στή Θεσσαλία καί στή Μακεδονία.

Οἱ δύο φίλοι εἶχαν μεγάλες ἐπιτυχίες παντοῦ ὅπου πῆγαν. Μά οἱ Ἀθηναῖοι, πού φοβήθηκαν τή δύναμη τῆς Θήβας, συμμάχησαν μέ τούς παλιούς τους ἐχθρούς, τούς Σπαρτιάτες, γιά νά τήν καταστρέψουν.

Ἡ τελευταία μάχη δόθηκε στή Μαντίνεια τῆς Πελοποννήσου τό 362 π.Χ. Ἀθηναῖοι, Σπαρτιάτες καί ἄλλοι Πελοποννήσιοι συγκεντρώθηκαν ἐκεῖ νά πολεμήσουν τούς Θηβαίους καί τούς συμμάχους τους.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐπιτέθηκε μέ ὁρμή καί νίκησε τούς ἀντιπάλους του, μά πληγώθηκε θανάσιμα καί πέθανε ἀπό τό τραῦμα του.

Λένε πώς, λίγο πρίν πεθάνει, ἓνας φίλος του τοῦ εἶπε:

– Τί κρίμα, Ἐπαμεινώνδα, πεθαίνεις χωρίς ν' ἀφήσεις παιδιά.

Καί πήρε αὐτή τήν ἀπάντησιν:

— Ἀφήνω δύο ἀθάνατες θυγατέρες: τή νίκη στά Λεῦκτρα καί τή νίκη στή Μαντίνεια.

Ἔτσι πέθανε ὁ μέγας Θηβαῖος πατριώτης, ὁ Ἐπαμεινώνδας.

Ὁ Πελοπίδας εἶχε σκοτωθεῖ δύο χρόνια πρὶν σέ μιὰ μάχη μέ τούς Θεσσαλοὺς.

Ἡ ἡγεμονία τῆς Θήβας ἔσβησε μέ τή σειρά της κι ὁ πόλεμος γιά τὰ πρωτεῖα σταμάτησε ἀνάμεσα στίς ἐλληνικές πόλεις. Τό τέλος τῶν ἐμφυλίων πολέμων βρῆκε τούς Ἕλληνες ἐξαντλημένους, ἀδύναμους καί ταραγμένους. Στά μέσα τοῦ τέταρτου αἰῶνα π.Χ. στή νότια Ἑλλάδα δέν ὑπῆρχε καμιὰ ἰσχυρή πόλη, ν' ἀντιμετωπίσει ἕναν ἐχθρό, ἂν παρουσιαζόταν.

Νά θυμᾶσαι:

Ἡ Σπάρτη καί ἡ Κόρινθος ζήλεψαν τή δόξα τῆς Ἀθήνας καί θέλησαν νά τήν καταστρέψουν. Τό 431 π.Χ. στήν Ἑλλάδα ἄρχισε ἕνας ἐμφύλιος πόλεμος, ὁ γνωστός πελοποννησιακός πόλεμος, πού τελείωσε τό 404 π.Χ.

Οἱ Ἀθηναῖοι νικήθηκαν καί ἀναγκάστηκαν νά παραδώσουν τήν πόλη τους στούς Σπαρτιάτες μέ ταπεινωτικούς ὅρους.

Γιά λίγα χρόνια οἱ Σπαρτιάτες ἔγιναν οἱ ἡγεμόνες τῶν Ἑλλήνων. Μά δέν ἄρχισαν ν' ἀρχίσουν καινούριοι ἐμφύλιοι πόλεμοι, γιατί οἱ ἐλληνικές πόλεις ἦταν δυσαρεστημένες ἀπό τή σκληρή διοίκηση τῶν Σπαρτιατῶν.

Οἱ Θηβαῖοι νίκησαν στά Λεῦκτρα (371 π.Χ) τούς Σπαρτιάτες κι ἔγιναν μέ τή σειρά τους ἡγεμόνες τῶν Ἑλλήνων.

Όταν στή μάχη τῆς Μαντινείας σκοτώθηκε ὁ ἄξιος στρατηγός τους, ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἔπαψαν νά ἔχουν τήν ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδας.

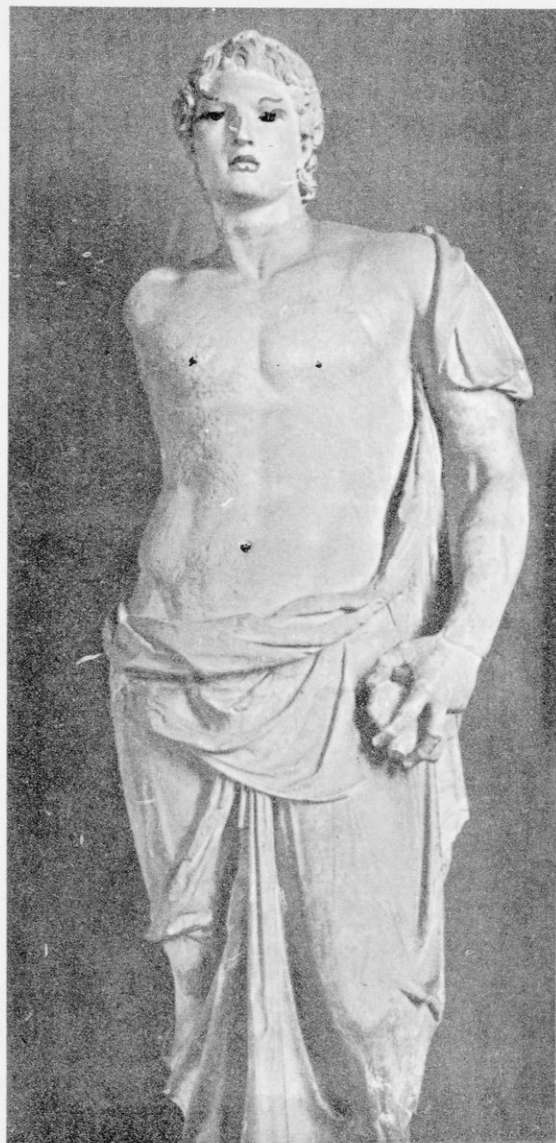
Ἀπό τούς μακροχρόνιους ἐμφύλιους πολέμους, οἱ ἐλληνικές πόλεις ἐξαντλήθηκαν κι ἔχασαν τή δύναμή τους.

Ἐρωτήσεις

1. Ποιά ἦταν ἡ αἰτία καί ποιά ἡ ἀφορμή τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου;
2. Νά διηγηθεῖς μέ λίγα λόγια τί ἔγινε σέ κάθε μιά ἀπό τίς τρεῖς περιόδους τοῦ πολέμου.
3. Ποιά ἦταν τά ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου;

4. Νά συγκρίνεις τήν Ἀθήνα στήν ἀρχή τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου μέ τήν Ἀθήνα τοῦ 404 π.Χ.
5. Ὁ πελοποννησιακός πόλεμος ἔρχισε τό 431 καί τέλειωσε τό 404. Κράτησε συνολικά 27... χρόνια.
6. Οἱ Σπαρτιάτες νικήθηκαν στά τό ἀπό τοὺς Θηβαίους. Ὁ Ἐπαμεινώνδας σκοτώθηκε τό στή μάχη τῆς

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΩΔΕΚΑΤΟ

Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

✓ Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ

Οί Μακεδόνες, συγγενείς τῶν Δωριέων, κατοικοῦσαν στό βόρειο μέρος τῆς Ἑλλάδας σ' ἓνα εὐφορο τόπο, περικυκλωμένο ἀπό ψηλά βουνά. Μιλοῦσαν τήν ἑλληνική γλῶσσα καί λάτρευαν τοὺς Ὀλύμπιους θεούς, ἔζησαν ὅμως πολλά χρόνια ἀπομονωμένοι ἀπό τοὺς ἄλλους Ἕλληνες καί δέ δημιούργησαν σπουδαῖο πολιτισμό. Οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, τοὺς δυνατοὺς καί φιλοπόλεμους Μακεδόνες, τοὺς θεωροῦσαν ἀπολίτιστους.

Τῇ Μακεδονίᾳ κυβερνοῦσε ὁ βασιλιάς μέ τή βοήθεια τῶν εὐγενῶν. Ἀρχικά, πρωτεύουσα τοῦ μακεδονικοῦ κράτους ἦταν οἱ Αἰγές, ἡ σημερινή Ἑδεσσα. Ἀργότερα, οἱ βασιλιάδες μετέφεραν τήν πρωτεύουσα στήν Πέλλα, γιά νά ἔχουν πιό κοντά τή θάλασσα.

Στά μέσα τοῦ τέταρτου αἰῶνα π.Χ. στό θρόνο τῆς Μακεδονίας ἀνέβηκε ὁ Φίλιππος ὁ Β' (359 π.Χ.). Ἦταν ἓνας ἔξυπνος, αποφασιστικός καί φιλόδοξος βασιλιάς. Στά χρόνια του ἡ Μακεδονία ἔγινε τό ἰσχυρότερο κράτος τῆς Ἑλλάδας.

Ἦταν δεκαπέντε χρόνων ὁ Φίλιππος, ὅταν τόν ἔστει-

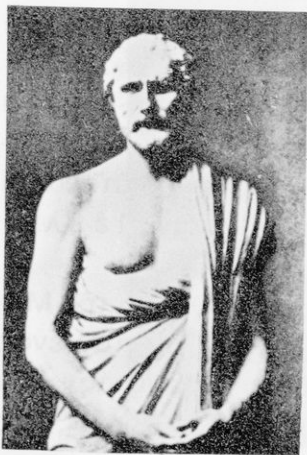
λαν ὄμηρο στή Θήβα. Ἐξῆσε ἐκεῖ τρία χρόνια καί πολύ ὠφελήθηκε. Ἔμαθε ἀπό τόν Πελοπίδα καί τόν Ἑπαμεινώνδα τήν πολεμική τέχνη καί ἀκόμη τοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νά γνωρίσει ἀπό κοντά σέ ποιᾶ κατάσταση πολιτική βρίσκονταν οἱ ἑλληνικές πόλεις τοῦ Νότου. Εἶδε τή διαμάχη καί τήν ἀντιζηλία τους κι ἔταξε σκοπό τῆς ζωῆς του νά μεγαλώσει τό κράτος του, νά ἐνώσει τίς ἑλληνικές πόλεις καί, ἀφοῦ γίνει μοναδικός κύριος ὅλης τῆς Ἑλλάδας, νά ὀδηγήσει τοὺς Ἑλλήνες στήν Ἀσία ἐναντίον τῶν Περσῶν.

1. Μακεδονική φάλαγγα – Ἐπιτυχίες τοῦ Φιλίππου

Γιά νά πετύχει τό σχέδιό του, ὁ Φίλιππος ἐτοίμασε ἰσχυρό στρατό, τόν ὅπλισε μ' ἓνα δόρυ, πού εἶχε μῆκος 6 μέτρα, τήν περίφημη σάρισα καί τοῦ ἔδωσε ἓναν καινούριο σχηματισμό στή μάχη, πού ὀνομάστηκε μακεδονική φάλαγγα. Στή μακεδονική φάλαγγα δεκάξι ἄντρες ἦταν παραταγμένοι ὁ ἓνας κοντά στόν ἄλλο σέ δεκάξι παράλληλες σειρές, σχημάτιζαν δηλ. ἓνα τετράγωνο. Ἡ φάλαγγα μέ τοὺς σαρισοφόρους ἔμοιαζε μ' ἓνα τεῖχος ἀδιαπέραστο καί ἀνίκητο.

Ὁργάνωσε τό ἵππικό, ὅπλισε καλά τοὺς ἵππεῖς καί τοὺς ἀνάθεσε τήν ἐπίθεση.

Πανέτοιμος ὁ Φίλιππος ἄρχισε τίς κατακτήσεις του, γιά νά πραγματοποιήσει τό μεγάλο του σχέδιο. Πότε μέ τή διπλωματία

Ὁ ρήτορας Δημοσθένης

καί πότε μέ τή βία, κατόρθωσε μέσα σέ δέκα χρόνια νά γίνει κύριος τῆς Χαλκιδικῆς, τῆς Θεσσαλίας καί τῆς Θράκης.

Ἀπό τά χρυσοφόρα μεταλλεῖα τοῦ Παγγαίου ὄρους προμηθεύτηκε χρυσάφι ἄρκετό, γιά νά κατασκευάσει ἰσχυρό στόλο καί ν' ἀποκλείσει τούς Ἀθηναίους ἀπό τόν Ἑλλήσποντο καί τό Βόσπορο.

Οἱ ἐλληνικές πόλεις τοῦ Νότου, ἂν καί ἀνησυχοῦσαν γιά τή δύναμη τοῦ Φιλίππου, ἄργησαν νά λάβουν τά μέτρα τους.

Στήν Ἀθήνα ἓνας σπουδαῖος ρήτορας, ὁ Δημοσθένης, μάταια ἐβγαζε πύρινους λόγους ἐναντίον τοῦ Φιλίππου, τούς περίφημους Φιλίππικούς. Μ' αὐτούς ἤθελε ν' ἀποδείξει στούς συμπατριῶτες του ὅτι ὁ Φίλιππος ἦταν ἐχθρός τῆς δημοκρατίας καί τῆς ἐλευθερίας κι ἔπρεπε νά ἐνωθοῦν οἱ Ἕλληνες καί νά τόν πολεμήσουν.

Ξεχνοῦσε ἢ δέν ἤθελε νά παραδεχτεῖ ὅτι ἡ Ἀθήνα δέν ἦταν παντοδύναμη.

2. Ἡ μάχη τῆς Χαιρώνειας (338 π.Χ.)

Τό 338 π.Χ. ἀποφάσισαν ἐπί τέλους οἱ Ἀθηναῖοι νά ἐνωθοῦν μέ τούς Θηβαίους, γιά νά ἐμποδίσουν τό Φίλιππο νά μπεῖ στή Βοιωτία κι ἀπό κεῖ στήν Ἀττική.

Δέν ἔμενε καιρός γιά ἄλλη ἀναβολή. Προηγουμένως τό ἀμφικτιονικό συνέδριο ἔκαμε τό λάθος ν' ἀναθέσει στό Φίλιππο νά τιμωρήσει τούς κατοίκους τῆς Ἀμφισσας, γιατί εἶχαν καλλιεργήσει χωράφια, πού ἀνῆκαν στό μαντεῖο τῶν Δελφῶν.

Ἡ εὐκαιρία ν' ἀναμειχτεῖ στίς ὑποθέσεις τῆς νότιας Ἑλλάδας ἦταν μοναδική γιά τό Φίλιππο. Γί' αὐτό προ-

χώρησε βιαστικά νότια, μπήκε στη Φωκίδα καί κατάστρεψε τήν Ἀμφισσα. Ὑστερα προχώρησε πρὸς τή Βοιωτία.

Ὁ Φίλιππος τῆς Μακεδονίας

Τότε οἱ Ἀθηναῖοι κατάλαβαν τό σχέδιο τοῦ Φιλίππου κι ἀναγκάστηκαν ν' ἀκολουθήσουν τή συμβουλή τοῦ Δημοσθένη καί νά συμμαχήσουν μέ τούς Θηβαίους.

Ἡ ἀποφασιστική μάχη δόθηκε στή Χαιρώνεια τῆς Βοιωτίας τό 338 π.Χ. Ἡ σύγκρουση ἦταν φοβερή. Ἀθηναῖοι καί Θηβαῖοι πολέμησαν ἥρωικά, γιά νά ὑπερασπίσουν τήν ἀνεξαρτησία τους. Οἱ

ἱερολοχίτες, χωρίς νά ὑποχωρήσουν οὔτε πιθαμή ἀπό τή θέση τους, ἔπεσαν ὅλοι μέχρι τόν τελευταῖο. Ἡ μάχη τελείωσε μέ νίκη τοῦ Φιλίππου. Στούς Ἀθηναίους ὁ Φίλιππος φέρθηκε μέ ἐπιείκεια καί τούς ἄφησε ἐλεύθερους, στούς Θηβαίους ὅμως φέρθηκε σκληρά. Στήν ἀκρόπολή τους, τήν Καδμεΐα, ἐγκατέστησε μακεδονική φρουρά.

Στή μάχη τῆς Χαιρώνειας πολέμησε κι ὁ νεαρός γιός τοῦ Φιλίππου, ὁ Ἀλέξανδρος, πού ἦταν τότε δεκαοχτὼ χρόνων, ἐπικεφαλῆς τοῦ μακεδονικοῦ ἱππικοῦ.

Ὅταν πέρασε ὁ καιρός κι ἡρέμησε ὁ τόπος, οἱ Θηβαῖοι, γιά νά τιμήσουν τούς νεκρούς τους, ἔστησαν ἐπάνω ἀπὸ τόν τάφο τους ἓνα μαρμάρينو λιοντάρι, πού σώζεται μέχρι σήμερα.

Ὁ Φίλιππος προχώρησε στήν Πελοπόννησο κι ἔφτασε μέχρι τή Λακωνία. Σ' ὅλες τίς πόλεις φέρθηκε μ' ἐπι-

είκεια, γιά νά δείξει ὅτι σκοπός του ἦταν ἡ ἔνωση κι ὄχι ἡ καταστροφή.

Στόν ἰσθμό τῆς Κορίνθου κάλεσε τούς ἀντιπροσώπους τῶν ἐλληνικῶν πόλεων σέ συνέδριο. Τό συνέδριο ἀποφάσισε νά σταματήσουν οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι, νά μείνουν ἀνεξάρτητες οἱ πόλεις, νά συμμαχήσουν μέ τό Φίλιππο καί νά τόν βοηθήσουν μέ πλοῖα καί στρατό νά ἐκστρατεύσει ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ἀρχιστράτηγο τῆς ἐκστρατείας ὄρισαν τό Φίλιππο.

Ὅλες οἱ πόλεις συμφώνησαν, ἐκτός ἀπό τή Σπάρτη. Αὐτή ἔμεινε περήφανα ἀπομονωμένη στά παλιά σύνορα τῆς Λακωνίας.

Ὁ Φίλιππος, ἡγεμόνας πιά ὅλης τῆς Ἑλλάδας, γύρισε στή Μακεδονία κι ἄρχισε νά προετοιμάζεται γιά τή δύσκολη ἐκστρατεία. Μά τόν δολοφόνησε ἓνας ἀξιωματικός του, τήν ἡμέρα πού πάντρευε τήν κόρη του. Ἦταν τότε μόλις 47 χρόνων (336 π.Χ.).

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΤΑΧΤΑ ΤΗΝ ΑΣΙΑ

1. Ὁ Ἀλέξανδρος τῆς Μακεδονίας

Στό θρόνο τῆς Μακεδονίας ἀνέβηκε ἓνας νέος εἴκοσι χρόνων, ὁ Ἀλέξανδρος, γιός τοῦ Φιλίππου καί τῆς Ὀλυμπιάδας (336 π.Χ.). Ἦταν ἓνας νέος ὁμορφος, δυνατός, ἀνήσυχος καί φιλόδοξος.

Ἀπό μικρός εἶχε σκληραγωγηθεῖ, εἶχε μάθει ν' ἀντέχει στίς κακουχίες, νά περιφρονεῖ τίς τιμές, νά τρέφεται λιτά καί νά ζεῖ ἀπλά.

Ἀφοβος καί τολμηρός, ἦταν μόλις δώδεκα χρόνων, ὅταν καθαλίκεψε τό ἄγριο θεσσαλικό ἄλλογο πού κανέ-

νας από τούς ίππεις του Φιλίππου δέν κατάφερε νά δαμάσει.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ἐπειδὴ κατάλαβε ὅτι τό ζῶο φοβόταν τή σκιά του, γύρισε τό κεφάλι του στόν ἥλιο καί μ' ἓνα γρήγορο πήδημα βρέθηκε στή ράχη του.

Ὁ πατέρας του φώναξε τότε συγκινημένος καί περήφανος:

– Γιέ μου, ζήτησε μεγαλύτερο βασίλειο, γιατί ἡ Μακεδονία εἶναι πολύ μικρή γιά σένα...

Καί χάρισε τό μαῦρο ἄλογο στό γιό του, πού τό ὀνόμασε Βουκεφάλα κι ἔγινε ἀχώριστος φίλος του.

Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε τήν τύχη νά ἔχει παιδαγωγό τό μεγάλο σοφό τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας, τόν Ἀριστοτέλη. Κοντά του γνώρισε τήν ἐλληνική σοφία καί τήν ποίηση τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Θαύμαζε ἀπό τούς ἥρωες τοῦ Ὀμήρου, περισσότερο τόν Ἀχιλλέα κι ὀνειρευόταν νά κάνει κατορθώματα, πού θά 'μεναν ἀθάνατα.

Ὅταν μάθαινε τίς νίκες τοῦ πατέρα του, στενοχωρημένος ἔλεγε στούς φίλους του:

– Φίλοι μου, ὁ πατέρας μου δέ θ' ἀφήσει τίποτα σπουδαῖο, τίποτα μεγάλο νά τό κάμω ἐγώ...

Συναισθηματικός, βίαιος, ἰσχυρογνώμων, ἀφάνταστα φιλόδοξος, μιά μεγαλοφυΐα πού σπάνια γεννιέται πάνω στή γῆ, αὐτός ἦταν ὁ καινούριος βασιλιάς τῆς Μακεδονίας.

Ἡ ἱστορία τόν ὀνόμασε Μέγα καί τό ἔργο πού κατόρθωσε ἔμεινε ἀθάνατο, ὅπως τό ὀνειρευόταν.

✓ 2. Οἱ πρώτες ἐπιτυχίες

Τά πρώτα χρόνια τῆς βασιλείας του δέν ἦταν καθό-

λου εύκολα. "Έπρεπε νά έπιβάλει τήν τάξη στό έσωτερικό τής χώρας του, νά πολεμήσει τούς γειτονικούς λαούς, πού έπαναστάτησαν μετά τό θάνατο τοῦ Φιλίππου, καί νά αναγνωριστῇ ἀπ' ὅλους τούς "Έλληνες ήγεμόνες τής Έλλάδας καί ἀρχιστράτηγος τῶν Έλλήνων στήν έκστρατεία τους ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ἀπό τήν ἀρχή ἔδειξε σ' ὅλους τίς ικανότητες καί τά προτερήματά του. Κατέβηκε στόν ἰσθμό τής Κορίνθου καί κάλεσε πανελλήνιο συνέδριο, ὅπως εἶχε κάμει κι ὁ πατέρας του.

Στά εἴκοσί του χρόνια, ὁ
Ἀλέξανδρος ἔγινε βασιλιάς
τῆς Μακεδονίας

"Όλες οἱ πόλεις, ἐκτός ἀπό τή Σπάρτη, τόν ἀναγνώρισαν ἀρχιστράτηγο τῶν Έλλήνων. "Επειτα γύρισε στή Μακεδονία νά πολεμήσει τούς γειτονικούς βαρβάρους. Σέ μιά μάχη πληγώθηκε σοβαρά κι ἀμέσως διαδόθηκε ἡ φήμη ὅτι σκοτώθηκε.

Οἱ Θηβαῖοι βιάστηκαν νά ἐπαναστατήσουν καί πολιορκήσαν τή μακεδονική φρουρά στήν Καδμεία. Γρήγορος ὁ Ἀλέξανδρος διέσχισε τήν Έλλάδα κι ἔφτασε μπροστά στή Θήβα. Ζήτησε νά τοῦ παραδώσουν τούς ἐπαναστάτες, ἀλλά οἱ Θηβαῖοι δέ δέχτηκαν κι ἡ πόλη γνώρισε τήν πιό φρικτή συμφορά.

Γιά παραδειγματισμό ὁ Ἀλέξανδρος, ὅταν κυρίεψε τή Θήβα, τήν κατάστρεψε ὁλόκληρη. Μόνο τούς ναούς καί τό σπίτι τοῦ ποιητῆ Πινδάρου ἄφησε ὄρθιο. Καί γιά τούς

Ἀθηναίους ἔμαθε ὅτι εἶχαν σκοπὸ νά ἐπαναστατήσουν, δέν τοὺς τιμώρησε ὅμως, γιατί σεβάστηκε τό δοξασμένο παρελθόν τους.

Γι' ἄλλη μιά φορά κατέβηκε στὸν ἰσθμὸ τῆς Κορίνθου. Ὅλες οἱ ἑλληνικὲς πόλεις τὸν βεβαίωσαν ὅτι ἔμεναν πιστές καί ἀφοσιωμένες στό πρόσωπό του. Μ' αὐτὴ τῇ διαβεβαίωση γύρισε στὴν πατρίδα του κι ἄρχισε νά ἐτοιμάζεται γιὰ τὴ μεγάλη ἐκστρατεία.

3. Ἀρχίζει ἡ μεγάλη περιπέτεια

Ἦταν ἀνοιξη τοῦ 334 π.Χ., ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος, εἴκοσι δύο μόλις χρόνων, ξεκίνησε ἀπὸ τὴν Πέλλα μέ 30.000 πεζοὺς καί 5.000 ἵππεῖς, νά διαλύσει τό περσικὸ κράτος.

Στὴ Μακεδονία ἄφησε ἐπίτροπο τό στρατηγὸ Ἀντίπατρο. Δέν τοῦ ἔμελλε νά ξαναδεῖ ποτέ πιά τὴν πατρίδα του.

Πέρασε τὴ Θράκη, τὸν Ἑλλήσποντο καί πάτησε τό πόδι του στὴ Μ. Ἀσία. Ἀμέσως πῆγε στὴν Τροία, θυσίασε στὴ θεὰ Ἀθηνᾶ καί στεφάνωσε τὸν τάφο τοῦ Ἀχιλλέα, πού τὸν θαύμαζε πολὺ κι ἤθελε νά τοῦ μοιάσει.

α) Ἡ μάχη στὸν Γρανικὸ ποταμὸ (334 π.Χ.)

Ἡ πρώτη σύγκρουση μέ τὸν ἐχθρό ἔγινε στό Γρανικὸ ποταμὸ τό 334 π.Χ. Στὴ μιά του ὄχθη εἶχαν συγκεντρωθεῖ οἱ περσικὲς δυνάμεις, γιὰ ἐμποδίσουν τὸν Ἀλέξανδρο νά προχωρήσει στό ἐσωτερικὸ τῆς Ἀσίας. Χωρὶς νά χάσει καιρό, πρῶτος πέρασε ἑφιππος τό ποτάμι καί ὄρμησε ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν.

Ἡ ὁρμὴ καί ἡ δύναμη τῶν Μακεδόνων ἔτρεψαν σέ

φυγή τούς ἐχθρούς. Σ' αὐτὴ τὴ μάχη κινδύνεψε ὁ Ἀλέξανδρος νὰ σκοτωθεῖ, ἀλλὰ τὸν ἔσωσε ἓνας στρατηγός, ὁ Κλεῖτος.

Ἀπὸ τὰ πλούσια περσικά λάφυρα, ὁ Ἀλέξανδρος ἔστειλε 300 ἀσπίδες στὴν Ἀθήνα, νὰ τίς ἀφιερῶσουν στὸν Παρθενώνα μέ τοῦτες τίς λέξεις: «Ὁ Ἀλέξανδρος τοῦ Φιλίππου καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, ἐκτός ἀπὸ τούς Σπαρτιάτες, ἀφιερώνουν τίς ἀσπίδες ἀπὸ τὰ λάφυρα τῶν βαρβάρων πού κατοικοῦν στὴν Ἀσία».

6) Ἡ μάχη στὴν Ἰσὸ (333 π.Χ.)

Ὑστερα ἀπὸ τὴ νίκη του στό Γρανικό ποταμό, ὁ Ἀλέξανδρος ἐγίνε κύριος ὅλης τῆς Μ. Ἀσίας. Οἱ πόλεις ἢ μὴ μετὰ τὴν ἄλλη τοῦ παραδόθηκαν χωρὶς μάχη. Οἱ ἰωνικὲς πόλεις τὸν δέχτηκαν σάν ἐλευθερωτὴ. Ὅποια πρόβαλε ἀντίσταση, πολεμήθηκε καὶ νικήθηκε.

Σάν ἔφτασε στὴ πόλη τῆς Φρυγίας Γόρδιο, ζήτησε

Ἡ μάχη στὴν Ἰσὸ σὲ μωσαϊκὸ τῆς Πομπηίας. Βλέπετε τὰ δύο κεντρικὰ πρόσωπα, τὸν Ἀλέξανδρο καὶ τὸ Δαρεῖο

νά δει τόν πασίγνωστο γόρδιο δεσμό. "Ένας χρησμός έλεγε ότι εκείνος πού θά τόν έλυνε, θά γινόταν κύριος τής 'Ασίας.

Ο 'Αλέξανδρος παρατήρησε προσεχτικά τό δεσμό κι όταν είδε ότι δέν είχε ούτε αρχή ούτε τέλος, σήκωσε τό σπαθί του καί μέ μία αποφασιστική κίνηση τόν έκοψε. Γιά κείνον τίποτε δέν έμενε άλυτο. Θά γινόταν κύριος τής 'Ασίας μέ τή δύναμη του σπαθιοϋ του.

Στό μεταξύ, ό βασιλιάς τών Περσών, ό Δαρείος ό Γ', αποφάσισε ν' αντιμετωπίσει ό ίδιος τό Μακεδόνα βασιλιά.

Μέ πολυάριθμο στρατό, μέ τήν οικογένεια καί τούς θησαυρούς του, προχώρησε νά συναντήσει τόν 'Αλέξανδρο. Η δεύτερη σπουδαία μάχη έγινε στή στενή πεδιάδα τής 'Ισσοϋ.

Η μακεδονική φάλαγγα άνίκητη προχώρησε στό κέντρο τής έχθρικης παρατάξεως καί τό διάσπασε.

Ο Δαρείος έντρομος εγκατάλειψε τό πεδίο τής μάχης. Η οικογένειά του καί όλοι οί θησαυροί του έπεσαν στά χέρια τών Έλλήνων. Η πολυάριθμη στρατιά του διαλύθηκε.

(γ) Ο 'Αλέξανδρος καταχτᾷ τή Φοινίκη, τήν Παλαιστίνη καί τήν Αίγυπτο

Ο 'Αλέξανδρος δέν καταδίωξε τό Δαρείο, αλλά προχώρησε νότια, στή Φοινίκη, καί ύπόταξε τίς φοινικικές πόλεις.

Η Τύρος, μία σπουδαία πόλη, χτισμένη πάνω σέ νησίδα, άντιστάθηκε κι ό 'Αλέξανδρος τήν κατάστρεψε, αφού τήν πολιορκήσε έφτά μήνες. "Υστερα κυρίεψε τήν Παλαιστίνη καί προχώρησε στήν Αίγυπτο.

Οἱ Αἰγύπτιοι, πού μισοῦσαν τούς Πέρσες, τόν δέχτηκαν σάν ἐλευθερωτή τους. Ἐκεῖνος πάλι σεβάστηκε τή θρησκεία τους, τίς παραδόσεις καί τά μνημεῖα τους.

Στίς ἐκβολές τοῦ Νείλου ἔχτισε μιά καινούρια πόλη, πού πήρε τό ὄνομά του. Τήν εἶπαν Ἀ λ ε ξ ἄ ν δ ρ ε ι α.

«Λένε πώς ὁ ἴδιος τή σχεδίασε μέ ἀλεύρι, ἐπειδὴ δέν ἔβρισκε ἐκείνη τή στιγμή καθαρό χῶμα. Ἐκατοντάδες πουλιά ὄρμησαν νά ραμφίσουν τό ἀλεύρι κι αὐτό θεωρήθηκε καλός οἰωνός».

Πραγματικά, ἡ Ἀλεξάνδρεια γρήγορα ἔγινε μιά σπουδαία πόλη, κέντρο ἐμπορίου καί γραμμάτων.

Στήν Αἴγυπτο ὁ Ἀλέξανδρος θέλησε νά ἐπισκεφτεῖ τό περίφημο μαντεῖο τοῦ Ἀμμωνα Δία, στήν ἔρημο τῆς Λιβύης. Οἱ ἱερεῖς τοῦ μαντείου τόν ὀνόμασαν «παιδί τοῦ Δία», πράγμα πού κολάκεψε τόν Ἀλέξανδρο.

(Ἡ μάχη στά Ἀρβηλα (331 π.Χ.))

Ἀπό τήν Αἴγυπτο ὁ Ἀλέξανδρος γύρισε στή Φοινίκη καί προχώρησε στή Μεσοποταμία. Ἐκεῖ ὁ Δαρεῖος εἶχε συγκεντρώσει μιά καινούρια πολυάριθμη στρατιά. Μιά φοβερή μάχη ἔγινε τότε στήν πεδιάδα τῶν Γ α υ γ α μ ῆ λ ω ν, κοντά στήν πόλη Ἀρβηλα.

Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε νά ἀντιμετωπίσει, ἐκτός ἀπό τό πεζικό καί τό ἵππικό τῶν Περσῶν, 200 δρεπανηφόρα ἄρματα καί ἀρκετούς πολεμικούς ἐλέφαντες.

Ἡ μακεδονική φάλαγγα ὅμως ἔκαμε πάλι τό θαῦμα της. Διάσπασε τό κέντρο τῆς ἐχθρικής παρατάξεως, ἐνῶ ὁ Ἀλέξανδρος, ἐπικεφαλῆς τοῦ ἵππικοῦ, σκόρπιζε τόν πανικό καί τό θάνατο στούς ἐχθρούς.

Ὁ περσικός στρατός ὑποχωρώντας διαλύθηκε κι ὁ

ἴδιος ὁ Δαρεῖος σώθηκε τήν τελευταία στιγμή κι ἔφυγε νά κρυφτεῖ, καθάλα στό ἄλογό του.

Ἡ περίλαμπρη νίκη στά Ἄρβηλα ἄνοιξε τό δρόμο στόν Ἀλέξανδρο γιά τό ἐσωτερικό τῆς Περσίας. Ἡ μιά μετά τήν ἄλλη οἱ μεγάλες πόλεις δέχτηκαν χωρίς ἀντίσταση τό γενναῖο κατακτητή. Ἡ Βαβυλώνα, τά Σοῦσα, ἡ Περσέπολη, οἱ Πασαργάδες, ἔνοιξαν τίς πύλες τους στό Μακεδόνα βασιλιά καί τοῦ πρόσφεραν τούς ἀμύθητους θησαυρούς τους.

Ὁ Δαρεῖος εἶχε ἓνα ἄτυχο τέλος. Ἕνας συγγενῆς του, ὁ σατράπης *Βῆσσο*, τόν αἰχμαλώτισε καί τόν δολοφόνησε, νομίζοντας πώς αὐτό θά εὐχαριστοῦσε τόν Ἀλέξανδρο.

Ὁ Ἀλέξανδρος διάταξε νά θάψουν τό Δαρεῖο μέ βασιλικές τιμές, κυνήγησε τό Βῆσσο στή Σογδιανή, μιά βόρεια ἐπαρχία τοῦ περσικοῦ κράτους κι ὅταν τόν αἰχμαλώτισε, τόν παράδωσε στούς συγγενεῖς τοῦ Δαρείου νά τόν τιμωρήσουν.

Μέσα σ' ἐφτά χρόνια ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε διαλύσει τό περσικό κράτος καί ἀνακηρύχτηκε βασιλιάς τῶν Περσῶν.

Στό πιό ἀπομακρυσμένο σημεῖο τοῦ ἀπέραντου περσικοῦ κράτους ἱδρυσε μιά καινούρια πόλη, τήν Ἀλεξάνδρεια τήν ἐσχάτη (τελευταία) καί παντρεύτηκε τήν ὁμορφή *Ρωξάνη*, τήν κόρη ενός ἄρχοντα Πέρση.

4. Ὁ Ἀλέξανδρος στίς Ἰνδίες

Ὁ Ἀλέξανδρος δέν ἡσύχασε μέ τήν κατάκτηση τοῦ περσικοῦ κράτους. Ἡ μεγάλη του φιλοδοξία καί ἡ περιέργειά του τόν ὁδήγησαν ἀκόμη πιό μακριά. Σκέφτηκε νά γίνει κύριος τῆς χώρας τῶν Ἰνδῶν.

Στίς ἀρχές τοῦ 327 π.Χ. ἄρχισε τήν καινούρια ἐκστρατεία στίς Ἰνδίες. Καί σ' αὐτήν γνώρισε μόνο νίκες.

Πέρασε τόν Ἰνδό ποταμό κι ἔφτασε στόν Ὑδάσπη, πού ἦταν παραπόταμός του. Ἐκεῖ ἔδωσε μάχη μέ τούς ἄντρες τοῦ Πῶρου, τοῦ δυνατοῦ βασιλιᾷ τῆς περιοχῆς. Ἔτρεψε σέ φυγή τούς Ἰνδοὺς καί τόν Πῶρο τόν αἰχμαλώτισε. Σ' ἐκεῖνον τόν τόπο πέθανε τό γέρικο καί κουρασμένο ἄλογό του, ὁ Βουκεφάλας. Ὁ Ἀλέξανδρος, σέ ἀνάμνησή του, ἔχτισε κοντά στόν Ὑδάσπη ποταμό μιά καινούρια πόλη, τή Βουκεφαλία.

Ὑστερα προχώρησε κι ἔφτασε στόν Ὑφαση, πού ἦταν ἄλλος παραπόταμος τοῦ Ἰνδοῦ. Οἱ ἄντρες του ὅμως, κουρασμένοι καί ταλαιπωρημένοι ἀπό τούς πολέμους καί τίς πορεῖες, ἀρνήθηκαν νά προχωρήσουν πιά πέρα. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀναγκάστηκε νά συμμορφωθεῖ κι ἔδωσε διαταγή γιά τήν ἐπιστροφή. Οἱ στρατιῶτες του ἄκουσαν τήν εἶδηση μέ μεγάλη χαρά. Πρίν ξεκινήσουν, ἔστησαν στίς ὄχθες τοῦ Ὑφαση ποταμοῦ 12 βωμούς πρός τιμή τῶν 12 θεῶν τοῦ Ὀλύμπου καί τό 326 π.Χ. πῆραν τό δρόμο τοῦ γυρισμοῦ.

5. Ἡ ἐπιστροφή – Ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου

Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε ναυπηγήσει 2.000 πλοῖα ἀπό τά δάση τῶν Ἰνδιῶν. Μ' ἓνα μέρος τοῦ στρατοῦ μπῆκε στά πλοῖα καί κατέβηκε στόν Ὑδάσπη ποταμό, ἐνῶ ὁ ὑπόλοιπος στρατός του ἀκολουθοῦσε βαδίζοντας κοντά στίς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ.

Σάν ἔφτασε στά παράλια τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, ἀποφάσισε νά ἐπιστρέψει στήν Περσία ἀπό τήν ξηρά.

Ὁ φίλος του, ὁ ναύαρχος Νέαρχος, ἀνάλαβε νά μετα-

φέρει μέ τά πλοῖα ἓνα μεγάλο τμήμα τῆς στρατιᾶς ἀπό τόν Ἰνδικό ὠκεανό. Πῆρε ἐντολή ἀπό τόν Ἀλέξανδρο, νά ἐξερευνήσει τά παράλια τοῦ Ἰνδικοῦ Ὤκεανοῦ καί πλέοντας στόν Περσικό κόλπο νά φέρει τά πλοῖα στίς ἐκβολές τοῦ Εὐφράτη ποταμοῦ.

Ἐξήντα μέρες κράτησε ἡ πορεία τοῦ Ἀλεξάνδρου μέσα στήν ἔρημο. Ἡ πείνα, ἡ δίψα, ἡ ἀφόρητη ζέστη ταιπώρησαν ἀφάνταστα ἀνθρώπους καί ἄλογα. Πολλοί ἔχασαν τή ζωή τους στό γυρισμό γιά τήν Περσία.

Τήν ἀνοιξη τοῦ 324 π.Χ. ὁ Ἀλέξανδρος ἔφτασε στά Σοῦσα. Σέ λίγο κατάπλευσε κι ὁ Νέαρχος, πού εἶχε νά διηγηθεῖ στό βασιλιά θαυμάσια πράγματα ἀπο τήν ἐξερεύνησή του.

Κι ἡ πορεία συνεχίστηκε. Σάν ἔφτασε στά Ἐκβάτανα, θυσιάσε στούς θεούς κι ὀργάνωσε γιορτές κι ἀγῶνες, γιά νά γιορτάσει τίς νίκες του. Μέσα ὅμως στή χαρά γνώρισε τήν πιό μεγάλη λύπη. Πέθανε ὁ καλύτερός του φίλος, ὁ *Ἡφαιστίωνας*.

Λυπημένος καί κουρασμένος ὁ Ἀλέξανδρος ξεκίνησε γιά τή Βαβυλώνα, πού σκεφτόταν νά τήν κάμει πρωτεύουσα τοῦ κράτους του. Ἐκεῖ βρῆκε νά τόν περιμένουν πρέσβεις ἀπό τήν Ἑλλάδα, γιά νά τόν στεφανώσουν γιά τίς λαμπρές νίκες του. Σ' αὐτούς ὁ Ἀλέξανδρος παράδωσε πολλά ἀπό τά ἀγάλματα καί τ' ἀφιερῶματα στούς θεούς, πού εἶχαν ἀρπάξει οἱ Πέρσες ἀπό τήν Ἑλλάδα τήν ἐποχή τῶν περσικῶν πολέμων.

Στή Βαβυλώνα κατάπλευσε κι ὁ Νέαρχος, ἀφοῦ εἶχε ἀνεβεῖ μέ τό στόλο τόν Εὐφράτη ποταμό.

Νέες ἐκστρατεῖες σχεδίαζε τώρα ὁ Ἀλέξανδρος, ἀλλά δέν μπόρεσε νά τίς πραγματοποιήσει. Ἀρρώστησε μέ ὑψηλό πυρετό.

Τό σῶμα του ταλαιπωρημένο ἀπό τίς κακουχίες καί τήν ἄτακτη ζωή δέν μπόρεσε ν' ἀντέξει. Σέ 12 μέρες πέθανε, ἀφοῦ εἶδε ἀμίλητος νά περνοῦν ἀπό μπροστά του οἱ συμπολεμιστές του σ' ἓναν τελευταῖο χαιρετισμό. Ἦταν τό 323 π.Χ. κι ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε ζήσει 33 χρόνια.

Τό σῶμα του λέγεται ὅτι τό μετάφεραν στήν Ἀλεξάνδρεια τῆς Αἰγύπτου καί τό ἔθαψαν μέ ἐξαιρετικές τιμές.

✓ 6. Τό ἔργο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου

Ὁ Ἀλέξανδρος δέν ἦταν μόνο ἓνας μέγας κατακτητής πού μέσα σέ λίγα χρόνια κατόρθωσε νά γίνεи κύριος τοῦ περσικοῦ κράτους καί τῆς Αἰγύπτου καί νά φτάσει ὡς τόν Ἰνδό ποταμό. Ἦταν καί μέγας ἐκπολιτιστής. Τό σχέδιό του ἦταν νά ἐνώσει τήν Ἀνατολή καί τή Δύση, νά ὀργανώσει ἓνα ἀπέραντο κράτος, στό ὁποῖο θά κυριαρχοῦσε ἡ ἐλληνική γλῶσσα καί ὁ ἐλληνικός πολιτισμός. Γιά τό σκοπό αὐτό χρησιμοποίησε πολλά μέσα.

Ἐχτισε πολλές καινούριες πόλεις – στίς περισσότερες ἔδωσε τό ὄνομα Ἀλεξάνδρεια – κι ἐγκατάστησε σ' αὐτές Μακεδόνες ἀπόμαχους κι ἄλλους Ἕλληνες.

Παρακίνησε τούς στρατιῶτες του νά παντρευτοῦν μέ ξένες γυναῖκες, γιά νά συγχωνευτοῦν οἱ Ἕλληνες μέ τούς βαρβάρους καί νά τούς μάθουν τόν ἐλληνικό τρόπο ζωῆς.

Γιά ν' ἀγαπηθεῖ ἀπό τούς λαούς πού κατάκτησε καί νά μπορέσει νά διατηρήσει τήν κυριαρχία του, σεβάστηκε τή θρησκεία τους, τά ἤθη καί τά ἔθιμά τους.

Οἱ ξένοι λαοί γνώρισαν τά ἐλληνικά γράμματα καί τόν θαυμάσιο ἐλληνικό πολιτισμό. Ἡ ἐλληνική γλῶσσα ἐγίνεи ἡ ἀπαραίτητη γλῶσσα γιά καθένα πού ζοῦσε ἡ ταξίδευε στήν ἀπέραντη αὐτοκρατορία τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἀλλά καί οἱ Ἕλληνες γνώρισαν τόν πολιτισμό τῆς Ἀνατολῆς κι εἶδαν μέρη πού πρίν τούς ἦταν ἄγνωστα. Οἱ σοφοί κι οἱ ἐπιστήμονες, πού ἀκολούθησαν τόν Ἀλέξανδρο στήν ἐκστρατεία του, μελέτησαν καινούρια γι' αὐτούς φαινόμενα καί προχώρησαν τήν ἐπιστήμη τους. Διασχίζοντας τήν Ἀσία, ὁ Ἀλέξανδρος δημιούργησε καινούριους δρόμους γιά τό ἐμπόριο.

Στήν Ἀσία, ἀνάμεσα στόν τέταρτο καί τρίτο αἰώνα π.Χ., ἄνθισε ἓνας καινούριος πολιτισμός, πού ἦταν μεῖγμα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καί τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς.

Πραγματικά, τό ἔργο τοῦ Ἀλεξάνδρου, τό κατακτητικό καί τό ἐκπολιτιστικό, εἶναι μοναδικό στήν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας.

7. Οἱ διάδοχοι τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου – Ἑλληνιστικά χρόνια

Ὁ Ἀλέξανδρος πέθανε χωρίς νά ὀρίσει διάδοχο τοῦ θρόνου του. Οἱ στρατηγοί του τότε ἄρχισαν ἓναν σκληρό ἀγώνα γιά τή διαδοχή, πού κράτησε πάνω ἀπό εἴκοσι χρόνια.

Τελικά μοίρασαν τό ἀπέραντο κράτος του σέ τέσσερα βασίλεια. Αὐτά ἦταν:

1. Τό βασίλειο τῆς Μακεδονίας, πού βασίλευε ὁ Κάσσανδρος.
2. Τό βασίλειο τῆς Συρίας ἢ τῶν Σελευκιδῶν, πού ἱδρυσε ὁ Σέλευκος ὁ Α'.
3. Τό βασίλειο τῆς Αἰγύπτου ἢ τῶν Πτολεμαίων, πού ἱδρυσε ὁ Πτολεμαῖος.

4. Τό βασίλειο τῆς *Περγάμου*, πού ἱδρυσε ἀργότερα ἀπ' τ' ἄλλα, ὁ *Ἀτταλος ὁ Α΄*.

Στά κράτη αὐτά οἱ διάδοχοι τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καί οἱ ἀπόγονοί τους καλλιέργησαν τὰ ἑλληνικά γράμματα καί διατήρησαν τόν ἑλληνικό πολιτισμό.

Οἱ βασιλιάδες ζοῦσαν σάν ἀπόλυτοί ἄρχοντες, σεβάστηκαν ὅμως, ὅπως εἶχε κάμει κι ὁ Ἀλέξανδρος, τή θρησκεία τῶν ντόπιων κατοίκων, τὰ ἔθιμα καί τόν τρόπο ζωῆς τους.

Ἡ ἱστορία ὀνόμασε τὰ χρόνια ἀπό 323 π.Χ. πού πέθανε ὁ Ἀλέξανδρος, μέχρι τό 31 π.Χ. πού ἐπικράτησε ἡ Ρώμη, ἑλληνιστικά χρόνια, γιατί στά χρόνια αὐτά διαδόθηκε ὁ ἑλληνισμός ἔξω ἀπό τήν Ἑλλάδα, στήν Ἀσία καί στήν Ἀφρική.

8. Ἀξιόλογα ἑλληνιστικά κέντρα

Στούς ἑλληνιστικούς χρόνους, δημιουργήθηκαν καινούριες πόλεις στήν Αἴγυπτο καί στήν Ἀσία, πού καλλιέργησαν τὰ γράμματα καί τίς τέχνες καί πλούτισαν ἀπό τό ἐμπόριο.

Οἱ πιό σπουδαῖες ἦταν ἡ Ἀλεξάνδρεια στήν Αἴγυπτο, ἡ Ἀντιόχεια στή Συρία καί ἡ Πέργαμος.

Ἡ Ἀλεξάνδρεια χτίστηκε τό 331 π.Χ. κι ἔγινε ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῶν Πτολεμαίων. Γιά τριακόσια σχεδόν χρόνια ἦταν ἡ πιό πλούσια κι ἡ πιό πολιτισμένη πόλη τῆς Μεσογείου.

Τό λιμάνι της βούιζε ἀπό τή μεγάλη κίνηση. Ἐκεῖ, σ' ἓνα νησί πού λεγόταν Φάρος, εἶχαν χτίσει ἓνα πολυώροφο πύργο, πού πῆρε κι αὐτός τό ὄνομα Φάρος. Στήν

κορυφή του άναβε φωτιά, πού έδειχνε στά πλοία τήν είσοδο του λιμανιου. Ο Φάρος τής Αλεξάνδρειας ήταν ένα από τά έφτά θαύματα του κόσμου.

Η πόλη είχε πολλά λαμπρά οικοδομήματα. Ανάμεσά τους τό πιό σπουδαίο ήταν τό Μουσείο, ένα είδος Πανεπιστημίου. Είχε πολλές αίθουσες, στοές, εργαστήρια, ζωολογικό καί βοτανικό κήπο.

Σ' αυτό συγκεντρώνονταν σπουδαστές απ' όλα τά μέρη του κόσμου.

Στό μουσείο υπήρχε καί ή περίφημη βιβλιοθήκη, πού έφτασε νά έχει 700.000 χειρόγραφα, γραμμένα επάνω σέ πάπυρο. Ήταν ή πιό πλούσια βιβλιοθήκη του αρχαίου κόσμου. Όπως θά κατάλαβες ή Αλεξάνδρεια γνώρισε τή δόξα πού είχε ή Αθήνα στά χρόνια του Περικλή.

Η Αντιόχεια ήταν πρωτεύουσα του βασιλείου τής Συρίας καί συναγωνιζόταν τήν Αλεξάνδρεια. Είχε κι αυτή σπουδαία οικοδομήματα καί περίφημη βιβλιοθήκη. Ήταν όμως περισσότερο γνωστή γιά τόν πλοῦτο καί τήν πολυτέλειά της.

Στήν Πέργαμο υπήρχε ένας περίφημος βωμός, αφιερωμένος στό Δία, πού ήταν κι αυτός ένα από τά έφτά θαύματα του κόσμου.

Η πόλη είχε καί άλλα σπουδαία οικοδομήματα καί μία βιβλιοθήκη μέ 200.000 τόμους, γραμμένους πάνω σέ κατεργασμένο δέρμα, τήν περίφημη περγαμηνή.

Καί οί παλιές πόλεις τής Ελλάδας τί είχαν απογίνει; Είχαν πέσει όλες σέ παρακμή. Η Αθήνα είχε χάσει τήν παλιά της δύναμη. Μόνο τά γράμματα εξακολουθοῦσε νά καλλιεργεί καί διατηροῦσε τέσσερις μεγάλες σχολές, πού σήμερα θά τίς λέγαμε πανεπιστήμια.

Κι όμως αυτή ή παρακμή δέν εμπόδισε τούς Έλληνες

νά συνεχίσουν τίς διαφωνίες γιά τά πρωτεῖα καί τούς ἐμφύλιους πολέμους.

Ἔτσι ἐξαντλημένη ἡ Ἑλλάδα, δέν μπόρεσε νά ἀντισταθεῖ στούς Ρωμαίους, πού ἤρθαν ἀπό τήν Ἰταλία νά τήν κυριέψουν.

Τό 146 π.Χ. ἕνας Ρωμαῖος ὑπάτος (ἀνώτατος στρατηγός) ὁ Μόμμιος, νίκησε τούς Ἑλληνες κοντά στόν Ἰσθμό καί κατάστρεψε ἐντελῶς τήν Κόρινθο. Τότε ἡ Ἑλλάδα ἐγίνε ρωμαϊκή ἐπαρχία καί πῆρε τό ὄνομα Ἀχαΐα. Τήν ἴδια τύχη εἶχαν ἀργότερα καί τά βασιλεια τῶν διαδόχων. Ἦταν ἡ σειρά τῶν Ρωμαίων νά κυριαρχήσουν στόν κόσμο.

Νά θυμᾶσαι:

Ὁ βασιλιάς τῆς Μακεδονίας, ὁ Φίλιππος ὁ Β΄, θάλεποντας τήν ἀδυναμία τῶν ἐλληνικῶν πόλεων, θέλησε νά γίνε κύριος ὅλης τῆς Ἑλλάδας.

Στήν Ἀθήνα, ἕνας σπουδαῖος ρήτορας, ὁ Δημοσθένης, ξεσήκωσε τούς Ἀθηναίους ἐναντίον του.

Στή Χαιρώνεια τῆς Βοιωτίας ὁ Φίλιππος νίκησε τόν ἐνωμένο στρατό τῶν Ἀθηναίων καί τῶν Θηβαίων (338 π.Χ.).

Στόν ἰσθμό τῆς Κορίνθου οἱ ἐλληνικές πόλεις, ἐκτός ἀπό τή Σπάρτη, ἀνακήρυσαν τό Φίλιππο ἡγεμόνα τῆς Ἑλλάδας καί ἀρχιστράτηγο τῆς ἐκστρατείας, πού θά ἄρχιζε ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Μετά τό θάνατο τοῦ Φιλίππου, βασιλιάς τῆς Μακεδονίας ἐγίνε ὁ γιός του Ἀλέξανδρος τό 336 π.Χ.

Ἀφοῦ ταχτοποιήσε τίς ἐσωτερικές ὑποθέσεις τοῦ κράτους, ξεκίνησε τό 334 π.Χ. μέ στρατό νά διαλύσει τό περσικό κράτος.

Στήν Ἀσία οἱ σπονδαιοτέρεις νίκεις τοῦ ἦσαν στό Γρανικό ποταμό (334 π.Χ.), στήν Ἰσσο (333 π.Χ.) καί στά Ἀρδηνά (331 π.Χ.).

Μέσα σέ δέκα χρόνια κατόρθωσε νά γίνη κύριος τοῦ περσικοῦ κράτους καί νά φτάσει νικητής ὡς τόν Ἰνδό ποταμό.

Ὁ Ἀλέξανδρος πέθανε στή Βαβυλώνα τό 323 π.Χ. ἀπό ὑψηλό πυρετό.

Οἱ διάδοχοι τοῦ Μ. Ἀλέξανδρου, ὕστερα ἀπό πολλοῦς ἀγῶνες, χώρισαν τό κράτος του σέ τέσσερα σπονδαῖα βασιλεια.

Σ' αὐτά τά βασιλεια, γιά πολλά χρόνια, καλλιεργήθηκαν τά γράμματα, οἱ ἐπιστήμες καί οἱ τέχνες.

Ἡ ἐλληνική γλώσσα κυριάρχησε στήν Ἀσία καί στήν Ἀφρική καί ὁ ἐλληνικός πολιτισμός ἔγινε γνωστός στήν Ἀνατολή.

Οἱ πόλεις στήν Ἑλλάδα συνέχισαν τοῦς ἐμφύλιους πολέμους ὡς τό 146 π.Χ. καί ἐξαντλημένες δέν μπόρεσαν ν' ἀντισταθοῦν στοῦς Ρωμαίους. Τό 146 π.Χ. ἡ Ἑλλάδα ἔγινε ρωμαϊκή ἐπαρχία.

Ἐρωτήσεις - Ἐργασίες

1. Πότε:

Ὁ Ἀλέξανδρος ἔγινε βασιλιάς; 336 π.Χ.

Ξεκίνησε γιά τήν Ἀσία; 334 π.Χ.

Νίκησε στό Γρανικό; Ναι.....

Στήν Ἰσσο; Ναι.....

Στά Ἀρθηλα; *Ναί*.....

Ἀρχισε τὴν ἐκστρατεία σὺς Ἰνδίες;.....

Ξεκίνησε γιὰ τὸ γυρισμό; *Ναί*.....

Ἐφτασε στά Σουῖσα; *Ναί*.....

Πέθανε στή Βαθυλώνα; *Ναί*.....

2. Ὁ Ἀλέξανδρος γεννήθηκε τὸ 356 π.Χ. Ἐζησε *33* χρόνια καὶ βασίλευσε *11* χρόνια.
3. Ποιὸ πράγμα σοῦ ἔκανε ἐντύπωση ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου;
4. Παρατήρησε προσεχτικά στὸ χάρτη τὴν πορεία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἄν ἔχεις κέφι καὶ ἰκανότητες, ἀναπαράστησέ τὴν σ' ἓνα λευκὸ χαρτί «Μπριςτόλ». Πάτησε τὴ διαδρομὴ μέ κόκκινο χρώμα καὶ τίς πόλεις ἀπ' ὅπου πέρασε νὰ τίς σημειώσεις μ' ἓνα μεγάλο μαῦρο κύκλο.

ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ ΕΠΑΝΩ ΣΤΑ ΤΕΣΣΕΡΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΠΟΥ ΔΙΑΒΑΣΕΣ

1. Ἀπάντησε στίς ἐρωτήσεις:

- α) Γιατί ἔγιναν οἱ περσικοὶ πόλεμοι (Ποιά ἦταν ἡ ἀληθινή αἰτία καί ποιά ἡ ἀφορμή;) Ποιό ἦταν τό ἀπóτελεσμα τῶν περσικῶν πολέμων;
- β) Τί καταλαβαίνεισ ὅταν ἀκοῦς « ὁ χρυσός αἰώνας τοῦ Περικλῆ »; Πῶς ἦταν ὁργανωμένη ἡ Ἀθήνα στά χρόνια τοῦ Περικλῆ;
- γ) Πῶς ἄρχισε ὁ πελοποννησιακός πόλεμος; Ποιό τό τέλος του; Ποιοί ἔγιναν ἡγεμόνες τῶν Ἑλλήνων μετὰ τοὺς Ἀθηναίους;
- δ) Ποιό ἦταν τό σχέδιο τοῦ Φιλίππου; Πῶς ὁργάνωσε τό μακεδονικό στρατό;
- ε) Σέ ποιές μάχες νίκησε ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς Πέρσες; Ποιό ἦταν τό ὄνειρό του; Γιατί ἡ ἱστορία τόν ὀνόμασε « Μέγα »;
- στ) Ποιά χρόνια ὀνομάζουμε ἐλληνιστικά χρόνια; Τί ἔγινε τότε;

Κάμε μιά ἀπό τίς παρακάτω ἐργασίες :

2. Ζωγράφισε:

- α) Μιά σκηνή ἀπό τήν καθημερινή ζωή τῶν Ἀθηναίων.
- β) Ἕνα ἰσόγειο ἀθηναϊκό σπίτι μέ τήν ἐσωτερική αὐλή.
- γ) Ἕνα ἀγγεῖο.
- δ) Ἕνα Μακεδόνα πολεμιστή μέ τή σάρισα.

3. Σχεδίασε:

Τό χάριτη τῆς Ἑλλάδας.

Γράψε ἐπάνω τὰ ὀνόματα τοῦ Μαραθώνα, τῶν Θερμοπυλῶν, τῆς Σαλαμίνας, τῶν Πλαταιῶν, τῆς Θήβας, τῶν Λεύκτρων, τῆς Μαντίνειας, τῆς Πέλλας, τῆς Χαιρώνειας.

**Μπορεῖς νά θυμᾶσαι μερικές χρονολογίες,
πού διάβασες σ' αὐτό τό βιβλίο :**

2.000	π.Χ.	Οἱ Ἀχαιοί κατεβαίνουν στήν Ἑλλάδα.
1.450	π.Χ.	Καταστροφή τῆς Κνωσοῦ.
1.200	π.Χ.	Τρωικός πόλεμος.
1.100	π.Χ.	Ἡ κάθοδος τῶν Δωριέων.
776	π.Χ.	Οἱ πρῶτοι Ὀλυμπιακοί ἀγῶνες.
594	π.Χ.	Ὁ Σόλωνας γράφει νόμους γιά τοὺς Ἀθηναίους.
560	π.Χ.	Ὁ Πεισίστρατος γίνεται τύραννος τῶν Ἀθηναίων.
508	π.Χ.	Ὁ Κλεισθένης φέρνει τή Δημοκρατία στήν Ἀθήνα.
499	π.Χ.	Ἰωνική ἐπανάσταση.
490	π.Χ.	Μάχη τοῦ Μαραθώνα.
480	π.Χ.	Μάχη στίς Θερμοπύλες – Ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας.
479	π.Χ.	Μάχη στίς Πλαταιές.
449-429	π.Χ.	Ὁ Περικλῆς κυδερνᾷ τήν Ἀθήνα.
431-404	π.Χ.	Πελοποννησιακός πόλεμος.
371	π.Χ.	Μάχη στά Λεύκτρα.
362	π.Χ.	Μάχη στή Μαντίνεια – Θάνατος τοῦ Ἐπαμεινώνδα.
338	π.Χ.	Μάχη τῆς Χαιρώνειας.
336	π.Χ.	Ὁ Ἀλέξανδρος γίνεται βασιλιάς.
323	π.Χ.	Θάνατος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.
146	π.Χ.	Ἡ Ἑλλάδα ὑποδουλώνεται στούς Ρωμαίους.

Νά καί μερικά σπουδαῖα πρόσωπα :

- Ὅμηρος :** — Ποιητής τῆς Ἰλιάδας καί τῆς Ὀδύσσειας. Γεννήθηκε στήν Ἰωνία γύρω στόν 8ο αἰώνα π.Χ.
- Λυκοῦργος :** — Ὁ μυθικός νομοθέτης τῶν Σπαρτιατῶν.
- Σόλωνας :** — Ἐνας ἀπό τούς ἐφτά σοφούς τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδας. Νομοθέτης τῶν Ἀθηναίων. Ἐξησε τήν ἀρχή τοῦ 6ου αἰώνα π.Χ.
- Πεισίστρατος :** — Ἐξησε τόν 6ο αἰώνα π.Χ. Ἐγινε τύραννος τῶν Ἀθηναίων, ἀλλά κυδέρνησε δίκαια.
- Κλεισθένης :** — Ἐξησε τέλος τοῦ 6ου αἰώνα π.Χ. Αὐτός πρῶτος ἔκαμε τό πολίτευμα τῆς Ἀθήνας Δημοκρατία.
- Μιλτιάδης :** — Ἀθηναῖος στρατηγός. Νικητής στή μάχη τοῦ Μαραθῶνα. Ἐξησε τόν 5ο αἰώνα π.Χ.
- Θεμιστοκλῆς :** — Ἀθηναῖος πολιτικός. Νικητής στή ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας. Ἐξησε τόν 5ο αἰώνα π.Χ.
- Ἀριστείδης :** — Ἀθηναῖος πολιτικός γνωστός σάν «ὁ δίκαιος Ἀριστείδης». Πῆρε μέρος στούς περσικούς πολέμους. Ὁργάνωσε τήν α' ἀθηναϊκή συμμαχία. Ἐξησε τόν 5ο αἰώνα π.Χ.
- Κίμωνας :** — Ἀθηναῖος πολιτικός καί στρατηγός, γιός τοῦ Μιλτιάδη. Νικητής στούς ἐπιθετικούς πολέμους ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ἐξησε τόν 5ο αἰώνα π.Χ.
- Περικλῆς :** Σπουδαῖος Ἀθηναῖος πολιτικός, ἀρχηγός

του δημοκρατικού κόμματος. Στά χρόνια του (5ος αιώνας π.Χ.) ή Ἀθήνα γνώρισε τήν πιό μεγάλη της δόξα.

Φειδίας : Περίφημος Ἀθηναῖος γλύπτης. Μέ τήν ἐπί-
βλεψη καί καθοδήγησή του χτίστηκαν τά
λαμπρά οἰκοδομήματα τῆς Ἀκροπόλεως.
Ἐξῆσε τόν 5ο αἰώνα π.Χ.

Αἰσχύλος :
Σοφοκλῆς :
Εὐριπίδης : } Τρεῖς σπουδαῖοι τραγικοί ποιητές τοῦ 5ου
αἰώνα π.Χ.

Ἀριστοφάνης : Μεγάλος Ἀθηναῖος κωμωδιογράφος. Ἐξῆ-
σε τόν 5ο αἰώνα π.Χ.

Σωκράτης :
Πλάτωνας :
Ἀριστοτέλης : } Μεγάλοι σοφοί τῆς ἀρχαιότητος (5ος καί
4ος αἰώνας π.Χ.).

Ἐπαμεινώνδας :
Πελοπίδας : } Θηβαῖοι πολιτικοί καί στρατηγοί. Δόξασαν
τήν πατρίδα τους, τή Θήβα. Ἐξῆσαν τόν
4ο αἰώνα π.Χ.

Φίλιππος Β΄
τῆς Μακεδονίας : Βασιλιάς τῆς Μακεδονίας. Μεγάλωσε τό
κράτος του κι ἔγινε κύριος τῆς Ἑλλάδας
Ἐξῆσε τόν 4ο αἰώνα π.Χ.

**Μέγας Ἀλέξαν-
δρος :** Γιός τοῦ Φιλίππου, ὁ μεγαλύτερος κατα-
κτητής τῆς ἀρχαιότητος. Κατάκτησε τό
περσικό κράτος κι ἔφτασε ὡς τόν Ἰνδό πο-
ταμό. Ἐξῆσε τόν 4ο αἰώνα π.Χ.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	Σελ.
Χρονολογία - Πηγές τῆς Ἱστορίας	7
Προϊστορικά χρόνια	13
Κρήτες: Οἱ πρῶτοι ναυτικοί	21
Ἡ ἀρχή τῆς Ἱστορίας μας	29
Οἱ ἐλληνικὲς ἀποικίες	41
Σπάρτη - Ἕνα στρατιωτικὸ κράτος	49
Ἡ Ἀθήνα	59
Ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων	69
Οἱ περσικοὶ πόλεμοι	87
Ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀθηνῶν	115
Ὁ πελοποννησιακὸς πόλεμος	137
Ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης	143
Ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβῶν	146
Ἡ ἡγεμονία τῆς Μακεδονίας	153
Ὁ Ἀλέξανδρος καταχτᾷ τὴν Ἀσία	157

400

> Ιούλιος Βέρμ

ΕΚΔΟΣΗ Δ' 1978 (II) – ΑΝΤΙΤΥΠΑ 190.000 – ΣΥΜΒΑΣΗ: 2993/26.1

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Ν. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ – Γ. ΚΕΦΑΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: ΑΦΟΙ ΧΑΤΖΗΧΡΥΣΟΥ

